

הפער בהצבעה לכנסת בין מזרחים לאשכנזים¹

מומי דהן

גרסה ראשונה, יולי 2022

תמצית

מחקר זה בוחן את דפוסי ההצבעה של מזרחים ואשכנזים בתשע מערכות בחירות לכנסת שנערכו מאז תחילת שנות האלפיים, כשסיווג המוצא של יישובים ואזורים עירוניים נעשה, לראשונה, לפי שכיחות יחסית של שמות משפחה. בבחירות לכנסת שהתקיימו במרץ 2021, גוש מפלגות הימין קיבל כ-65 אחוזים מהקולות ביישובים מזרחים לעומת כ-42 אחוזים ביישובים אשכנזים, וכך הפער היה 23 נקודות אחוז. הפער בין שתי קבוצות המוצא בהצבעה לגוש נתניהו היה גדול יותר ועמד בבחירות האחרונות על 30 נקודות אחוז. הפער העדתי בהצבעה הוא בסדר גודל דומה גם לפי תוצאות הבחירות לכנסת באזורים עירוניים. מחקר זה חושף תנודות חדות יחסית בין מערכות בחירות בגודלו של הפער בהצבעה בין מזרחים לאשכנזים. לפי הניתוח האמפירי, הפער העדתי בבחירות לכנסת שהתקיימו באפריל 2019 היה פי חמישה מהפער העדתי שנמצא בבחירות לכנסת שנערכו במרץ 2006. תנודות חריפות בפער העדתי בהצבעה מערערות את ההשערה הרווחת שאפליית עולי ארצות האסלאם היא הגורם המרכזי שמסביר את ההתנהגות הפוליטית העכשווית של בוחרים ממוצא מזרחי. בכל תשע מערכות הבחירות שנבדקו, הפער בהצבעה לגוש מפלגות הימין (ולגוש נתניהו) בין יישובים מזרחים ליישובים אשכנזים נעלם אם מנטרלים את ההבדלים ברמת ההשכלה ומידת דתיות.

¹ אני מודה לאודליה אושרי, גלית בלנקשטיין-כהן, אבי בן בסט, נעם גדרון, אורית קדר, ליאת רז יורוביץ', שאול שנהב, ולמשתתפי הסמינר בבית הספר למדיניות ציבורית באוניברסיטה העברית על הערותיהם המועילות. תודה לגיא ליכטינגר וגילעד רוסק על עזרתם בהכנת המחקר.

מבוא

מטרת עבודה זו היא לאמוד את גודל הפער בהצבעה בין מזרחים לאשכנזים בתשע מערכות הבחירות האחרונות לכנסת, וזאת בדרך שונה מן המקובל במחקרים קודמים. כדי לערוך אמידה כזו נדרשת הגדרת מוצא משכנעת ומסלול עוקף כדי לגלות עבור איזו מפלגה הצביעו הבוחרים לאור העובדה שהצבעה בבחירות לכנסת היא חשאית. רוב המחקרים שנעשו על דפוסי הצבעה שואבים מידע זה מסקרים שבוצעו לפני או אחרי בחירות, שאיכותם תלויה במידת שיתוף הפעולה של הנשאלים (שיעור הסירוב) ובאיכות שיתוף הפעולה (מידת ההטעייה). במחקרים המבוססים על סקרי טרום-בחירות מצטרף החשש מפני פער בין כוונות הצבעה להתנהגות בפועל ביום הבחירות.

במקום מידע שנמסר על ידי יחידים בסקרי בחירות, הניתוח האמפירי המוצג בעבודה זו אומד את גודלו של הפער העדתי על סמך פתקי הצבעה בפועל של יחידות גיאוגרפיות קומפקטיות. כדי למזער את החשש שממצאים ברמת יחידה גיאוגרפית אינם מעידים בהכרח על רמת היחיד (כשל אקולוגי), נעשה שימוש בנתוני ההצבעה של יישובים קטנים, ובהמשך תקפות הממצאים נבחנה גם בשכונות (אזורים סטטיסטיים) בתוך אוכלוסייה עירונית. היתרון של מחקרים מבוססי סקרים הוא זמינות המידע על ההצבעה ברמת היחיד אבל במחיר היעדר מידע על התנהגות בפועל. מנגד, היתרון של מחקרים מבוססי יישובים הוא זמינות תוצאות אמת של יום הבחירות, אך במחיר היעדר מידע על דפוסי הצבעה של היחיד. משום כך יש לראות בעבודה זו השלמה ולא תחליף למחקרים מבוססי סקרים. מיכאל שלו ואברהם דיסקין הם מהבודדים שחקרו שסעים והתנהגות פוליטית על בסיס נתוני הצבעה בפועל של קבוצות כאשר הגדרת המוצא של הקבוצה היא לפי יבשת הלידה של הבוחרים או הוריהם (דיסקין 2001, שלו וקיש 2000,2001, Shalev et al.).²

החידוש המרכזי של עבודה זו הוא זיהוי המוצא של הבוחרים לפי התפלגות שמות המשפחה של תושבי יישובים קטנים. כל אחד מ-459 היישובים שנכללו במחקר סווג לאחת משלוש קבוצות מוצא בהתאם לשמות המשפחה הנפוצים ביישוב בשנת 2017 (למ"ס, 2019). יישוב הוגדר מזרחי אם שניים (לפחות) מתוך שלושת שמות המשפחה הנפוצים ביותר ביישוב מוכרים כמזרחים מובהקים, כמו "דהן" או "ביטון", ויישוב הוגדר אשכנזי אם שניים (לפחות) משלושת שמות המשפחה הנפוצים ביותר ביישוב אופייניים לאשכנזים, כגון "פרידמן" ו"שטרן". ישוב שלא סווג כמזרחי או אשכנזי, הוגדר מעורב. שיטת שיוך שמות המשפחה לקבוצת מוצא נעשתה לפי שיקול דעת מודרך. התאמת שם משפחה לקבוצת מוצא היא בדרך כלל קלה, אבל בכל המקרים שהיה ספק נקבע המוצא לפי ארץ הלידה השכיחה ביותר של מחזיקי שם המשפחה.³

² ניתוח מבוסס יישובים או שכונות נעשה בעבר הרחוק בחקירת מערכות הבחירות הראשונות (Matras 1965, Lissak 1969).

³ אני מודה לאביאל קרנצ'ר מהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה שסיפק נתונים אלה.

מחקר זה מגלה כי בבחירות לכנסת שהתקיימו במרץ 2021, גוש מפלגות הימין קיבל כ-65 אחוזים מהקולות ביישובים מזרחיים לעומת כ-42 אחוזים ביישובים אשכנזים, וכך הפער העדתי הצבעה שווה ל-23 נקודות אחוז. הפער העדתי בהצבעה לכנסת הוא גדול יותר ועומד על כ-30 נקודות אחוז אם הוא מחושב לפי הפרש הקולות בין שתי קבוצות המוצא עבור גוש נתניהו או ליכוד. ניתוח תוצאות ההצבעה בתשע מערכות הבחירות האחרונות לכנסת חושף תנודתיות גדולה יחסית בפער העדתי: הפער העדתי הנמוך ביותר, כ-5 נקודות אחוז בלבד, היה בבחירות שהתקיימו במרץ 2006, ואילו הפער הגדול ביותר, יותר מ-24 נקודות אחוז, נרשם בבחירות שנערכו באפריל 2019.

עבודה זו הולכת בעקבות מחקרים קודמים, שבחנו אם הפער העדתי בהצבעה פוחת או נעלם לאחר שמתחשבים בהבדלים בין אשכנזים למזרחים ברמת ההשכלה, במצב הכלכלי ובמידת הדתיות. בכל תשע מערכות הבחירות שנבדקו, הפער בהצבעה לגוש מפלגות הימין בין יישובים מזרחיים ליישובים אשכנזים נעלם אם מנטרלים את ההבדלים במאפיינים כמו רמת ההשכלה ומידת דתיות שישנם בין שתי קבוצות המוצא.

נמצאה ירידה עקבית באחוז הקולות למפלגות הימין ולגוש נתניהו עם הטיפוס במעלה העשירון הכלכלי-חברתי, דבר המעיד על שוליותו של האינטרס הכלכלי האישי כגורם בעל השפעה על דפוסי ההצבעה בישראל. בניגוד לתיאוריית המצביע הרציונאלי, בוחרים ברמת הכנסה גבוהה, משתי קבוצות המוצא, נוטים להצביע פחות לגוש נתניהו או למפלגות ימין, שמציעות למצביעים בשנים האחרונות השקפת עולם ימנית גם בתחום הכלכלי. ההצבעה למפלגות הימין ובמיוחד לגוש נתניהו תלויה באופן שלילי חזק ברמת ההשכלה, והפער העדתי בהצבעה מאבד מחצית מגודלו אם מתחשבים בהבדלי השכלה. מידת הדתיות היא משתנה חשוב נוסף בניבוי ההצבעה למפלגות הימין ולגוש נתניהו ואולם, הפער העדתי בהצבעה אינו משתנה אם מנטרלים את ההבדלים בהתפלגות מידת הדתיות בין אשכנזים למזרחים. עם זאת, שיטת סיווג מידת דתיות של יישובים לא איפשרה הבחנה בין מסורתיים לחילונים, הבחנה שעשויה להשפיע על גודל הפער העדתי.

המתאם השלילי בין השכלה, הכנסה ומידת חילוניות לתמיכה פוליטית במפלגות ימין שנמצא בעבודה זו עקבי עם מחקרים שניתחו מערכות בחירות שנערכו במאה העשרים⁴ ובמאה העשרים ואחת.⁵ הפער העדתי בהצבעה לכנסת ריתק מדעני מדינה וסוציולוגים כבר לאחר מערכות הבחירות הראשונות של מדינת ישראל הצעירה (Arian 1973, Lissak 1969, Matras 1965). חוקרים ניסו להבין מדוע העולים מארצות הנצרות שנולדו באירופה או אמריקה העדיפו מפלגות כמו מפא"י, ואילו עולי ארצות האסלאם שנולדו באסיה או אפריקה נטו להצביע יותר עבור מפלגות כמו חירות או גח"ל (לימים הליכוד). התקווה שהפער העדתי הזה בהצבעה יעלם בקרב ילדי העולים, שהוריהם הגיעו מגלויות שונות, לא התממשה.

⁴ אריאן 1973, פרס ושמר 1984, איילון ושות' 1987, שלו וקיש 2001, יעיש 2003, Arian 1975, Shamir and Arian 1999, Smootha 1993, Shamir and Arian 1982.
⁵ לוי, ספורטא ורזנטל 2022, Berman 2021, Yuchtman-Yaar et al. 2018, Sorek and Ceobanu 2021.

הפער העדתי בהצבעה לכנסת בדור שנולד בישראל היה בסדר גודל דומה לפער בדור העולים, ולעתים אפילו גדול יותר (Shamir and Arian 1982).

הפער העדתי היה קטן יחסית במערכות הבחירות שהתקיימו בשני העשורים הראשונים למדינה. גלי העלייה הגדולים בשנות החמישים והששים, ששינו את הרכב האוכלוסייה הישראלית לפי יבשת מוצא, לא חוללו תמורה פוליטית בקואליציה השלטת. מפא"י, ולאחר מכן המערך, המשיכו להחזיק בהגה השלטון למרות שהאוכלוסייה הישראלית שינתה את פניה, כי הפער העדתי בהצבעה לכנסת לא היה גדול. במערכת הבחירות של 1973 העמיק ההבדל בדפוס ההצבעה בין ילידי אסיה-אפריקה וצאצאיהם לבין ילידי אירופה-אמריקה וצאצאיהם (Shamir and Arian 1982), וכך בפיגור של זמן, השינוי בהרכב האוכלוסייה זרע את זרעי התמורות הפוליטיות שתרמו לערעור האחיזה של מפלגת השלטון המסורתית. לאחר שהפער העדתי בהצבעה לכנסת הגיע לשיאו ב-1984 (Shamir and Arian 1999, Berman 2021), נרשמה נסיגה ניכרת, ונראה היה כי העניין העדתי פינה את מקומו לסוגיות אחרות במערכות הבחירות שהתקיימו בין השנים 2006-2013 (Berman 2021). אבל בדיוק שנדמה היה כי מתגשמת התקווה להסתלקותו, חזר השיח העדתי בסערה לדיון הציבורי ולמגרש הפוליטי (בן-חיים 2022).

המקום שתופס המוצא העדתי של הבוחרים ושל הנבחרים בשיח הפוליטי בעשור השלישי של המאה ה-21 הוא חידה בלתי פתורה. ניתן היה לצפות כי עם חלוף השנים ידעך כוכבו של המוצא העדתי, לאחר שנתח גדול של אזרחים נולד וגדל כאן, ונישואים בין צאצאי עולי ארצות האסלאם לצאצאי עולי ארצות הנצרות התרבו בארצנו מ-14% בסוף שנות החמישים ל-28% בתחילת שנות התשעים (Okun 2001, and Khait-Marely 2008), ופחתו נישואין חליפין בין קבוצות מוצא (Okun 2001). פחת גם הפער העדתי בייצוגיות בכנסת (Rahat and Itzkovitch Malka, 2012) ובדרגות קצונה בכירות בצה"ל (Barak and Tsur, 2012). החידה מתחדדת כי נמחק הפער (או הצטמצם) בין אשכנזים למזרחים בהחלטות חיים חשובות כמו גיל הנישואין ומספר הילדים. גם הפער העדתי בהכנסה ובהשכלה, שנותר ללא שינוי במשך שנים רבות, החל בצניחה מרשימה לפני כשני עשורים (דהן 2013), והתפתח מעמד בינוני עבה בקרב מזרחים (כהן וליאון 2008). עם זאת נותר עדיין ייצוג חסר של מזרחים בצמרת המשפטית, הפוליטית והאקדמית (ביטון, 2012).

הפער בדפוס ההצבעה בין קבוצות אתניות ששונות בדת, גזע, לאום ושפה מעסיק חוקרים ברחבי העולם לאורך שנים אבל פערי ההצבעה בין אשכנזים למזרחים אינם נכנסים לקטגוריה זו מפני שאלה ואלה הם אזרחים בני אותו לאום, גזע ודת ודוברים אותה שפה. חוסר ההתאמה של הפער העדתי בישראל לספרות על פערים אתניים בא לידי ביטוי בהסתייגות או התנצלות על השימוש בצמד המילים "פער אתני" בעבודות מחקר על הבדלים בין אשכנזים למזרחים בהתנהגות פוליטית, חברתית או כלכלית. הסתייגות זו נחוצה בשל דימיון אתני רב בין יהודים אשכנזים ומזרחים שנבדלים רק בגלות אליה נפוצו בעקבות אסונות שעברו על העם היהודי כמו חורבן בית ראשון ושני או גירוש ספרד. לאחר החזרה

מהגלות שתי קבוצות המוצא חולקות חזון משותף (הבטחת המשך קיומו של בית לאומי לעם היהודי בארץ ישראל), ולכן הפער בהצבעה כל כך דורש חקירה.

חידת הפער העדתי בדפוס ההצבעה מתעצמת גם משום שמפלגות עדתיות לא רשמו הישגים מרשימים בזירה הפוליטית הישראלית (הרצוג 1986). מפלגות עדתיות מובהקות כמו "תמי" בראשות אהרון אבוחצירה הצליחו לכל היותר לקבל מנדטים אחדים ונעלמו בשנים לאחר מכן (3 מנדטים בבחירות לכנסת בשנת 1981, ומנדט אחד בבחירות 1984 ו-1988). גם הצבת מועמדים ממוצא מסוים ברשימת מועמדי המפלגות או אפילו בראשות המפלגה כמו עמיר פרץ (בחירות 2006) ואבי גבאי (בחירות אפריל 2019) לא נחלה הצלחה מסחררת. סקרים שנערכו לאורך השנים הראו כי גם מזרחים וגם אשכנזים מזהים את עצמם בעיקר כישראלים ויהודים, דבר המעיד על תודעה ושייכות עדתית זעירה (Lewin-Epstein and Cohen 2019). ניתן לתמצת את החידה בדרך נוספת: בישראל תועדה התנהגות פוליטית שבטית אבל ללא מפלגה שבטית. במערכת הפוליטית הנוכחית נותרו מפלגות חרדיות המפוצלות לפי עדה ו"ישראל ביתנו" שמזהה כמפלגת עולי ברה"מ לשעבר אף כי נבחרה אינם בהכרח כאלה.

מתאם בין המוצא לבין דפוס ההצבעה, במיוחד אם מתאם זה יציב על פני זמן, הוא תופעה מטרידה מבחינת מדיניות ציבורית כי אזרחים אמורים לבחור מפלגה בהתאם לערכים שהיא מייצגת, המדיניות הציבורית שנגזרת מערכים אלו ואותה היא מבטיחה לקדם, טיב מועמדיה לתפקידים בכירים והרקורד הביצועי של נציגיה. בחירה המוכתבת על פי השתייכות קבוצתית פירושה שיבוש בתפקוד הדמוקרטי שאמור להבטיח החלפת ממשל כושל ותגמול ממשל מוצלח בהמשך כהונה. דפוס ההצבעה חמולתיים מסוג זה מדכאים את שוק הרעיונות והם מתכונן לחוסר יעילות באספקת מוצרים ציבוריים (Ben-Bassat and Dahan 2012).

המתודולוגיה

המטרה היא לבדוק האם המוצא משפיע על דפוס ההצבעה לאחר שלוקחים בחשבון הבדלים במאפיינים כלכליים, דמוגרפים וחברתיים של תושבי היישובים. המודל הסטטיסטי לאמידת הקשר בין דפוס ההצבעה למוצא עדתי, מאפיינים כלכליים-חברתיים כמו הכנסה והשכלה ודתיות הוא:

$$(1) Y_i = a_0 + a_1(Ethnic)_i + a_2(SES)_i + a_3(Religious)_i + a_4(Imm)_i + a_5(Kibbutz)_i + u_i$$

כאשר המשתנה המוסבר, Y_i מייצג את אחוז הקולות שקיבל גוש מפלגות הימין, גוש נתניהו או הליכוד במערכת הבחירות לכנסת ביישוב i . לוח נספח 1 מפרט את המפלגות שנכללו בגוש הימין ובגוש נתניהו. מודל זה נאמד בנפרד לכל אחת מתשע מערכות הבחירות האחרונות עבור גוש מפלגות הימין, גוש נתניהו והליכוד.

פענוח התנהגות סמויה מן העין שמתבצעת מאחורי פרגוד היא אחד האתגרים המרכזיים של חקירת דפוסי הצבעה, שהוא המשתנה התלוי בעבודה זו. הדרך השגרתית להתמודד עם אתגר זה היא להישען על סקרים לפני ואחרי בחירות שתלויים בטיב שיתוף הפעולה של הנשאלים. דרך זו עלולה להכשיל את החוקרים אם חלק לא זניח מן הנסקרים מסרבים לשתף פעולה, או מוסרים מידע שגוי בשוגג או במכוון, במיוחד אם התנהגות זו מתואמת עם דפוסי הצבעה.⁶ בחלק מסקרי הבחירות מתעורר קושי גובר להגדיר את מוצא הנשאלים שנולדו בישראל או להפריד את עולי שנות התשעים מאלו שמוצאם אירופה, כפי שמציין ברמן (Berman 2021). הגישה החלופית היא להשתמש בנתונים בפועל אבל ברמת קלפי או יישוב. היתרון של שימוש בהתנהגות בפועל במקום דיווח על כוונות התנהגות (סקרי טרום בחירות) או דיווח עצמי על התנהגות (סקרי אחרי בחירות) גובר ככל שפוחתת מידת אמון הנשאלים כלפי סקרי בחירות. הירידה באמון כלפי מוסדות אינה פוסחת כנראה גם על סוקרי בחירות, וישנן עדויות שיטתיות על שיעור סירוב גבוה עד כדי 20% מהנשאלים (Cavari and Freedman 2022) ועדויות אנקדוטליות של הצבעה מטעה בזדון בקלפיות מדגם שנועדה להכשיל את הסקרים.⁷ יתרון נוסף של נתונים ברמת קלפי או יישובים קטנים על פני סקרים הוא מזעור החשש מפני דגימה של מעט תצפיות של קבוצות חברתיות קטנות המגדילה את הסיכוי לטעות.

החיסרון העיקרי של שימוש בנתונים ברמת היישוב (לעומת נתונים ברמת הפרט) הוא כשל הסקה אפשרי, לפיו קשר אמפירי בין שני משתנים ברמת היישוב או הקלפי אינו מלמד על קשר זה ברמת הפרט. כשל כזה עלול לנבוע ממספר סיבות. לשם המחשה, נניח שאשכנזים הנוטים להצביע לליכוד גם נוטים לגור ביישובים עם נוכחות מוגברת של מזרחים. עוד נניח שמזרחים מצביעים באופן שווה לליכוד ולמפלגות אחרות. קורלציה ברמת היישוב תראה שיישובים עם שיעור מזרחים גדול יותר נוטים להצביע לליכוד למרות שעל פי הנחה לא אמור להיות קשר כזה. כשל אקולוגי עלול לצוף גם בשל אי שוויון. נניח שהנטייה להצביע לימין עולה עם עליית העושר. נשווה שני יישובים שאחד עשיר יותר אבל הוא גם מאופיין באי שוויון גדול מאוד. מבט על ההצבעה ביישוב העשיר יותר יגלה כי שיעור ההצבעה לימין הוא דווקא נמוך יותר בשל ריבוי אנשים בעלי הכנסה נמוכה, שלפי הנחה מצביעים לשמאל. כלומר, נמצא קשר שלילי בין עושר להצבעה לימין ברמת היישוב למרות שהקשר הוא חיובי ברמת הפרט על פי הנחה. בנוסף, כשל בהסקה עלול להיווצר אם מאפייני היישוב עצמו, שאינם קשורים לתושבים, משפיעים על דפוסי ההצבעה כמו ח"י קהילה מפותחים. נניח שההצבעה של אדם ממוצא מזרחי לליכוד גוברת כאשר הוא חי בקהילה שרובה מזרחים לעומת קהילה מעוטת מזרחים. במקרה כזה, ההבדל באופן ההצבעה נובע ממאפיין היישוב, ולא רק ממוצאו של האדם, כפי שניתן להסיק

⁶ זו אינה בעיה חדשה. אריאן (1973: עמוד 39) עמד על הקושי לפרש את הממצאים הואיל וכ-30% מן המדגם סירבו לשתף פעולה בסקר שערך לקראת הבחירות לכנסת ב-1969.

⁷ הסוקרת מינה צמח טענה בריאיון לרשת ב' כי החלטתה לפרוש מביצוע סקרים הושפעה בין השאר מרמאות של מצביעים בקלפיות המדגם (מערב 4.7.2019). <https://www.maariv.co.il/news/israel/Article-706694>

בטעות. במקרה כזה, גם ניתוח אמפירי ברמת הפרט שאינו מתחשב במאפייני היישוב יניב הסקה שגויה.

על מנת למזער את החשש לכשל אקולוגי שנלווה למדידה ברמת היישוב, הניתוח האמפירי מבוסס על יישובים שאוכלוסייתם קטנה עם הומוגניות מרבית בתוך יישוב מבחינת מוצא התושבים (שיעור גדול מזרחים/אשכנזים), והטרוגניות מרבית בין יישובים המשווה בין יישובים עם שיעור גדול של מזרחים ליישובים עם שיעור גדול של אשכנזים (ראו דיון בהמשך).

המשתנה המסביר שנמצא במרכז עבודה זו הוא מוצא היישוב (מזרחי, אשכנזי ומעורב). באופן שגרתי, גילוי קשר סיבתי נעשה על ידי בחינת שינוי בתופעה כמו הצבעה לגוש מפלגות שחל בעקבות שינוי אקראי בערך המשתנה המסביר (יתר הדברים קבועים). ברור שעיצוב מחקר המשתנה את מוצאו של אדם באופן אקראי אינו אפשרי, וכדי ללמוד על קשר נערוך כאן השוואה בין יישובים שמוצאם שונה. *Ethnic* הוא משתנה המסמן את מוצא היישוב בעזרת רשימה של שלושה משתני דמי עבור שלוש קבוצות המוצא הבאות: מזרחי, אשכנזי ומעורב. בסעיף הבא מוצג אופן סיווג היישובים לשלוש קבוצות המוצא.

SES_i מסמל עשירון לפי ערך הממד הכלכלי-חברתי של תושבי יישוב i בשנת 2017. כדי ללמוד על התרומה הסגולית הנפרדת של השכלה, הכנסה ודמוגרפיה, עבודה זו עושה שימוש גם בשלושה משתנים הכלולים בממד הכלכלי חברתי לשנת 2017 שיחליפו את הממד הכלכלי-חברתי: אחוז בעלי תואר אקדמי מבני 27-54 ביישוב, הכנסה חודשית ממוצעת לנפש ביישוב וחציון גיל תושבי היישוב.

דתיות נמצאה כגורם חשוב בניבוי הצבעה במחקרים קודמים המבוססים על דיווח עצמי בסקרי בחירות ולכן משתנה זה נכלל ברשימת המשתנים המסבירים. דתיות מיוצגת כאן על ידי שלושה משתני דמי *Religious* עבור יישוב חרדי, דתי ומסורתי או חילוני. הגדרת הדתיות של היישוב היא לפי תיאורו בויקיפדיה (ראו בהמשך). הציפייה היא שהתמיכה בגוש נתניהו תגדל עם התחזקות מידת הדתיות.

האמידה האמפירית מאמצת את הנוהג המקובל במחקרים על דפוסי הצבעה להתייחס בנפרד לעולי שנות התשעים בשל הבדל אפשרי בהתנהגותם הפוליטית לעומת שאר יוצאי אירופה-אמריקה. המשתנה *Imm* מבטא את משקל העולים משנת 1990 ואילך מתוך אוכלוסיית היישוב. לכאורה, עולי ברה"מ לשעבר, שהגיעו במסגרת העלייה הגדולה שהייתה בשנות התשעים של המאה הקודמת, הם ברובם חלק מהאוכלוסייה האשכנזית, ולמרות זאת עולי שנות התשעים זוכים להתייחסות נפרדת. ואולם, ההצדקה להפרדת העולים מהוותיקים שמוצאם מיבשת אירופה נחלשת והולכת כי חלפו כבר יותר משלושה עשורים מתחילת אותו גל עלייה.

מיקוד המחקר באוכלוסיית היישובים הקטנים נותנת משקל מוגזם לקיבוצים (21% מאוכלוסיית המחקר) יחסית לחלקם באוכלוסייה היהודית. כדי לנטרל השפעת גורם זה על גודלו של הפער העדתי

בהצבעה, הרגרסיה המלאה כוללת גם משתנה בקרה עבור קיבוצים. המשתנה *Kibbutz* מקבל את הערך אחד אם היישוב הוא קיבוץ, ואפס אחרת. משתנה זה גם תופס הבדלים במידת החילונית ובעמדות האידיאולוגיות. הקיבוצים באופן מסורתי נוטים להצביע יותר למפלגות המתחרות בגוש נתניהו.

הנתונים של המשתנים המסבירים הם לשנת 2017 (או 2020) ואילו נתוני מערכות הבחירות מכסים שנים מוקדמות ומאוחרות יותר. קיבוע המשתנים המסבירים לשנה מסוימת נועד לנטרל את השינויים המועטים יחסית שחלו לאורך השנים כדי למקד את תשומת הלב בהבדלים הגדולים בין יישובים לפי מוצא. יש לציין, שדרך האיסוף ואפילו ההגדרות של המשתנים הכלולים במדד החברתי-כלכלי אינם יציבים לאורך זמן כך שנקיבוע המשתנים המסבירים הוא מוגבל. עם זאת נציין כי צמצום אי השוויון בהשכלה ובהכנסה בין מזרחים לאשכנזים שנרשם בשני העשורים האחרונים (דהן 2013) אמור לתרום לצמצום הפער בהצבעה בין שתי קבוצות המוצא, וצמצום זה אינו מקבל ביטוי בשל קיבוע המשתנים המסבירים.

מיהו מזרחי? מיהו אשכנזי?

החידוש במחקר זה הוא הגדרת מוצא של יישוב (או אזור) לפי שכיחות יחסית של שמות משפחה של תושביו, וזאת בנוסף לשימוש בהגדרת מוצא מקובלת, המבוססת על הרכב אוכלוסיית תושבי היישוב (או האזור) לפי יבשת לידה. הגדרה מבוססת יבשת לידה היא זמינה ואובייקטיבית אבל אינה בהכרח מעידה אם אדם שנולד באסיה או אפריקה (או הוריו) חש שייך לקבוצה החברתית המכונה מזרחים, ואותם הדברים אמורים לגבי אנשים שמוצאם הגיאוגרפי באירופה ובאמריקה שעשויים להרגיש שייכות לקבוצה חברתית שאינה קבוצת האשכנזים. סקר עמדות הוא מקור מידע טבעי כדי ללמוד על תחושת השייכות החברתית הסובייקטיבית של ישראלים אבל סקר מוגבל לקבוצת נשאלים קטנה יחסית, ומשום כך אינו מתאים לבחינת דפוסי הצבעה בפועל, כמו שנעשה במחקר זה. תחושה סובייקטיבית של שייכות לקבוצת מוצא מסוימת חשובה לפירוש המציאות כי תתכן חפיפה בין דפוסי ההצבעה למוצא גם ללא תחושת שייכות חברתית, שכולה נובעת מהבדלים במאפיינים אישיים. הגדרות המוצא המדויקות מוצגות בתחילת הסעיף הבא.

כדי להתמודד עם המגבלה של הגדרת מוצא מבוססת יבשת לידה, מוצע להשתמש בשכיחות היחסית של שמות משפחה האופייניים למזרחים ולאשכנזים ביחידה הגיאוגרפית הנחקרת (יישוב או אזור סטטיסטי). היתרון המרכזי של גישה זו נעוץ בכך ששם משפחה ושם פרטי הם רכיב חשוב בזהותו של אדם ובהשתייכותו לקבוצה חברתית מוגדרת (Althusser 1971, Elias 1991, Sue and Telles 2007, Finch 2008, Plicher 2016). יתרה מזאת, המידע על שם המשפחה גלוי לעין לסביבתו, וזאת להבדיל מארץ הלידה של האדם או הוריו, וחושף את השיוך של האדם לקבוצה מוגדרת. חשיפה זו של השיוך לקבוצה חברתית מתרחשת אם אדם שומר על שם המשפחה המקורי, ואינה קורית אם

שונה שם המשפחה לשם עברי גנרי כמו "גולן" או "בר". שינוי שם משפחה, המסגיר קבוצת מוצא מסוימת, לשם משפחה גנרי עשוי לנבוע מהעדפה להציג לראווה זהות לאומית (ישראלית) על פני זיהוי עם קבוצת מוצא מסוימת. התמורה משינוי שם המשפחה יכולה להיות גם שם קל להגייה או כדי לתקן טעות רישום מינהלית. לפי נתוני הלמ"ס, 12.5% מהגברים היהודים שינו את שם המשפחה במהלך חייהם כדי לזכות בתמורה משם חדש (למ"ס 2017).⁸ לעומת זאת, רוב הגברים בוחרים להישאר עם שם המשפחה המקורי, והחלטה זו עשויה לרמז, במשתמע, על עוצמת חשיבות ההשתייכות הקבוצתית הגלומה בשם המשפחה. הנחת הזיהוי כאן היא שאדם שלא שינה את שם המשפחה עשוי לחוש שייך יותר לקבוצה חברתית מסוימת לעומת אדם ששינה את שם המשפחה. החלטה לדבוק בשם משפחה (וגם בשם פרטי), שאופייני לקבוצות חברתיות מובחנות, עלולה להיות כרוכה במחיר כלכלי וחברתי. רובינשטיין וברנר הראו שעובדים ממשפחות מעורבות שמוצא האב הוא אסיה/אפריקה משתכרים 7 אחוזים פחות מעובדים ממשפחות מעורבות שמוצא האב הוא אירופה/אמריקה (Rubinstein and Bernner 2013). רובינשטיין וברנר ייחסו זאת להבדלים בשם המשפחה, המאפשרים למעסיקים להפלות עובדים מזרחים. המחיר שגובה שם משפחה או שם פרטי מקבוצות חברתיות מסוימות תועד במדינות נוספות כמו ארה"ב (Figlio 2005, Goldstein and Stecklov 2016) ובריטניה (Wood et al. 2009). על רקע ממצאים אלו, ההעדפה הנגלית של אדם מקבוצה חברתית מסוימת שבחר להישאר עם שם משפחה אופייני לקבוצה זו למרות המחיר עושה זאת משום התמורה, שבחלקה נובעת מחשיבות שם המשפחה בזהותו החברתית.

יתר על כן, חלק מן העולים לא הגיעו ישירות ממדינת המוצא אלא עברו דרך תחנת ביניים בדרכם לישראל, והשימוש בשמות משפחה כדי לסווג את המוצא של יישובים או אזורים בתוך ערים מניב תועלת נוספת יחסית לסיווג מוצא מבוסס יבשת לידה. למשל, עולים שהגיעו לישראל מצרפת אבל למעשה ארץ המוצא במקור הייתה אחת ממדינות צפון אפריקה, יסווגו בטעות כאשכנזים לפי יבשת הלידה ובצורה נכונה כמזרחים לפי שמות משפחה. לאורך זמן, הלכה ופחתה זמינות הנתונים על ארץ הלידה לציבור הרחב, במיוחד המידע על ארץ לידת הסבים שנחיצותה גדלה. אמנם חוקרים יכולים להשיג מידע זה אבל הוא כרוך בהשקעה לא מבוטלת של זמן וכסף, שניתן לחסוך אותה באמצעות שימוש בשמות משפחה.

יתרון מרכזי נוסף של הגדרת מוצא מבוססת שמות משפחה הוא פתיחת חלון לבדיקה של השפעת הומוגניות שמות המשפחה ביישוב על דפוסי ההצבעה בבחירות לכנסת. באופן ספציפי, גישה חדשה זו מאפשרת לבחון אם דפוסי ההצבעה של אדם בעל שם משפחה מסוים מושפעת משכיחות אותו שם משפחה בסביבת מגוריו הקרובה (יישוב או אזור בתוך עיר). למשל, האם דפוסי ההצבעה של אזרח ששם משפחתו "דהן" משתנים אם הוא מתגורר במקום ששיעור נכבד (בהשוואה לשיעור מצומצם)

⁸ שינוי שם המשפחה בקרב גברים הוא לרוב תוצאה של החלטה מודעת, וזאת בשונה מנשים, הנוטות לשנות את שם המשפחה, בעיקר לאחר נישואין, בהתאם לנומרה החברתית המקובלת. 80% מהנשים היהודיות שינו את שם המשפחה במהלך החיים (למ"ס 2017).

מתושביו נושאים אף הם אותו שם משפחה. ניתוח אמפירי מסוג זה של השפעת גורם מצרפי ברמת היישוב על התנהגות היחיד הוא יחסית נדיר. בשל היעדר נתונים ברמת היחיד, הבדיקה כאן מבוססת על השוואת הבדלים בדרגת הומוגניות ברמת היישוב על דפוסי ההצבעה של היישוב.

תיאור הנתונים

הגדרת מוצא: הגדרת המוצא של היישובים המשתתפים במחקר מבוססת על קובץ שמות המשפחה הנפוצים ביישובים בשנת 2017 (למ"ס, 2019) ונבנתה באופן הבא. ראשית, נכללו רק יישובים יהודים שבהם ארבעת שמות המשפחה הנפוצים מהווים 10% או יותר מאוכלוסיית היישוב. רף זה נועד להגביר את דרגת ההומוגניות, שמסייעת לצמצם את החשש לכשל אקולוגי. אוכלוסיית המחקר הוגבלה רק ליישובים קטנים (פחות מאלפיים תושבים) שהופיעו גם במפקד 2008, ולהם נתוני הצבעה על כל תשע מערכות הבחירות האחרונות לכנסת. הצבת ההשתתפות של יישוב במפקד 2008 כתנאי מאפשרת לבדוק את תוקף הגדרת המוצא של יישובים לפי שמות משפחה על ידי השוואה להגדרת מוצא מבוססת יבשת לידה. מבין יישובים אלה, סווגו כמזרחים היישובים בהם לפחות שניים מתוך שלושת שמות המשפחה הנפוצים ביותר ידועים כמזרחים מובהקים, כגון "ביטון" או "פרץ" (פרסום הלמ"ס מציג פירוט רק של שלושת השמות הנפוצים ביותר). בנוסף, שמות משפחה, שהם גם שמות פרטיים מוכרים, דוגמת "דוד" או "משה" הוגדרו מזרחים. באופן דומה, היישובים שסווגו כאשכנזים הם יישובים בהם לפחות שניים משלושת שמות המשפחה הנפוצים ביותר ביישוב מוכרים כאשכנזים מובהקים, כגון "ורמסטיין" ו"ליברמן". הפרדה זו בין יישובים מבטיחה הטרוגניות גדולה בין יישובים וכך קטן הסיכון לכשל אקולוגי. שמות משפחה כמו "כהן" ו"לוי" לא הוגדרו כמזרחים או אשכנזים. לבסוף, כל היישובים שלא סווגו כמזרחים או אשכנזים, סווגו כמערבים. לצורך סיווג המוצא של יישובים, נבחנו 1,110 שמות משפחה, ומתוכם הוגדרו 544 שמות משפחה אשכנזים, 389 שמות משפחה מזרחים ו-177 שמות משפחה מערבים או בלתי מזוהים. שיוך שמות המשפחה לקבוצת מוצא נעשה לפי שיקול דעת מודרך. רבים משמות המשפחה קלים יחסית לסיווג, ובכל המקרים שהיה ספק, נקבע המוצא לפי ארץ הלידה השכיחה ביותר של בעלי אותו שם משפחה. חשוב לציין, שגם ביישוב המסווג כמזרחי עשויים להתגורר תושבים שמוצאם אשכנזי, ולהיפך. ואולם חוסר דיוק זה מצטמצם אם העניין הוא ההפרש בין שתי קבוצות המוצא בהצבעה, וזאת בזכות קיזוז אי-הדיוק ביישוב מזרחי עם אי-הדיוק ביישוב אשכנזי.

לוח 1.1 מציג את מספר היישובים לפי הגדרת מוצא מבוססת שמות משפחה וגודל האוכלוסייה. לפי שיטת סיווג מוצא זו, ישנם 203 יישובים מזרחים, 67 יישובים אשכנזים ו-189 יישובים מערבים. גודל האוכלוסייה ביישובים אלה הוא מאות אחדות של תושבים, דבר המקטין את החשש לכשל אקולוגי. ניתן לראות גם כי שיעור האוכלוסייה שמוצאה יבשת אסיה אפריקה לפי מפקד 2008 ביישובים שהוגדרו מזרחים לפי שמות משפחה עומד על 44%, והוא גדול באופן ניכר בהשוואה לחלקם באוכלוסייה של

יוצאי אסיה אפריקה (15%) ביישובים שהוגדרו כאשכנזים, ולהיפך (לוח 1.1).⁹ לעומת זאת, חלקם באוכלוסייה של תושבים שמוצאם יבשת אסיה או אפריקה שווה בקירוב לחלקם של יוצאי אירופה או אמריקה ביישובים שהוגדרו כמערביים. בדיקה זו מעניקה ביטחון בהגדרת המוצא של יישובים על בסיס שמות המשפחה הנפוצים ביישוב.

הגדרה חלופית ודיכוטומית של מוצא היישוב נבנתה בהתאם להרכב אוכלוסיית היישוב לפי יבשת מוצא, כפי שתועדה במפקד האוכלוסין 2008.¹⁰ ראשית, עבור כל ישוב חושב אחוז המזרחים על ידי חיבור אחוז היהודים מיבשת מוצא אסיה ואחוז היהודים מיבשת מוצא אפריקה. בדומה, חושב אחוז האשכנזים על ידי חיבור אחוז היהודים מיבשת מוצא אירופה ואחוז היהודים מיבשת מוצא אמריקה ואוקיאניה. היישובים מוינו בסדר עולה לפי היחס בין תושבים מזרחים לסך התושבים המזרחים והאשכנזים. יישוב הוגדר מזרחי אם הוא ברבע העליון של היישובים לפי יחס זה, ויישוב הוגדר אשכנזי אם הוא נמצא ברבע התחתון. הגדרת מוצא מובחנת כזו משיגה הומוגניות רבה יותר לפי מוצא בתוך יישובים והטרוגניות גדולה בין יישובים, וזהו יתרונה לעומת הגדרת מוצא רציפה. שני הרבעים של היישובים שבין הרבע העליון לתחתון הוגדרו כישובים מעורבים. הגדרת מוצא של יישוב בצורה דיכוטומית, ולא בצורה רציפה, היא גם נוחה לתפעול כי היא מדמה ניתוח ברמת פרט אבל במחיר של חוסר דיוק הואיל וביישוב המוגדר מזרחי מתגוררים אשכנזים, ולהיפך. חוסר הדיוק פוחת בחישוב הפער העדתי בהצבעה, שנמדד לפי ההפרש בין יישובים מזרחים לאשכנזים, כי תושבים אשכנזים ביישוב מזרחי מתקזזים עם תושבים מזרחים ביישוב אשכנזי.

יחס זה חושב ליישובים יהודים מתחת 2,000 תושבים שעליהם מידע זמין על דפוסי ההצבעה בתשע מערכות הבחירות האחרונות לכנסת. אוכלוסיית המחקר לפי הגדרת מוצא זו כוללת 883 יישובים. נשים לב, שהגדרת מוצא זו מרחיבה את מספר היישובים שמכוסים במחקר, וכך ההבדלים בתוצאות לעומת אוכלוסיית מחקר עם הגדרת מוצא מבוססת שמות משפחה נובעים מהתרחבות אוכלוסיית המחקר ומהגדרת מוצא שונה. מספר היישובים הכולל במפקד 2008 עמד על 1,173 ומהם הוצאו היישובים הערבים (115 יישובים), היישובים בהם היה חסר מידע בנוגע להתפלגות ההצבעה לפי מפלגות באחת מתשע מערכות הבחירות האחרונות (32 יישובים), והיישובים היהודים בהם היו יותר מ-2000 תושבים במפקד 2008 (143 יישובים). לוח 1.2 מתאר את מספר היישובים לפי הגדרת מוצא מבוססת יבשת לידה במפקד 2008. ניתן לראות שמספר היישובים המזרחים והאשכנזים הוא זהה ועומד על 221,

⁹ ישנו ישוב אחד בלבד (עופר) שהוגדר אשכנזי לפי קובץ שמות משפחה 2017 אבל הוא מסווג כמזרחי על בסיס הרכב האוכלוסייה לפי יבשת לידה במפקד 2008. בנוסף, שלושת היישובים אלומות, הבונים ונאות סמדר סווגו כמזרחים לפי שמות משפחה אבל כאשכנזים לפי יבשת לידה במפקד 2008. התוצאות נשמרות גם אם מוציאים יישובים אלה מאוכלוסיית המחקר.

¹⁰ הגדרת מוצא לפי נתונים קשיחים כמו יבשת לידה אינה בהכרח תואמת את התחושה הסובייקטיבית של זהות. רוב המזרחים או האשכנזים מגדירים עצמם כישראלים או יהודים ולא לפי עדתם (מזרחים/אשכנזים, מרוקאים...). עם זאת מזרחים נוטים יותר (לא באופן משמעותי) להגדיר עצמם כיהודים, ושיעור זה גדל בדור השלישי לעומת הדור הראשון (Lewin-Epstein and Cohen 2019).

והוא גדול יותר לעומת הגדרת מוצא מבוססת שמות משפחה. עוד ניתן לראות כי אוכלוסיית יישובי המחקר מונה מאות בודדות של תושבים (בממוצע).¹¹

מאפיינים כלכליים-חברתיים: המקור המרכזי השני לנתוני המחקר הוא המדד הכלכלי-חברתי של תושבי היישוב לשנת 2017 שמחשבת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. המדד הכלכלי-חברתי הוא ממוצע משוקלל (בשיטת ניתוח גורמים) של 14 משתנים, המספקים מידע על מאפיינים דמוגרפים, כלכליים וחברתיים של תושבי הרשויות המקומיות ויישובים במועצות אזוריות, שהם במוקד מחקר זה. יישובי המחקר מיוונו לעשירונים כלכליים חברתיים, וזאת במקום אשכולות כלכליים-חברתיים, כדי להבטיח חלוקה מאוזנת יותר של מספר היישובים (יש יישובים בודדים באשכול הכלכלי-החברתי העליון). גבולות העשירונים נקבעו לפי חלוקה של 255 עיריות, רשויות מקומיות ומועצות אזוריות ל-10 קבוצות שוות על בסיס ערך המדד הכלכלי-חברתי.

עבודה זו עושה שימוש בשלושה משתנים הכלולים במדד הכלכלי חברתי לשנת 2017 (בנוסף למדד הכלכלי-חברתי) כדי ללמוד על התרומה הסגולית הנפרדת של כל אחד מהמשתנים של תושבי היישוב. שלושה משתנים אלה מייצגים כלכלה (הכנסה חודשית ממוצעת לנפש ביישוב), השכלה (אחוז בעלי תואר אקדמי מבני 27-54 ביישוב), ודמוגרפיה (חציון גיל תושבי היישוב). לבסוף, רשימת המשתנים המסבירים כוללת גם את שיעור עולי שנות 1990 ואילך מתוך אוכלוסיית היישוב, כפי שתועד במפקד 2008, וזאת על מנת לבחון את רגישות התוצאות לעלייה הגדולה שהייתה בשנות התשעים של המאה הקודמת. עם זאת, ההצדקה להפרדת העולים מהוותיקים נחלשת והולכת כי חלפו כבר יותר משלושה עשורים מתחילת אותו גל עלייה.

לוח 1.1 מציג ממצא מפתיע ולפיו ההכנסה הממוצעת לנפש והמדד הכלכלי-חברתי ביישובים אשכנזים הם נמוכים בהשוואה ליישובים מזרחים, כשסיווג המוצא של יישובים הוא לפי שמות משפחה. מדרג זה אינו שורד, וההכנסה הממוצעת ביישובים האשכנזים מעט גבוהה יותר, כשאוכלוסיית המחקר היא 883 יישובים יהודים עם פחות מאלפיים תושבים (לוח 1.2) והגדרת המוצא היא לפי יבשת הלידה. התפלגות כלכלית דו-קוטבית מאפיינת את היישובים האשכנזים, המאכלסים בשכיחות גבוהה הן את העשירונים התחתונים, בעיקר יישובים חרדים וקיבוצים, והן את העשירונים העליונים, וזאת ללא תלות בהגדרת מוצא ואוכלוסיית מחקר (תרשים 5). כ-26% מהיישובים האשכנזים נמצאים בשני העשירונים התחתונים לפי המדד הכלכלי-חברתי, וזאת לעומת 7% בלבד מהיישובים המזרחים שנמנים עם שני עשירונים אלה. התמונה היא הפוכה בחמישון העליון בו נמצאים כ-17% מהיישובים האשכנזים לעומת פחות מ-6% מהיישובים המזרחים. עוד ניתן לראות בתרשים 5 נוכחות מוגברת של יישובים מזרחים במעמד הביניים לפי המדד הכלכלי-חברתי בהשוואה ליישובים אשכנזים (בין אם מעמד ביניים מוגדר

¹¹ סיווג היישובים לפי מוצא נעשה גם לפי יבשת לידה במפקד 1995 בשיטה זהה לזו שתוארה לגבי מפקד 2008, והתוצאות הן דומות (אינן מוצגות כאן).

כעשירונים 3-8 או עשירונים 4-6). תמונה דומה מתקבלת במבט על התפלגות המצב הכלכלי-חברתי כשאוכלוסיית המחקר היא לפי מפקד 2008 (תרשים 5).

הגדרת מידת הדתיות של היישוב: דתיות היא אחד הגורמים שנמצאו כבעלי השפעה ניכרת על דפוסי הצבעה, ולכן נדרשת הגדרה של מידת הדתיות לפי יישוב. לכאורה, דיווח עצמי על דתיות, כמו שמופיע בסקר החברתי, הוא כיוון מתבקש לסווג יישובים לפי מידת דתיות אבל אוכלוסיית המחקר כאן כוללת יישובים קטנים. בשל חשש מוצדק לחוסר דיוק ניכר, הלמ"ס אינה מפרסמת נתונים מסוג זה על יחידות גיאוגרפיות כה קטנות. בהיעדר נתונים זמינים על דיווח עצמי, עבודה זו מסווגת יישובים לשלוש קבוצות לפי מידת דתיות, וזאת על סמך תיאור היישוב בויקיפדיה. יישוב מוגדר חרדי אם תיאור היישוב בויקיפדיה כולל את המילה חרדי.¹² למשל, לגבי היישוב בית חלקיה נכתב: "בית חלקיה הוא מושב חרדי של פועלי אגודת ישראל באזור הפנימי של השפלה." באותו אופן, יישוב מוגדר דתי אם תיאור היישוב בויקיפדיה כולל את המילה דתי. לדוגמה, קיבוץ לביא מסווג בעבודה זו כדתי כי התיאור שמופיע בויקיפדיה הוא "לביא הוא קיבוץ דתי השייך לתנועת הקיבוץ הדתי ושייך למועצה אזורית גליל תחתון." כל שאר היישובים היהודים שלא הופיעה בתיאורם המילה חרדי או דתי קובצו יחד, ומסווגים כאן כמסורתיים או חילוניים. החיסרון העיקרי של משתנה זה הוא היעדר ההפרדה בין מסורתיים לחילוניים, שרלוונטית לדפוסי הצבעה. לוח 1.1 מראה כי שיעור היישובים החרדים הוא גדול יותר בקבוצת היישובים האשכנזים, ואילו שיעור היישובים שמסווגים כמסורתיים או חילוניים הוא גדול יותר בקבוצת היישובים המזרחיים. חוסר הפרדה בין מסורתיים לחילוניים אינו מאפשר לראות שיישובים אשכנזים הם יותר חילוניים ויישובים מזרחיים הם יותר מסורתיים, כפי שעולה מסקרי סמוחה (מאגר הנתונים באתר המכון הישראלי לדמוקרטיה).

נתוני הצבעה: המקור לנתוני הצבעה לכנסת לפי למפלגות הוא ועדת הבחירות המרכזית, והם כוללים מידע על מספר המצביעים למפלגה לפי חלוקה ליישובים, בעלי זכות הצבעה וקולות כשרים. עבודה זו מכסה תשע מערכות בחירות לכנסת שנערכו באלף השלישי, מ-2003 עד 2021. בגלל המיקוד בדפוסי הצבעה למפלגות, מחקר זה אינו מכסה את מערכת הבחירות לראשות הממשלה שנערכו בשנת 2001.

המשתנה התלוי המרכזי בניתוח האמפירי הוא אחוז הקולות שקיבל גוש מפלגות הימין או גוש נתניהו בבחירות לכנסת, וזאת במקום אחוז קולות למפלגה מסוימת, במטרה לזהות הבדלים ארוכי טווח בדפוסי הצבעה. אדם יכול להעתיק את תמיכתו ממפלגה אחת לאחרת בשל אווירה מסוימת או אדם מסוים אבל עדיין להישאר בתוך גוש מפלגות שתומכות ברעיון כללי מסוים כמו "המחנה הלאומי". עם זאת, הניתוח האמפירי יציג גם ניתוח רגישות הכולל את אחוז הקולות לליכוד שהיא המפלגה המובילה בגוש הימין או גוש נתניהו. השיוך של מפלגות לגוש הימין או נתניהו מתייחס רק למפלגות שעברו את אחוז החסימה, והשיוך של מפלגות לגוש נתניהו נעשה בהתאם לסקרים שפורסמו בשלושת הערוצים

¹² לא נעשה שימוש בהגדרה של למ"ס ליישובים חרדים כי בחלקה היא מבוססת על נתוני הצבעה. נתונים כאלה זמינים בפרסום הלמ"ס: אוכלוסייה ומרכיבי גידול ביישובים ובאזורים סטטיסטיים, 2014-2020: לוח 12.

11, 12 ו-13 טרם הבחירות, וזאת כדי לייצג ככל הניתן את המידע שהיה למצביעים בעת ההצבעה.¹³ בפועל, קואליציות קמות גם בין מפלגות שלא נמנו מראש עם מפלגות הגוש שהקים ממשלה, ולעתים תוך סטייה מהתחייבות מפורשת שהוצגה לציבור במהלך מערכת הבחירות.

המשתנה המרכזי במחקר הוא אחוז הקולות עבור גוש מפלגות הימין, וזאת כדי לבחון מגמות לאורך תשע מערכות הבחירות שמכוסות כאן. רשימת המפלגות בגוש הימין עד לבחירות לכנסת ה-21 נקבעה לפי הסיווג של ברמן (Berman 2020; table A1). בבחירות מאוחרות יותר (24-22), סווגו המפלגות לפי גישה דומה. הבלוק הפוליטי המכונה "גוש נתניהו" נוצר בארבע מערכות הבחירות האחרונות, והוא מאבד את תקפותו ככל שנרחיק למערכות בחירות מוקדמות יותר. לכאורה, החוט המקשר בין המפלגות שנמנות עם גוש נתניהו הוא עמדה ניצית ביחס לסכסוך עם שכנינו אף כי ניתן למצוא בבחירות לכנסת ה-24 מפלגות מחוץ לגוש שמצען המוצהר ניצי יותר (תקווה חדשה וישראל ביתנו) או מפלגות בתוך הגוש שעמדן יונית יותר (יהדות התורה ו"ש"ס). רשימת המפלגות הכלולה בגוש נתניהו היא כמעט קבועה, וחופפת במידה רבה את רשימת מפלגות הימין במחקרו של ברמן. ישראל ביתנו היא המפלגה היחידה שהייתה בגוש נתניהו בבחירות שנערכו במרץ 2015 ובאפריל 2019, והעתיקה את מקומה לגוש המתחרה בשלוש מערכות הבחירות שהתקיימו לאחר מכן. את רשימת המפלגות בגוש הימין ובגוש נתניהו בכל מערכת בחירות ניתן לראות בלוח נספח 1.

לוח נספח 2 מראה שגוש מפלגות הימין קיבל מעט יותר קולות באוכלוסיית 459 יישובי המחקר באוכלוסיית המחקר לפי שמות משפחה (בהשוואה לארצי) ופחות קולות באוכלוסיית המחקר לפי יבשת לידה (בהשוואה לארצי). אחוז הקולות לגוש הימין באוכלוסיית המחקר, שסווגו לפי מוצא בהתאם לשכיחות שמות משפחה, דומה לאחוז הקולות שקיבל גוש זה באוכלוסייה היהודית הארצית במרבית מערכות הבחירות האחרונות. ההפרש הממוצע על פני תשע מערכות הבחירות האחרונות הוא פחות מנקודת אחוז אחת. השוואה זו מלמדת כי דפוסי ההצבעה ביישובי המחקר אינם שונים בצורה ניכרת מהתנהגות הבוחרים היהודים בכלל האוכלוסייה היהודית, וזאת למרות שזוהי קבוצה חלקית של האוכלוסייה היהודית, המורכבת מיישובים קטנים בלבד. ההבדל בין אחוז הקולות לגוש נתניהו ביישובי המחקר לאחוז הקולות באוכלוסייה היהודית הארצית הוא גדול יותר (10 נקודות אחוז) כאשר אוכלוסיית המחקר כוללת 883 יישובים יהודים קטנים, ובכיוון ההפוך מקודם. אחוז הקולות שגוש נתניהו קיבל ביישובים יהודים קטנים נמוך יותר בהשוואה לאוכלוסייה היהודית הכללית, וזאת על רקע שיעורם הגדול מדי של קיבוצים (62%) לעומת חלקם האמיתי באוכלוסייה היהודית הארצית, ומשקלם הקטן מדי של יישובים חרדים (3.5%) לעומת חלקם האמיתי באוכלוסייה היהודית הארצית.

מבט על דפוסי ההצבעה לפי דתיות (לוח נספח 3) מעניק אמינות לסיווג יישובי המחקר לפי מידת דתיות. גוש מפלגות הימין קיבל יותר קולות באופן משמעותי ביישובים דתיים בהשוואה ליישובים חרדים

¹³ הפילוח לגוש נתניהו מופיע בכלי התקשורת החל מהבחירות לכנסת ה-21, ולכן רשימת המפלגות בגוש נתניהו במערכות בחירות קודמות נקבעה לפי שיקול דעת.

וחילוניים או מסורתיים. ביישובים שהוגדרו חרדים, גוש נתניה זוכה לכ-97% מקולות המצביעים, כשהמפלגות החרדיות והציונות הדתית נהנים מתמיכה גורפת. אחוז הקולות לגוש נתניה בבחירות לכנסת ה-24 ביישובים שסווגו כדתיים עמד על 83% מקולות המצביעים אבל תוך שינוי ניכר בהרכב המפלגות: הציונות הדתית, הליכוד וימינה מתחלקות כמעט שווה בשווה בקולות. לעומת יישובים חרדים ודתיים, התמיכה בגוש מפלגות הימין ובגוש נתניה צונחת לכשליש מקולות המצביעים ביישובים שהוגדרו מסורתיים או חילוניים.

לוחות 2.1-2.2 מציגים את אחוז הקולות לגוש מפלגות הימין ולגוש נתניה, בהתאמה בתשע מערכות הבחירות האחרונות לכנסת. כ-65% אחוזים מהקולות ביישובים שסווגו כמזרחים לפי שמות משפחה הלכו לגוש מפלגות הימין בבחירות לכנסת ה-24, וזאת לעומת כ-42% מהקולות להם זכה גוש נתניה ביישובים שהוגדרו אשכנזים לפי אותה שיטה, וכך הפער העדתי בהצבעה עומד על 23 נקודות אחוז. שיעור התמיכה בגוש מפלגות הימין ביישובים שסווגו כמערבים קרוב למדי לזה שנמצא ביישובים אשכנזים. תמונה דומה, אף כי בעוצמה חזקה מעט יותר עולה במבט על דפוס ההצבעה לגוש נתניה. לוחות אלה גם חושפים את התנודתיות הגדולה בפער העדתי בין מערכות בחירות. הפער בין מזרחים לאשכנזים בהצבעה לגוש מפלגות הימין היה 5 נקודות אחוז בלבד בבחירות לכנסת בשנת 2006 (הכנסת ה-17) והגיע לשיא של יותר מ-24 נקודות אחוז בבחירות שנערכו באפריל 2019. תרשימים 1.1-1.2 מציגים את הפער העדתי לגוש מפלגות הימין ולגוש נתניה לפי שתי הגדרות מוצא, ובתוספת רווח בר סמך. אפשר לראות שהפער העדתי בבחירות לכנסת ה-17 אינו שונה באופן מובהק מאפס.

הפער העדתי בהצבעה לגוש מפלגות הימין הוא גדול בהרבה לפי הגדרת מוצא המבוססת על הרכב האוכלוסייה לפי יבשת לידה במפקד 2008 בגלל ייצוג יתר לקיבוצים וייצוג חסר לחרדים. לוח 1.2 מראה שהפער העדתי עומד על כ-40 נקודות במערכת הבחירות לכנסת ה-24. ההבדל בגודל הפער העדתי בהצבעה לעומת ההגדרה לפי שמות משפחה משקף בעיקר שיעור תמיכה נמוך יותר בגוש מפלגות הימין ביישובים שהוגדרו אשכנזים לפי יבשת לידה במפקד 2008, ללא שינוי ניכר בתמיכה של תושבי יישובים המזרחים (לוחות 1.1-1.2).

הפער העדתי בהצבעה גדול יותר לפי יבשת לידה עקב משקל גדול יותר של קיבוצים (62%) באוכלוסיית היישובים האשכנזים בהגדרת מוצא מבוססת יבשת לידה, ואלו נוטים להצביע יותר לגוש המתחרה. ההבדלים בגודלו של הפער העדתי נובעים גם מהבדלים בהגדרת המוצא. הגדרת המוצא של 301 מתוך 459 היישובים (אוכלוסיית המחקר לפי שמות משפחה) היא זהה בין אם הסיווג נעשה לפי שמות משפחה ובין אם נעשה בהתאם ליבשת לידה. מתוך 158 יישובים שסווגו אחרת בשתי הגדרות המוצא היו רק 3 יישובים שסווגו מזרחים לפי שמות משפחה ואשכנזים לפי יבשת לידה, ויישוב אחד בלבד שסווגו אשכנזי לפי שמות משפחה ומזרחי לפי יבשת לידה. ההבדלים בשאר 154 היישובים נובעים מסיווג יישובים כמערבים לפי שיטה אחת אשר סווגו אשכנזים או מזרחים לפי שיטה אחרת.

דפוסי הצבעה לפי מוצא ועשירון כלכלי-חברתי: תרשימים 2.1-2.2 מציגים את אחוז הקולות לגוש מפלגות הימין וגוש נתניהו לפי עשירון חברתי-כלכלי בתשע מערכות בחירות האחרונות לכנסת ביישובים מזרחים, אשכנזים ומעורבים לפי הגדרת מוצא מבוססת שמות משפחה ולפי הגדרת מוצא מבוססת יבשת לידה (נתוני התרשימים מופיעים בלוחות נספח 4.1-4.6). פילוח גם לפי מוצא וגם לפי עשירון כלכלי-חברתי כרוך במחיר של דיוק כי ישנם מעט יישובים בתאים מסוימים (למשל, שני יישובים מזרחים בעשירון התחתון בהגדרת מוצא לפי יבשת לידה במפקד 2008), ולכן חשוב לבדוק אם ממצא מסוים נשמר גם בהגדרת מוצא חלופית וגם במערכות בחירות נוספות.

התמיכה בגוש מפלגות הימין ובגוש נתניהו פוחתת והולכת ככל שמטפסים בסולם הכלכלי-חברתי הן ביישובים אשכנזים והן ביישובים מזרחים אם מתעלמים מהעשירון התחתון, הכולל רק 4 יישובים (לוח 2). המתאם השלילי בין הצבעה לגוש מפלגות הימין ולגוש נתניהו לבין מצבם הכלכלי-חברתי של תושבי היישוב שב וחוזר בכל מערכות הבחירות לכנסת שמכוסות כאן (תרשים 2.1). הממצא הזה מתגלה גם בהגדרת מוצא חלופית, המבוססת על יבשת לידה ואוכלוסיית מחקר גדולה יותר (תרשים 2.2). גודלו של הפער העדתי בהצבעה לגוש מפלגות הימין ולגוש נתניהו, שמוגדר כאן כהפרש הקולות בין יישובים מזרחים ליישובים אשכנזים, רגיש לעשירון הכלכלי-חברתי (תרשים 4) תוך הבדל בהרכב המפלגות לפי עשירון בכל קבוצת מוצא (תרשימים 3.1-3.2). הדפוס שמשותף לשתי הגדרות המוצא הוא פער עדתי מצומצם יותר בחלק העליון של הסולם הכלכלי-חברתי, וירידה חדה בפער העדתי בהצבעה לגוש נתניהו בעשרות אחוזים אם משווים את העשירון החמישי לעשירון העליון (תרשים 4). בשל מיעוט היישובים, גודלו של הפער העדתי בשני העשירונים התחתונים רגיש מאוד להגדרת מוצא, ומתבטא בהבדל של עשרות אחוזים. בעשירון התחתון, ישנם 4 יישובים מזרחים באוכלוסיית המחקר כשמוצא מוגדר לפי שמות משפחה, ושני יישובים מזרחים אם מוצא היישוב מוגדר לפי יבשת הלידה בשנת 2008.¹⁴

לסיכום סעיף זה, נציין שהגדרת המוצא המובילה לגבי יישובים היא לפי שמות משפחה משום ייצוג אפשרי של תחושת זהות ומפני שדפוסי ההצבעה של אוכלוסיית המחקר תואמים יותר את התפלגות ההצבעה באוכלוסייה היהודית הכללית, ובנוסף היא מבוססת על נתונים עדכניים משנת 2017 של סיווג יישובים לפי מוצא. אוכלוסיית יישובי המחקר המסווגים לפי יבשת לידה במפקד 2008 אינה מטיבה לייצג את תוצאות ההצבעה באוכלוסייה יהודית הארצית, ובעיקר של האוכלוסייה ממוצא אשכנזי. זאת מפני שחלקם של הקיבוצים באוכלוסיית המחקר שמבוססת על מפקד 2008 גדול יותר ואילו הנתח של היישובים החרדים קטן יותר.

התוצאות

¹⁴ ארבעת היישובים המזרחים שסווגו לפי שמות משפחה הם אלומה, כפר הנוער מאיר שפיה (ליד זכרון יעקב), קיבוץ נאות סמדר בדרום הערבה וכפר הנוער עיינות (ליד נס ציונה).

לוח 4.1 מציג את התוצאות המרכזיות של הניתוח האמפירי. העמודה הראשונה מציגה את המקדם הנאמד של הפער העדתי בהצבעה לגוש מפלגות הימין, שהוא ההפרש בין יישובים שסווגו כמזרחים ליישובים אשכנזים (המשתנה המושמט) ללא משתני בקרה המייצגים את המשאבים הכלכליים והחברתיים או את מידת הדתיות. ניתן לראות שהפער העדתי בהצבעה הוא כ-23 נקודות אחוז. עוד רואים כי המקדם של יישוב מעורב אינו מובהק, המרמז כי התנהגותם הפוליטית של יישובים המסווגים כאן כמעורבים דומה מאוד ליישובים אשכנזים.

העמודה השנייה בלוח 4.1 מראה את תוצאות האמידה כאשר מוסיפים את העשירון הכלכלי-חברתי כמשתנה בקרה יחיד. ניתן לראות שהפער העדתי בהצבעה נותר בגודל דומה, ואינו מושפע מהכללת העשירון הכלכלי-חברתי. הערך השלילי של המקדם של משתנה זה מלמד שעלייה בעשירון הכלכלי-חברתי, המייצג מדד מורכב של משאבים מתחומי חיים שונים כמו כלכלה (הכנסה לנפש), השכלה (שיעור אקדמיים), ואורח חיים (ילודה), מלווה בנטייה מופחתת להצביע לגוש מפלגות הימין. תוצאה זו מתיישבת עם ההשערה שהסיכויים להצביע לגוש מפלגות הימין הולכים ופוחתים ככל שגדלים המשאבים.

בעמודה השלישית, ניתן לראות שהכללת רמת ההכנסה לנפש של תושבי הישוב, שהוא משתנה מרכזי מתוך 14 משתנים שמהם מורכב המדד הכלכלי-חברתי, אינה משנה באופן ניכר את הפער העדתי בהצבעה לכנסת (לוח 4.1, עמודה שלישית). למעשה, המקדם של מוצא מזרחי, שהוא אומדן לפער העדתי בהצבעה, גדל לכ-25 נקודות אחוז. המקדם הנאמד של ההכנסה לנפש הוא שלילי ומובהק, ומשקף סיכויים הולכים ופוחתים להצביע לגוש מפלגות הימין ככל שגדלים המשאבים הכלכליים החומריים. תוצאה זו עומדת בניגוד למודל הבוחר הרציונאלי שדואג לאינטרס הכלכלי האישי, המנבא שבוחרים בעלי הכנסה נמוכה ובינונית יתמכו במפלגות המצדדות במדיניות חלוקה מחדש ולא במפלגות ימין כלכלי שרואות בעין עוינות התערבות בכלכלת השוק. חשוב לציין, שגם מצביעי הגוש המתחרה, הנמנים יותר עם החלק העליון בסולם ההכנסות, נוהגים בניגוד לאינטרס הכלכלי האישי.

המתאם השלילי בין הכנסה והצבעה לגוש מפלגות הימין אינו יכול לרסן את עליית אי השוויון. זה חלק מפתרון החידה מדוע התרחבות הפערים הכלכליים בישראל לא הביאה לעליית מפלגות תומכות מדינת רווחה נדיבה. דרך אחרת לומר זאת, סוגיית ימין ושמאל כלכלי נדחקת לקרן זווית בשל סוגיות אחרות. עליית אי השוויון לא הביאה להתחזקות מפלגות שמצדדות בחלוקה מחדש אלא לעלייתם של מועמדים ומפלגות פופוליסטיות אנטי מהגרים כמו טראמפ, ברקזיט, לה פן, מודי (Piketty 2021).

עלייה בגיל החציוני מתואמת שלילית ובאופן מובהק עם הצבעה לגוש מפלגות הימין אבל הכללת משתנה זה, שגם הוא רכיב במדד הכלכלי-חברתי, אינה משנה כמעט את גודל הפער העדתי בהצבעה לכנסת. נראה שהגיל החציוני תופס גם את מידת הדתיות של תושבי הישוב בגלל הקשר המוכר בין אורח חיים דתי למספר הילדים. במידה שאכן גיל חציוני תופס את דרגת הדתיות, ממצא זה תואם

מחקרים קודמים שחשפו את ההשפעה הניכרת של דתיות על התנהגות פוליטית. יתכן שהגיל החציוני מייצג גם את הנטייה של אנשים מבוגרים להצביע לשמאל.

אומדני השפעת משתני דמי המייצגים במישורין את מידת הדתיות מופיעים בעמודה החמישית של לוח 4.1, ומראים כי יישובים דתיים נוטים יותר להצביע לגוש מפלגות הימין בהשוואה למסורתיות וחילונים (המשתנה המושמט) וגם לעומת יישובים חרדים. מעניין לראות שהכללת מידת הדתיות של היישוב אינה משנה באופן ניכר את הפער העדתי בהצבעה לגוש מפלגות הימין. המקדם של מוצא מזרחי בעמודה החמישית הוא רק במעט נמוך יותר בהשוואה למקדם ללא משתני בקרה.

גל העלייה הגדול, שהחל בתחילת שנות התשעים של המאה הקודמת, הוליד שתי מפלגות ניה, "ישראל בעלייה" בראשות אסיר ציון נתן שרנסקי, שהוקמה בעיצומו של גל העלייה (1996), ו"ישראל ביתנו", שנוסדה שלוש שנים מאוחר יותר בידי אביגדור ליברמן, שפרש מהליכוד. מפלגות אלו ניסו למשוך מצביעים מקרב יוצאי ברה"מ לשעבר בהבטחה לקדם אינטרסים הנוגעים לקליטתם והתערותם בישראל. לא ברור אם עדיין יש הצדקה היום, במסגרת ניתוח הפער העדתי, להפריד קבוצה זו מיתר האוכלוסייה אחרי יותר משלושה עשורים, ולאחר שאחת משתי המפלגות כבר נעלמה והאחרת שינתה את פניה ומועמדיה לכנסת אינם תמיד יוצאי ברה"מ לשעבר.¹⁵ לפי תוצאות האמידה, נראה כי שיעור עולי 1990 ואילך מתוך תושבי היישוב הוא חסר השפעה על ההצבעה לגוש מפלגות הימין (לוח 4.1, עמודה שיטית). גם גודלו של הפער העדתי אינו מושפע כמעט מכניסת משתנה זה.

שינוי בולט לעין בגודלו הנאמד של הפער העדתי בהצבעה לגוש מפלגות הימין, ועוד יותר לגוש נתניהו, נרשם כשמוסיפים את רמת ההשכלה (עמודה שביעית), שמיוצג כאן על ידי שיעור בעלי תואר אקדמי מבני 27-54 ביישוב. הפער העדתי בהצבעה לימין יורד מכ-23 לכ-18 נקודות אחוז, ונחתך לחצי בהצבעה לגוש נתניהו (ראו בהמשך). המקדם הנאמד של משתנה ההשכלה הוא שלילי ומובהק, וממצא זה תואם את ההשערה שהנטייה להצביע לגוש מפלגות הימין פוחתת והולכת עם עליית המשאבים ההשכלתיים של תושבי היישוב.

בעמודה הלפני אחרונה של לוח 4.1 נבדקה רגישות גודלו של הפער העדתי לצורת היישוב, הנקראת קיבוץ. ניתן לראות כי גודלו של הפער העדתי בהצבעה לגוש מפלגות הימין קטן באופן ניכר מכ-23 לכ-14 נקודות אחוז כאשר כוללים ברגרסיה משתנה דמי לקיבוץ (המשתנה המושמט: כל צורות היישוב האחרות). כפי שניתן היה לשער מראש, נמצא שקיבוצים נוטים להצביע פחות לגוש מפלגות הימין. שילוב משתנה זה ברגרסיה הוא בעל חשיבות רבה גם על מנת לנטרל את משקלם המופרז של הקיבוצים באוכלוסיית יישובי המחקר בהשוואה לחלקם האמיתי באוכלוסיית ישראל היהודית.

לוח 4.1 מציג גם מודל סטטיסטי הכולל יחד את כל המשתנים שנבחנו קודם בנפרד. הממצא המרכזי של אמידה זו הוא היעלמותו של הפער העדתי בהצבעה לכנסת כאשר רשימת משתני הבקרה כוללת

¹⁵ יש לציין שעולי 1990 ואילך כוללים גם עולים מאתיופיה.

הכנסה, השכלה, גיל חציוני, מידת דתיות, שיעור עולים וצורת יישוב (קיבוץ). מקדם מוצא מזרחי אינו מובהק עוד וגודלו קטן, ארבע נקודות אחוז (אפילו היה מובהק). המשמעות היא שהצבעה לכנסת צפויה להיות זהה ללא תלות במוצא תושבי היישוב אם מדובר ביישובים יהודים (שאינם קיבוצים) בעלי אותה רמת השכלה והכנסה וגיל חציוני. רוב משתני הבקרה שמרו על הסימן המקורי ומובהקות סטטיסטית, פרט להכנסה שאיבדה מובהקות, ולמקדם עבור יישוב חרדי, שהפך שלילי ומובהק כי תושביו מצביעים בהמוניהם למפלגות חרדיות.

לוח 4.2 מציג אמידה זהה אבל עבור אחוז הקולות לגוש נתניהו. התוצאות מלמדות כי הפער העדתי בהצבעה לגוש נתניהו הוא גדול יותר ועומד על כ-30 נקודות אחוז כאשר מתעלמים מהבדלים במאפייני היישובים, אבל פער זה כמעט נסגר אם כוללים את כל משתני בקרה. השפעת ההשכלה היא גדולה יותר, ולפי המקדם הנאמד, עלייה של 10 אחוזים בהשכלה של תושבי היישוב מלווה בהפחתה של 10 אחוזים בהצבעה לגוש נתניהו (לוח 4.2). בניגוד לתוצאות ביחס לגוש הימין, המקדם של יישוב חרדי הוא חיובי ומובהק ומבטא את העובדה שגוש נתניהו כולל את המפלגות החרדיות. עוד נציין שמקדם שיעור העולים הפך למובהק (עם אותו הסימן) ולגדול יותר משמעותית. כלומר, לפי אמידה זו, התמיכה בגוש נתניהו מצטמצמת עם העלייה בשיעור העולים שהגיעו לישראל בשנת 1990 או לאחריה. ניתן לשער שחבירתו של אביגדור ליברמן לגוש המתחרה בנתניהו עומדת מאחורי ממצא זה.

בניגוד לפער העדתי בהצבעה לגוש הימין, שנעלם אם כוללים את כל משתני הבקרה, הפער העדתי בהצבעה לליכוד אמנם קטן באופן ניכר אבל הוא עדיין מובהק ובגודל של 9 נקודות אחוז (לוח 4.3). עוד הבדל מעניין לעומת הממצאים לגבי ההצבעה לגוש נתניהו הוא המקדם החיובי של הכנסה. ואולם המקדם הזה הופך שלילי אם אין מנטרלים את ההשכלה. כלומר הנטייה לתמוך בליכוד פוחתת ככל שעולה ההכנסה, וכך בעלי הכנסה נמוכה תומכים יותר במפלגה שמנהיגה בנימין נתניהו, דוגל בכלכלת שוק. לבסוף, נציין כי הנטייה להצביע לליכוד הולכת ויורדת ככל שעולה רמת ההשכלה של תושבי היישוב, בדומה לממצא ביחס להצבעה לגוש מפלגות הימין ולגוש נתניהו.

הגדרת מוצא מבוססת שמות משפחה פותחת אפשרות לבחון את השפעת הומוגניות שמות המשפחה ביישוב על דפוסי ההצבעה בבחירות לכנסת, ותוצאות בדיקה זו מוצגות בלוח 5. ניתן לראות שדפוסי ההצבעה מושפעים מאחוז שמות המשפחה הנפוצים ביותר ביישוב, שמודד את דרגת ההומוגניות של היישוב. ככל שאחוז זה עולה, ההצבעה לגוש מפלגות הימין עולה גם כן. השפעת הומוגניות שמות המשפחה ביישוב משפיעה בעוצמה רבה עוד יותר על הנטייה להצביע לגוש נתניהו. עם זאת, יתכן שהסיבתיות היא הפוכה, והתוצאה משקפת את ההעדפה של תומכי ימין ומצביעי גוש נתניהו להתגורר בסמוך לבני משפחתם, בהשוואה לבחורי הגוש המתחרה. עוד נציין שהפער העדתי נעלם אפילו בהצבעה לגוש נתניהו אם כוללים את דרגת ההומוגניות של שמות המשפחה ברשימת משתני הבקרה (לוח 5, עמודה 6).

לוח 6 מציג ניתוח רגישות של הממצאים העיקריים להגדרת מוצא חלופיות. בגלל זמינות הנתונים, המעבר להגדרת מוצא מבוססת יבשת לידה מגדיל את אוכלוסיית המחקר ומשנה את הרכבה (ייצוג יתר לקיבוצים וייצוג חסר לחרדים), וכתוצאה מכך ההבדלים לעומת קודם נובעים משינוי הגדרת המוצא ומשינוי הרכב ומספר היישובים שמשותפים בניתוח. מבט כולל על תוצאות האמידה, המבוססת על הגדרת מוצא היישוב לפי יבשת הלידה של תושבי היישוב במפקד 2008, מלמד שהפער העדתי בהצבעה לגוש מפלגות הימין יורד מ-40.6 נקודות ללא משתני בקרה (לוח 6, עמודה 3) ל-15.3 נקודות אחוז אם כוללים את כל משתני הבקרה (לוח 6, עמודה 4). כדי לבודד את השפעת המעבר לסיווג מוצא מבוסס יבשת לידה ולנטרל את ההבדל באוכלוסיית המחקר, נאמד הפער העדתי בהצבעה לכנסת עבור אוכלוסיית יישובי המחקר של שמות המשפחה (לוח 6, עמודה 2). ניתן לראות שהפער העדתי בהצבעה לגוש מפלגות הימין קטן מ-15.3 לכ-10.7 נקודות אחוז אם אוכלוסיית יישובי המחקר מוגבלת לזו של שמות המשפחה, דבר המלמד שעיקר ההבדל נובע מההבדלים בסיווג מוצא לפי יבשת לידה לעומת שמות משפחה. הקשרים הסטטיסטיים בין משאבים ודתיים לדפוסי הצבעה דומים למדי לאלו שעלו בניתוח האמפירי שנשען על סיווג מוצא היישובים לפי שמות המשפחה. כמו קודם, משאבים כמו הכנסה והשכלה מתואמים שלילית עם הצבעה לגוש מפלגות הימין, ויישובים דתיים מעניקים תמיכה חזקה יותר לגוש מפלגות הימין.

לוחות 7.1-7.2 מציגים אמידה משווה של תשע מערכות הבחירות לכנסת האחרונות במטרה לבחון את מידת התנודתיות של הפער בין מזרחים לאשכנזים בהצבעה לגוש מפלגות הימין ולגוש נתניהו לאורך שנות האלפיים. נתייחס רק לתוצאות האמידה עבור גוש הימין בשל הדימיון הרב לאמידת תוצאות ההצבעה לגוש נתניהו. השורה הראשונה, שמהווה נקודת ייחוס בלבד, מציגה את הפער העדתי בכל אחת מתשע מערכות הבחירות האחרונות ללא משתני בקרה, והוא משקף את ההבדל הממוצע בהצבעה לגוש הימין בין מזרחים לאשכנזים (לוח 2.1). ניתן לראות את התנודתיות הרבה בפער העדתי בין מערכות בחירות. בבחירות לכנסת שנערכו במרץ 2006, אחוז הקולות למפלגות ימין ביישובים מזרחים אינו שונה באופן מובהק מזה של יישובים אשכנזים. הפער העדתי בהצבעה היה גדול יותר בבחירות לכנסת ה-18 ו-19 וצמח לגובה מרשים במערכות הבחירות לאחר מכן. בארבע מערכות הבחירות האחרונות נרשם פער הצבעה גדול יחסית בין שתי קבוצות המוצא, והשיא נרשם בבחירות לכנסת שהתקיימו באפריל 2019. העליה והירידה בהצבעה לגוש מפלגות הימין נצפו הן ביישובים מזרחים והן ביישובים אשכנזים, אבל תוך תנודתיות גדולה יותר ביישובים מזרחים (לוח 3.1).

כמו בניתוח האמפירי של הבחירות לכנסת ה-24, הפער העדתי בהצבעה לגוש מפלגות הימין נעלם בכל אחת משמונה מערכות הבחירות שקדמו לכך לאחר שמכניסים את משתני הבקרה, והביטוי לכך הוא שמקדם המשתנה מזרחי אינו שונה באופן מובהק מאפס. מכאן ניתן להסיק שההבדלים בהצבעה לכנסת בין מזרחים לאשכנזים נמוגים כאשר מנטרלים את ההבדלים במאפייני התושבים כמו השכלה ודתיים.

מבט משווה לאורך תשע מערכות בחירות מגלה שסימן מקדמי המשתנים המסבירים, גודלם ומובהקותם הוא יחסית יציב למעט משתנה ההשכלה. המקדם של השכלה, שלא היה מובהק בארבע מערכות הבחירות של 2003-2013, הפך שלילי מובהק ובעל עוצמה בחמש מערכות הבחירות האחרונות. כלומר, ההבדל בתמיכה שקיבל גוש הימין לפי רמת השכלה בבחירות לכנסת ה-24 מייצג תופעה חדשה שלא נצפתה קודם. התפתחות זו בהתנהגות פוליטית של משכילים שנוטים היום, יותר מן העבר, לתמוך במפלגות שמאל תועדה גם בארה"ב, צרפת ובריטניה (Piketty 2021).

השילוב של תנודות בפער העדתי הגולמי (ללא נטרול הבדלי המאפיינים) יחד עם יציבות יחסית בפער העדתי המנוכה (בנטרול הבדלי המאפיינים) דורש הסבר. הניתוח האמפירי בלוח 7.1 מבוסס על סיווג מוצא ומאפיינים קבועים של היישובים לכל תשע מערכות הבחירות (נתוני הכנסה, גיל חציוני, השכלה והרכב שמות המשפחה לשנת 2017, ושיעור עולים לפי 2008), ולכן התנודות בפער העדתי בפועל יכולים להיות "מוסברים" רק בשינוי מידת החשיבות של המאפיינים ולא בשינוי במאפייני תושבי היישוב, שכאמור, הם קבועים. לשם המחשה, הן הפער העדתי הממוצע והן הפער העדתי המנוכה בהצבעה לגוש מפלגות הימין אינם שונים באופן מובהק מאפס בבחירות שהתקיימו במרץ 2006. לעומת זאת, בבחירות שנערכו באפריל 2019 גדל דרמטית הפער העדתי הגולמי והפך מובהק, אבל הפער העדתי המנוכה נותר בלתי מובהק. התפתחות זו נובעת מעלייה ניכרת בחשיבות ההשכלה כגורם "מסביר", כפי שניתן ללמוד מגודלו של מקדם ההשכלה ומובהקותו בבחירות אפריל 2019 לעומת בחירות מרץ 2006 (לוח 7.1). תוצאות האמידה הן דומות בעיקרן גם אם מאפייני היישובים נמדדים לפי שנת 2008 בשלוש מערכות הבחירות שהתקיימו בשנים 2003 עד 2009 (התוצאות אינן מדווחות כאן אבל ניתן לקבל אותן מהמחבר).¹⁶ הממצאים העיקריים על הפער העדתי בהצבעה לגוש הימין בבחירות לכנסת ה-24, נותרים ללא שינוי גם כשכוללים ברשימת המשתנים המסבירים מדד פריפריה, משתנה דמי להתנחלות והגדרת מוצא רציפה לפי יבשת לידה (התוצאות אינן מדווחות כאן אבל ניתן לקבל אותן מהמחבר).

הפער העדתי בהצבעה: אוכלוסייה עירונית

הניתוח האמפירי שהוצג עד כה מבוסס על תוצאות ההצבעה לכנסת של אזרחי ישראל המתגוררים ביישובים קטנים בלבד, ולכן יש מקום לבדוק אם נמצא דפוסים דומים של התנהגות פוליטית גם בקרב האוכלוסייה העירונית, שהיא מרבית אזרחי ישראל. כדי לבחון זאת, נבנה מאגר נתונים נוסף ברמת אזור סטטיסטי, שהיא היחידה הגיאוגרפית העירונית הקטנה ביותר, שלגביה קיימים נתונים זמינים על מאפיינים כלכליים-חברתיים של התושבים.¹⁷ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מחלקת את העיריות

¹⁶ המאפיינים הכלכליים החברתיים הזמינים עבור 3 מערכות הבחירות 2003, 2006, 2009 הם שונים במקצת כשאחוז בני 15 ומעלה בעלי תואר אקדמי כמדד להשכלה ואחוז משקי בית שלשימוש שתי מכוניות ויותר מייצג מצב כלכלי וגיל חציוני כמו קודם (המקור: הוא קובץ מסוכם של יישובים - מפקד 2008).

¹⁷ קביעת גבולות האזור הסטטיסטי נעשית על פי מספר קריטריונים. ראשית, אזור סטטיסטי אינו חורג מן הגבולות המוניציפאליים של יישוב (קריטריון גבולות היישוב). שנית, אזור סטטיסטי כולל בדרך כלל לא יותר מ-6,000 (קריטריון גודל האוכלוסייה). שלישית, הגבולות נקבעים גם בהתאם להומוגניות שימושי הקרקע (מגורים, תעשייה וכו') ומאפייני

והרשויות המקומיות לאזורים סטטיסטיים אבל הניתוח האמפירי מוגבל רק לאזורים סטטיסטיים יהודים שלגביהם קיימים נתונים על כל המשתנים המשתתפים בעבודה. בשל כך ירדו 275 אזורים ערבים, מספר משתנה (לפי מערכת בחירות) של אזורים ללא נתוני הצבעה ו-150 אזורים ללא מדד כלכלי-חברתי.

תוצאות הבחירות לכנסת בתשע מערכות הבחירות האחרונות בכל אחד מהאזורים הסטטיסטיים חושבו על בסיס תוצאות הבחירות בפועל לפי קלפי, וזאת בעזרת קבצים של הלמ"ס המשייכים בוחרים לפי קלפיות לאזורים סטטיסטיים על פי כתובתם.¹⁸ במערכות הבחירות האחרונות, המרה זו כרוכה באי-דיוקים מסוימים בשל הסטה של מצביעים ביום הבחירות לקלפיות השונות מאלה אליהן שובצו כדי לאזן את העומס בין הקלפיות. תוצאות ההצבעה אוחדו עם נתונים ברמת אזור סטטיסטי על המאפיינים הכלכליים-חברתיים (הכנסה, גיל חציוני והשכלה) לשנת 2017, שיעור החרדים באזור בשנת 2020, הרכב התושבים לפי יבשת לידה בשנת 2008, שיעור העולים בשנת 2008 ונתוני שכיחות שמות המשפחה לשנת 2020.¹⁹ בשל המיקוד בחתך רחב והודות ליציבותם היחסית על פני זמן של המשתנים המשתתפים בניתוח האמפירי, ההבדל בעיתוי המדידה של המשתנים המשתתפים, המשקף את זמינות הנתונים, אינו מעורר חשש משמעותי.

שימוש בשמות משפחה כדי לסווג מוצא היא שיטה המתאימה לקבוצות קטנות כמו יישובים בני מאות בודדות של תושבים אך סובלת מפגמים בסיווג מוצא של אזורים סטטיסטיים עם אוכלוסייה של אלפי תושבים (גודל האוכלוסייה הוא כחמשת אלפים תושבים בממוצע לאזור).²⁰ בשל כך הניתוח האמפירי של דפוסי הצבעה לפי אזורים סטטיסטיים מבוסס רק על הגדרת מוצא לפי יבשת לידה (במפקד 2008). בדומה לסיווג יישובים, אזור סטטיסטי מוגדר מזרחי אם הוא ברבע העליון לפי אחוז מזרחים (מתוך מספר התושבים המזרחים והאשכנזים), ויישוב הוגדר אשכנזי אם הוא נמצא ברבע התחתון. שני הרבעים של האזורים שבין הרבע העליון לתחתון הוגדרו כאזורים מעורבים. בגלל שאוכלוסיית אזור סטטיסטי מונה אלפי תושבים, הבחינה האמפירית חשופה לכשל אקולוגי המחייב התייחסות זהירה לממצאים.

התושבים כמו דת ורמת חיים, ההיסטוריה הפיזית (שנת הבנייה) ואמות מידה הנדסיות כמו סוג המבנים וטיבם (קריטריון ההומוגניות). לבסוף, גבולות האזורים הסטטיסטיים מתלכדים עם תוואי טבעי כמו נחל, רחוב, מסילת ברזל וגדר (קריטריון תוואי טבעי).

¹⁸ קטלוג תוצרי מ"ג – מערכת מידע גאוגרפית (GIS), סעיף 6: קלפיות:

<https://www.cbs.gov.il/he/publications/Pages/2022/%D7%A7%D7%98%D7%9C%D7%95%D7%92.aspx>

¹⁹ אין נתונים זמינים מפורטים על דרגת הדתיות לפי אזור סטטיסטי אבל קיימים נתונים על שיעור חרדים לפי אזור סטטיסטי (למ"ס, אוכלוסייה ומרכיבי גידול ביישובים ובאזורים סטטיסטיים, 2014-2020: לוח 12). נשים לב, שמקור המידע והגדרת המשתנה חרדי שונים לעומת נתונים לפי יישוב, וכן המשתנה דתי לא קיים ברמת אזור סטטיסטי. נתוני שכיחות שמות משפחה ברמת אזור סטטיסטי הועמדו לרשות מחקר זה על ידי אביאל קרנצלר מהלמ"ס, ועל כך תודתי.

²⁰ תיאורטית, ניתן לערוך את הניתוח ברמת קלפיות אך אין נתונים כלכליים-חברתיים ברמת קלפי אפילו אם מאחדים נתוני מוצא ובוחרים ברמת קלפי, מכשלו שלא ודאי שניתן להתגבר עליו.

ניתוח דפוס ההצבעה של האוכלוסייה העירונית ברזולוציה של אזורים סטטיסטיים מציר תמונה דומה לזו שתוארה על בסיס תוצאות ההצבעה ביישובים קטנים. הפער בהצבעה לגוש הימין בבחירות לכנסת ה-24 בין אזורים מזרחיים לאזורים אשכנזים עומד על כ-21 נקודות אחוז (לוח 8). זהו פער דומה לזה שנמצא על בסיס תוצאות הבחירות ביישובים קטנים (כ-23 נקודות אחוז) אם סיווג המוצא של היישוב הוא לפי שמות משפחה. לכאורה, הפער העדתי לפי נתוני היישובים לפי הגדרת מוצא מבוססת יבשת לידה, הוא 40 נקודות אחוז אבל גודלו מופרז ומוטה בשל ייצוג היתר (62%) של קיבוצים באוכלוסיית היישובים, שגבוה בהרבה מחלקם האמיתי באוכלוסיית ישראל. חלקם המוגזם של קיבוצים דוחף כלפי מטה באופן מלאכותי את אחוז הקולות לגוש מפלגות הימין ביישובים אשכנזים. לעומת זאת, אחוז הקולות לגוש מפלגות הימין ביישובים מזרחיים כמעט ואינו מושפע מכך (ודומה לאזורים מזרחיים באוכלוסייה העירונית) כי חלקם של קיבוצים ביישובים מזרחיים הוא זניח.

בדומה לממצאים שעלו על בסיס נתוני היישובים, הפער העדתי הגולמי רשם תנודות לאורך תשע מערכות הבחירות האחרונות לכנסת, והוא נע בין 5 נקודות אחוז בשנת 2006 לכ-21 נקודות אחוז במערכת הבחירות שהתקיימה בשנת 2021 (לוח 9.1). כמו שנתגלה בבדיקה האמפירית על סמך נתוני יישובים, הפער בהצבעה לגוש מפלגות הימין בין אזורים מזרחיים לאזורים אשכנזים יורד בצורה ניכרת לאחר שמנטרלים הבדלים במאפייני תושבים האזורים הסטטיסטיים כמו הכנסה, גיל חציוני, אחוז החרדים, שיעור עולי שנות התשעים והשכלה (לוח 10). עם זאת הפער העדתי לא נעלם כמו שנמצא לפי תוצאות הבחירות ביישובים לפי הגדרת מוצא מבוססת שמות משפחה.²¹

סיכום ודיון בממצאים

עבודה זו בוחנת לראשונה את הפער בין מזרחיים לאשכנזים בהצבעה לכנסת באמצעות הגדרת מוצא מבוססת שמות משפחה. הניתוח האמפירי מראה שהפער באחוז הקולות שקיבל גוש מפלגות הימין בבחירות האחרונות לכנסת ביישובים מזרחיים לעומת יישובים אשכנזים הוא מעט יותר מ-20 נקודות אחוז, אם סיווג המוצא של יישוב הוא לפי שכיחות יחסית של שמות המשפחה ביישובים קטנים. הפער העדתי בהצבעה למפלגות ימין הוא בסדר גודל דומה גם לפי תוצאות הבחירות לכנסת בפועל באזורים עירוניים לפי הגדרת מוצא מבוססת יבשת לידה (הגדרת מוצא לפי שמות משפחה אינה מתאימה לסיווג אזורים עירוניים גדולים). ממצאים דומים מתגלים אם הפער העדתי נמדד לפי תוצאות ההצבעה בפועל לגוש נתניהו במערכת הבחירות האחרונה לכנסת ה-24.

מעניין לציין, שהפער העדתי בהצבעה למפלגות הימין שנאמד במחקר זה לפי תוצאות הבחירות בפועל דומה בגודלו לזה שנמצא במחקרים קודמים על בסיס סקרי בחירות. ברמן (2020) מוצא פער של 23 נקודות אחוז בין נשאלים ממוצא מזרחי לנשאלים ממוצא אשכנזי בסקר של המכון הישראלי לדמוקרטיה

²¹ נטרול ההבדלים במאפיינים נעשה רק לאזורים סטטיסטיים מעל 2,000 תושבים כי הלמ"ס אינה מפרסמת נתונים על מאפייני התושבים באזורים שאוכלוסייתם מתחת ל-2,000 תושבים. משום כך, בדיקה זו חשופה יותר לכשל אקולוגי.

שנערך לקראת הבחירות לכנסת ה-21 שהתקיימו באפריל 2019 (מערכת הבחירות האחרונה שנכללה במחקר של ברמן). לשם השוואה, במחקר הנוכחי, גודלו של הפער העדתי הוא 24.4 נקודות אחוז לפי התוצאות בפועל באותה מערכת בחירות (לוח 2.1). הדימיון בין ממצאי המחקר הנוכחי, שנשען על תוצאות בחירות בפועל, למחקר של ברמן, שמבוסס על סקר בחירות, מעניק ביטחון נוסף לגבי גודלו הנאמד של הפער העדתי בהצבעה למפלגות הימין.

הפער בהצבעה לימין בין שתי קבוצות המוצא שנמצא בישראל הוא נמוך באופן משמעותי לעומת פערים שנמדדו במדינות אחרות בין קבוצות אתניות (יבשת מוצא, גזע, דת). הוא לא רק נמוך הוא גם הפוך בישראל לעומת מדינות אחרות בהן דווקא הקבוצה ההגמונית (לבנים) היא שנוטה יותר להצביע לימין. הפער בהצבעה לימין בבריטניה בין בוחרים לבנים לבוחרים שמוצאם מאסיה או אפריקה הוא 40 נקודות אחוז, והפער בהצבעה לימין בארה"ב בין מצביעים לבנים לשחורים הוא 50 נקודות אחוז (Piketty 2021). הפער בהצבעה לימין גדל מעבר ל-50 נקודות אחוז אם משווים בוחרים נוצרים לעומת מוסלמים בבריטניה, ארה"ב וצרפת (Piketty 2021). יתרה מזאת, המחקר של פיקטי מראה שהפערים האתניים במדינות המוזכרות הם יחסית יציבים לאורך זמן, בניגוד לתנודתיות שנרשמה בפער העדתי בהצבעה לימין בישראל (דיון בהמשך). הבדלים אלו בין ישראל למדינות אחרות מצדיקים ספק בריא לגבי השימוש במונח פער אתני ביחס להבדל בין מזרחים לאשכנזים.

מה מסביר את הפער בהצבעה לימין בין מזרחים לאשכנזים? מחקר זה הוא ביסודו תיאורי אבל יש בכוחו להאיר או להטיל צל על הסברים, או ליתר דיוק, השערות רווחות. מבחינה זו, עיקר המהלך המדעי כאן הוא לחשוף ממצאים אמפיריים שעשויים להיות מצע פורה לגיבוש תיאוריה, ובשונה מעבודות מחקר הבוחנות תיאוריה מקובלת. יש לראות במחקר זה חלק ממאמץ ארוך שנים להציע פתרונות לחידה מדוע ישנו הבדל ניכר בהתנהגות הפוליטית של שתי קבוצות חברתיות בעלות מאפיינים חשובים זהים (לאום, דת, גזע ושפה) וחזון משותף (הבטחת המשך קיומו של בית לאומי לעם היהודי בארץ ישראל).

אפליית עולי ארצות האסלאם, במיוחד בשנות החמישים והששים של המאה ה-20, היא השערה שכיחה בדיון הציבורי בישראל להסבר התמיכה הפוליטית העודפת של מזרחים בגוש מפלגות הימין. לפי השערה זו, הפער העדתי העכשווי בהצבעה מבטא תגובת נגד פוליטית של צאצאי העולים מאפריקה ואסיה לאי-שוויון ממוסד בהזדמנויות שהופעל כלפי הוריהם וסביבה. באמצעות העברה בין-דורית של עמדות פוליטיות, טראומת העבר של אפליית המזרחים מעצבת את ההצבעה גם של הדור הנוכחי.²²

²² נזכיר הסברים שניתנו בעבר לפער העדתי בהצבעה שלא עמדו במבחן אמפירי או במבחן הזמן. הסבר שהוצע מספר רב של פעמים הוא שהתנהגותם הפוליטית של מזרחים נועדה להשיג בידול מול האוכלוסייה הערבית (פרס ושמר 1984, פלד ושפיר 2005). קשה להשתכנע שמזרחים נטו לבחור יותר בגוש נתניהו בבחירות האחרונות כדרך להוכיח לאשכנזים את נאמנותם לתנועה הציונית. יש קושי גם לקבל את ההסבר שהוצע בזמנו לפיה העמדה הקיצונית של מזרחים נגד ערבים נעוצה בתחרות מול עובדים ערבים בשוק עבודה (Peled 1990). לבסוף, נציין עוד הסבר קלוש נוסף, שתולה את הפער

אולם ממצאי העבודה בעניין התנודות הניכרות בפער העדתי בהצבעה לימין שנרשמו לאורך תשע מערכות הבחירות האחרונות לכנסת נועצות סיכה חדה בהשערה שהפער העדתי בהצבעה לכנסת מוסבר במחאה נגד האפליה הקשה שהייתה בעבר. לפי הניתוח האמפירי, הפער העדתי בבחירות לכנסת שהתקיימו באפריל 2019 היה פי חמישה מהפער העדתי שנמצא בבחירות לכנסת שנערכו במרץ 2006. תנודות חריפות בדפוס ההצבעה לפי מוצא תועדו גם במחקרים מבוססי סקרים כמו שמיר ואריאן (1999), שכיסה שמונה מערכות בחירות לכנסת מ-1969 עד 1996, וכן במחקרו של ברמן (Berman 2021), שניתח את כל מערכות הבחירות עד אפריל 2019. התנודות החדות בפער העדתי בהצבעה בין מערכות הבחירות אינן מתיישבות עם ההשערה שגורם קבוע מן העבר (אפליה) מסביר את הפער העדתי בהווה.²³ השערת אפליית עבר אינה משכנעת גם מפני שהעדויות המחקריות בעולם מראות כי העברת דפוס ההצבעה מדור לדור היא חלקית בלבד (Jennings and Niemi 1968), ומכאן שניתן היה לצפות לדעיכה עקבית בלהבת המחאה.²⁴

גם הממצא שהפער העדתי בהצבעה לכנסת נעלם לאחר שמתחשבים בהבדלים במאפיינים הכלכליים-חברתיים מחליש עוד את השערת הצבעת המחאה בגין אפליית עבר. אילו הצבעת מחאה הייתה גורם מרכזי, ההצבעה העודפת לימין הייתה צריכה להיות כלל מזרחית, הן בקרב מזרחים בלתי משכילים והן אצל מזרחים משכילים. ואולם מחקר זה מראה שמזרחים בעלי השכלה גבוהה נוטים להצביע לשמאל ואילו מזרחים בעלי השכלה נמוכה יותר נוטים להצביע למפלגות ימין, ובכך הם אינם שונים מאחיהם האשכנזים, וגם אינם שונים מאזרחי מדינות אחרות כמו ארה"ב, בריטניה וצרפת שבוחרים צד פוליטי לפי רמת השכלה (Piketty 2021). ממצא זה מעורר ספק גם בטענה כאילו החפיפה הקיימת בין הצבעה למוצא משקפת זהות עדתית מובהקת.

בכל זאת, לאור ממצאי המחקר שהפער העדתי בהצבעה לימין נעוץ בהבדלים במאפיינים כמו השכלה בין מזרחים לאשכנזים, אפליית עבר עשויה להשפיע על התנהגות פוליטית נוכחית דרך השלכותיה על הפערים במשאבים כמו השכלה והכנסה שנוצרו בדורות הקודמים והועברו לדור הבא, שבתורם משפיעים על ההצבעה היום. ואולם שורשי חלק מההבדלים בהשכלה ובמידת הדתיות קשורים בהיסטוריה הגלותית השונה של שתי קבוצות המוצא. הסביבה המארכת בגלות אפריקה ואסיה לא

העדתי במשטר אוטוקרטי של המדינות מהן עלו יהודי ארצות האסלאם. זהו הסבר משונה כי רוב היהודים שהגיעו מאירופה (רוסיה, פולין ורומניה) גדלו תחת משטרים אוטוקרטים למופת. לא מפתיע, איפוא, ששמיר ואריאן (1982) מצאו שהבדלים בתרבות הפוליטית בארצות המוצא אינם מסבירים את הבדלי ההצבעה בין מזרחים לאשכנזים.

²³ תיאורטית, התנודות החדות שנרשמו בפער העדתי בהצבעה בין מערכות בחירות יכולות להתיישב עם שינויים בעוצמת ההפליה כלפי מזרחים אבל נראה שאין עדויות אמפיריות שתומכות בכך. בריאיון שפורסם במאי 2022 ב"ישראל היום" הוצגה לאבישי בן חיים השאלה "תגיד האפליה הזאת בתוקף?", והוא השיב "כן, אנחנו בשיא". עם זאת, לא הוצגו עדויות על ממדי הפער העדתי לאורך זמן שתומכות בקביעה גורפת זו.

²⁴ נסים ליאון ואורי כהן (2011) מציעים עזרה מכיוון אחר לחלוטין להתמדה בהצבעה של מזרחים לליכוד. מפלגת חרות

ואחר כך הליכוד פתחה באופן שוויוני את שורות המפלגה לפעילים מזרחים מקומיים מהפריפריה שטיפסו בהתאם לכישוריהם לתפקידים לאומיים. שוויון ההזדמנויות בתחום הפוליטי ובתחום הכלכלי תוגמל על ידי הבוחרים בהצבעה לליכוד. ואולם לא ברור מדוע תהליך כזה הרתיע בוחרים שמוצאם אשכנזי להצביע לליכוד.

התפתחה כמו זו של אירופה, ובעקבות כך נוצרו הבדלים תרבותיים ופערי השכלה ומשאבים כלכליים שהביאו בכליהם הקהילות היהודיות שעלו לישראל.²⁵ כך למשל, ההשכלה והכלכלה באירופה צמחו בקצב מהיר בהרבה מזה של אפריקה ואסיה, והניעו תהליכים שהשפיעו באופן דיפרנציאלי על חיי היהודים באירופה בהשוואה לאפריקה. תהליכים אלה, בין השאר, לוו בתופעת חילון של חלק מיהודי אירופה, ולהסתגרות אורתודוקסית של חלק אחר, שחש כי יהדותו נמצאת בסכנה. לעומת זאת יהודי צפון אפריקה לא נחשפו באותה עוצמה לתהליכים אלו, ומרביתם שמרו זיקה בדרגות שונות למסורת היהודית. ניתן לראות גם היום את עקבות הבדלים אלו בשיעור גדול יחסית הן של חילונים והן של חרדים בקרב אשכנזים לעומת שיעור גדול יחסית של מסורתיים באוכלוסייה המזרחית. לפי סקרים מעודכנים, שיעור החילונים בקרב אשכנזים הוא כמעט כפול מזה של מזרחים (סקרי סמוחה, המכון הישראלי לדמוקרטיה), ומצב זה השתנה אך במעט יחסית לסוף שנות השישים (אריאן 1973: לוח 4.2 בעמוד 63). לאור הממצאים בעולם ובישראל על המתאם בין מידת הדתיות לדפוס הצבעה, הבדלים במידת הדתיות, ששורשיהם בהתפתחות ההיסטורית טרם העלייה לישראל, אחראים חלקית לפער העדתי בהצבעה.

מעניין לציין שהבדלי השכלה הפכו רק לאחרונה לגורם מבחין בהצבעה לגוש מפלגות הימין, ותופעה זו מתרחשת במקביל לצמצום ניכר בפער העדתי בהשכלה ובהכנסה שצמחו מהר יותר אצל מזרחים בהשוואה לאשכנזים בעשרים השנים האחרונות (דהן 2013). הקשר הבלתי יציב בין השכלה להצבעה לאורך מערכות בחירות, שנמצא במחקר זה, הוא סיבה נוספת לתהות לגבי ההשערה שאירוע מן העבר הוא בעל השלכות על דפוס הצבעה הנוכחיים. ממצאי העבודה מלמדים על תמורה פוליטית בהשפעת ההשכלה, שהפכה להיות גורם מנבא הצבעה לגוש מפלגות הימין בחמש מערכות הבחירות האחרונות, אבל זה לא היה כך בארבע מערכות הבחירות שקדמו להן.

התנודתיות בגודלו של הפער העדתי בהצבעה לימין לאורך מערכות בחירות והשינוי שחל בחשיבות ההשכלה כגורם מבחין בין מצביעי ימין ושמאל הם ממצאים מפתיעים ומעוררי מחשבה. התיזה שמוצעת כאן להסבר תופעות אלו מורכבת משני חלקים. החלק הראשון של הטענה הוא שהבדלים מייחסים משקל יחסי קטן והולך לסולידריות פנים-לאומית לעומת סולידריות כלל-אנושית ככל שגדלים המשאבים הכלכליים ובמיוחד משאב ההשכלה.²⁶ קשר כזה מתיישב עם מתאם שלילי בין רמת השכלה להצבעה למפלגות ימין. ההנחה שעומדת מאחורי תיזה זו היא שהיחס לסולידריות כלל-אנושית ושוויון אופקי הולך ונעשה אוהד יותר עם עליית המשאבים החברתיים (השכלה) והכלכליים (הכנסה ורכוש) הואיל ואנשים בעלי משאבים רבים זקוקים פחות להשתייכות קבוצתית/לאומית. הנחיצות של תחושת שייכות קבוצתית מתנהגת כמו הביקוש למוצרים חיוניים, שהולך ופוחת עם עליית ההכנסה. המתאם

²⁵ הבדלים בין שתי קבוצות המוצא תועדו גם ברמת ההשכלה של אוכלוסיית העולים בעשור הראשון למדינה. לפי השנתון הסטטיסטי של 1958 (לוח 28), כ-23 אחוז מעולי אירופה אמריקה סיימו חינוך על-יסודי או גבוה, וזאת לעומת 8.5 אחוזים בלבד בקרב העולים החדשים מאסיה ואפריקה (ההבדלים שנרשמו בקרב וותיקים שנולדו בארץ או הגיעו עד 1947 היו אפילו גדולים יותר).

²⁶ מזרחי (2011) מציע הבחנה ברוח זו בין סוגי סולידריות.

השלילי בין השכלה להצבעה לימין עשוי לנבוע לא רק מהזיקה בין משאבים והצורך בתחושת שייכות אלא גם מההשפעה החיובית של רכישת השכלה על הסיכויים לאמץ השקפת עולם ליברלית אוניברסלית של זכויות אדם ורגישות גבוהה להגנה על מיעוטים.

החלק השני של התיזה הוא שתנודות בהצבעה מושפעות מסוג הנסיבות שמקבלות בולטות גבוהה במהלך מערכת הבחירות. התמיכה הפוליטית של בוחרים בעלי משאבים מוגבלים (בעיקר השכלה) במפלגות ימין תתעצם אם בראש סדר היום של מערכת הבחירות ניצבות סוגיות הנוגעות לאיומים הנתפסים על השבט (הלאום). לעומת זאת אם האיום הנתפס על השבט אינו נמצא במוקד, כוח המשיכה של סוגיות אחרות יגבר ובעקבות כך גדלים גם הסיכויים להצביע למפלגות אחרות במרכז. מנגד, אינטנסיביות התמיכה הפוליטית של בוחרים בעלי משאבים בגוש המתחרה, לפי תיזה זו, מושפעים מאיומים על מקומו של הפרט במרכז (זכויות אדם). הן הנטייה עבור מי להצביע והן עצם ההצבעה יתגברו ככל שהאיום הנתפס על זכויות אלה ממלא תפקיד מרכזי במערכת הבחירות. כלומר, התנודות בהצבעה נגזרות מאינטראקציה בין משאבים, תפיסת עולם ביחס למשקל היחסי של זכויות הפרט והנסיבות הייחודיות למערכת הבחירות.

מול התיזה שתולה את הקשר בערכים, מוצעת תיאוריה מתחרה, הנשענת על אינטרסים, ומסבירה את הקשר החיובי בין השכלה והצבעה למפלגות שמאל באי השוויון בהזדמנויות של בוחרים להגר למדינות אחרות במקרה הצורך (טאוב, 2021). לפי השערה זו, אזרחים בעלי משאבים מרובים ודרכון זר יכולים להרשות לעצמם ליטול סיכון גדול יותר בבחירת חלופות לפתרון הסכסוך עם שכנינו כי במקרה של כישלון הם יוכלו בקלות יחסית להעתיק את מקום מושבם למדינה אחרת, וזאת לעומת אזרחים מיעוטי משאבים שיישארו לשאת בהשלכות השליליות. טיעון בעל ניחוח דומה הוא שבוחרים בעלי משאבים, שנוטים להיות בקשר הדוק יותר עם תושבי שאר העולם, מודעים יותר למחיר הכלכלי והתדמיתי שגובה יחס בלתי שוויוני למיעוטים ושליטה בעם אחר. ואולם הקשר בין השכלה והצבעה לגוש מפלגות השמאל אינו ייחודי לישראל, ונמצא גם במדינות אחרות כמו ארה"ב וצרפת (Piketty, 2021), דבר המרמז על גורמים בסיסיים ואוניברסליים שגורמים לכך. תיזה יריבה נוספת היא שהטיפוס לרמת השכלה גבוהה משנה את הצבעתם של מזרחים לא משום תרומת ההשכלה לעיצוב השקפת עולמם אלא זהו ביטוי לרצייה חברתית, או בלשון מוכרת יותר בישראל הם משתכנזים (ששון-לוי ושושנה 2014). השערה זו לפיה מזרחים נוהגים, כביכול, בביטול עצמי ופועלים בניגוד לעמדתם האמיתית כדי לזכות באישור מצד אשכנזים מתקיימת משום האפליה שמאלצת מזרחים לאמץ סממנים של אשכנזים כדי להימנע ממחיר הסטייה או ליהנות מפריוילגיות מהן נהנית הקבוצה ההגמונית. חשוב להדגיש כי אין לטענה זו ביסוס אמפירי.

לסיום, יש לראות בהשערות שהוצגו כאן פתח לדיון בממצאים שעלו מן הניתוח האמפירי בתקווה לחולל תסיסה מחשבתית.

רשימה ביבליוגרפית

איילון, ח', בן-רפאל, א', & שרוט, ס'. (1987). "עדתיות ופוליטיקה: היבטים נשכחים". *מגמות*, 332-348.

אריאן אשר, *העם הבוחר: דפוסי הצבעה בישראל*, 1973 מסדה.

ביטון יפעת (2012), "מזרחים במשפט: האין כ"יש", משפטים מא, תשע"ב: 455-516.

בן חיים אבישי (2022), *ישראל השנייה: הבשורה המתוקה, הדיכוי המר, ידיעות ספרים*.

דיסקין אברהם (2001), *ימי ירושלים האחרונים: קווים לבחינת הדמוקרטיה הישראלית החדשה*, מכון פלורסהיימר, ירושלים.

דהן, מומי "האם כור ההיתוך הצליח בשדה הכלכלי?" *הרבעון לכלכלה*, מרץ/יוני/ספטמבר/דצמבר 2013, 107-152.

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שמות משפחה בישראל 2017, 04 פברואר 2019.

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שמות משפחה בישראל 2016, 21 בפברואר 2017.

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, אוכלוסייה ומרכיבי גידול ביישובים ובאזורים סטטיסטיים, 2020-2014, אוגוסט 2021.

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, מדד חברתי/כלכלי 2017: אפיון יחידות גאוגרפיות וסיווגן לפי הרמה החברתית-כלכלית של האוכלוסייה 2017: לוח ב - יישובים בתוך מועצות אזוריות, לפי סדר אלף-ביתי של שמות המועצות האזוריות, ובתוך כל מועצה אזורית - לפי סדר עולה של המדד החברתי-כלכלי 2017

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, יישובים לפי מוצא, דת, השכלה ועוד בשנת 2008: קובץ מסוכם של יישובים - מפקד 2008, גיליון 4, גיליון 4ב

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, יישובים לפי מוצא בשנת 1995: מפקד האוכלוסין והדיר 1995, תכונות דמוגרפיות של האוכלוסייה ביישובים ובאזורים סטטיסטיים - כרך ג, לוח 1 אוכלוסייה ביישובים יהודיים, ביישובים מעורבים ובאזורים סטטיסטיים, לפי יבשת מוצא, תקופת עליה ומין

הרצוג חנה, עדתיות פוליטית - דימוי מול מציאות: ניתוח סוציולוגי-היסטורי של הרשימות ה"עדתיות" לאספת-הנבחרים ולכנסת (1920-1980), תל אביב. יד טבנקין, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1986.

הוועדה המרכזית לבחירות לכנסת ה-24, הנתונים נלקחו מאתר האינטרנט של הוועדה

הוועדה המרכזית לבחירות לכנסת ה-23, הנתונים נלקחו מאתר האינטרנט של הוועדה

הוועדה המרכזית לבחירות לכנסת ה-22, הנתונים נלקחו מאתר האינטרנט של הוועדה

הוועדה המרכזית לבחירות לכנסת ה-21, הנתונים נלקחו מאתר האינטרנט של הוועדה

הוועדה המרכזית לבחירות לכנסת ה-20, הנתונים נלקחו מאתר האינטרנט של הוועדה

הוועדה המרכזית לבחירות לכנסת ה-19, הנתונים נלקחו מאתר האינטרנט של הוועדה

הוועדה המרכזית לבחירות לכנסת ה-18, הנתונים נלקחו מאתר האינטרנט של הוועדה

הוועדה המרכזית לבחירות לכנסת ה-17, הנתונים נלקחו מאתר האינטרנט של הוועדה

- הוועדה המרכזית לבחירות לכנסת ה-16, הנתונים נלקחו מאתר האינטרנט של הוועדה
- טאוב גדי. (2021). **ניידים ונייחים: מאבקן של האליטות כנגד הדמוקרטיה הישראלית**, הוצאת זמורה ביתן.
- כהן, אורי, וליאון ניסים (2008) "לשאלת המעמד הבינוני המזרחי בישראל", **אלפיים** 33, 83-101.
- כהן אורי, ליאון נסים (2011), **מרכז תנועת החרות והמזרחים, 1965-1977: משותפות אדנותית לשותפות תחרותית**, המכון הישראלי לדמוקרטיה.
- לוי גל, ספורטא יצחק ורוזנטל מעוז, (2022) "על השד העדתי ורוח הרפאים המעמדית: מבט עדכני על הצבעה אתנית ומעמדית בבחירות בישראל", בתוך בחירות בישראל 2021, המכון הישראלי לדמוקרטיה. **יפורסם בקרוב**.
- מזרחי נסים (2011), "מעבר לגן ולג'ונגל: על גבולותיו החברתיים של שיח זכויות האדם בישראל", מעשי משפט, כרך ד', 51-74.
- פרס, י', ושמר, ש'. (1984). "הגורם העדתי בבחירות לכנסת העשירית". **מגמות**, 331-316.
- פלד יואב ושיפיר גרשון (2005), **מיהו ישראלי: הדינמיקה של אזרחות מורכבת**. הוצאת אוניברסיטת תל אביב, תל אביב.
- שלו מיכאל, קיש סיגל (2001), "שסעים חברתיים בין מצביעים לא-ערבים: ניתוח חדש", בתוך **בחירות בישראל 1999** בעריכת מיכל שמיר ואשר אריאן, המכון הישראלי לדמוקרטיה.
- שמיר, מיכל, ואריאן, אשר. (1982). "הצבעה עדתית בבחירות 1981". **מדינה, ממשל ויחסים בינלאומיים**, 88-104.
- ששון לוי אורנה ושושנה אבי, "השתכנזות - על פרפורמנס אתני וכישלוננו", תיאוריה וביקורת (42), 71-97.
- Alford, John R., Funk, Carolyn L., & Hibbing, John R. 2005. Are Political Orientations Genetically Transmitted? *American Political Science Review*, 99(02), 153–167.
- Althusser, Louis. *Lenin and philosophy and other essays*. New York: Monthly Review Press, 1971.
- Arian, Asher. *The choosing people: Voting behavior in Israel*. Press of Case Western Reserve Univ., 1973.
- Barak, Oren, and Eyal Tsur. "Continuity and Change in the Social Background of Israel's Military Elite." *The Middle East Journal* 66.2 (2012): 211-230.
- Ben-Bassat, Avi, and Momi Dahan. "Social Identity and Voting Behavior." *Public Choice*, vol. 151, no. 1/2, 2012, pp. 193–214.
- Berman, Yonatan. "Inequality, Identity, and the Long-Run Evolution of Political Cleavages in Israel 1949-2019." (2020). WID World Working paper No. 2020/17.
- Berman, Y. (2021). "Inequality, Identity, and the Long-Run Evolution of Political Cleavages in Israel 1949-2019", In Gethin, Amory, Clara Martínez-Toledano, and Thomas Piketty, eds. **Political Cleavages and Social Inequalities: A Study of Fifty Democracies, 1948–2020**. Harvard University Press, 2021. Chapter 18.

Cavari, Amnon, and Guy Freedman. "Survey Nonresponse and Mass Polarization: The Consequences of Declining Contact and Cooperation Rates." *American Political Science Review* (2022): 1-8.

Elias, Norbert. *Society of individuals*. Oxford: Blackwell, 1991.

Figlio, David N. "Names, expectations and the black-white test score gap." NBER WP 11195, Cambridge, MA (2005).

Finch, Janet. "Naming names: Kinship, individuality and personal names." *Sociology* 42.4 (2008): 709-725.

Friedman, M. (1996). The First Religious Right-Wing: The 1996 General Election and Haredi Society. *Meimad* 7, 12-16.

Goldstein, Joshua R., and Guy Stecklov. "From Patrick to John F. Ethnic names and occupational success in the last era of mass migration." *American Sociological Review* 81.1 (2016): 85-106.

Jennings, M. Kent, & Niemi, Richard G. 1968. The Transmission of Political Values from Parent to Child. *The American Political Science Review*, 62(1), 169–184.

Jennings, M. Kent, Stoker, Laura, & Bowers, Jake. 2009. Politics Across Generations: Family Transmission Reexamined. *The Journal of Politics*, 71(3), 782–799.

Khanin, V. (2015). The political transformation of the Israeli 'Russian' street in the 2013 elections. *Israel Affairs* 21, no. 2, 245-261.

Lewin-Epstein, Noah, and Yinon Cohen, 2019. Ethnic Origin and Identity in the Jewish Population of Israel, *Journal of Ethnic and Migration Studies* 45 (11): 2118-2137.

Lissak, Moshe. *Social mobility in Israel society*. Jerusalem: Israel Universities Press, 1969.

Matras, Judah. *Social change in Israel*. Vol. 2. Chicago, Aldine, 1965.

Okun Barbara, "The effects of ethnicity and educational attainment on Jewish marriage patterns: Changes in Israel, 1957–1995." *Population Studies* 55.1 (2001): 49-64.

Okun, Barbara S., and Orna Khait-Marely. "Demographic behaviour of adults of mixed ethnic ancestry: Jews in Israel." *Ethnic and Racial Studies* 31.8 (2008): 1357-1380.

Peled, Yoav. "Ethnic exclusionism in the periphery: The case of Oriental Jews in Israel's development towns." *Ethnic and Racial Studies* 13.3 (1990): 345-367.

Piketty Thomas, (2021), "Brahmin Left versus Merchant Right: Rising Inequality and the Changing Structure of Political Conflict in France, the United States, and the United Kingdom, 1948–2020", In Gethin, Amory, Clara Martínez-Toledano, and Thomas Piketty, eds. **Political Cleavages and Social Inequalities: A Study of Fifty Democracies, 1948–2020**. Harvard University Press, 2021. Chapter 2.

Pilcher, Jane. "Names, bodies and identities." *Sociology* 50.4 (2016): 764-779.

Rahat, Gideon, and Reut Itzkovitch Malka. "Political Representation in Israel: Minority Sectors vs. Women." *Representation* 48.3 (2012): 307-319.

Rubinstein, Yona, and Dror Brenner. "Pride and prejudice: Using ethnic-sounding names and inter-ethnic marriages to identify labour market discrimination." *Review of Economic Studies* 81.1 (2014): 389-425.

Shalev, Michael, Yoav Peled, and Oren Yiftachel. *The Political Impact of Inequality: Social Cleavages and Voting in the 1999 Elections*. Pinhas Sapir Center for Development, Tel-Aviv University, 2000.

Shamir, M., & Arian, A. (1999). Collective identity and electoral competition in Israel. *American Political Science Review* 93.2, 265-277.

Smootha, S. (1993). Class, ethnic, and national cleavages and democracy in Israel. *Israeli democracy under stress*, 309-342.

Sorek, Tamir, and Alin M. Ceobanu. "Benjamin Netanyahu as a mobilizing symbol in ethno-class divisions among Jewish Israelis, 2009–2021." *Ethnic and Racial Studies* (2021): 1-22.

Sue, Christina A., and Edward E. Telles. "Assimilation and gender in naming." *American Journal of Sociology* 112.5 (2007): 1383-1415.

Yuchtman-Yaar, E., Alkalay, Y., & Aival, T. (2018). Effects of religious identity and ethnicity on the Israeli-Jewish electorate. *Israel studies review*, 1-20.

Wood, Martin, et al. "A test for racial discrimination in recruitment practice in British cities." *Department for Work and Pensions Research Report* 607 (2009).

לוח 1.1 – תיאור סטטיסטי, מוצא לפי שמות משפחה

מזרחים	יישובים	אשכנזים	יישובים מעורבים	כלל היישובים
מספר יישובים, 2017	203	67	189	459
מספר תושבים, 2017	650	474	605	606
% מוצא אסיה אפריקה לפי מפקד 2008	44.3	14.9	24.8	31.9
% מוצא אירופה אמריקה לפי מפקד 2008	11.2	37.7	27.5	21.8
% מוצא ישראל לפי מפקד 2008	44.5	47.4	47.7	46.3
% קולות לגוש הימין בכנסת ה-24	64.8	41.9	44.2	53.0
% קולות לגוש נתניהו בכנסת ה-24	59.5	29.9	30.8	43.4
% קולות לליכוד בכנסת ה-24	41.6	11.6	19.9	28.3
ערך המדד הכלכלי-חברתי, 2017	0.45	0.37	0.63	0.51
הכנסה חודשית ממוצעת לנפש, 2017	5,757	5,380	5,937	5,776
הכנסה חודשית ממוצעת לנפש של הקיבוצים, 2017	4,250	4,984	5,185	5,082
% בעלי תואר אקדמי מבני 27-54, 2017	31.3	46.3	44.7	39.0
% בעלי הכנסה מעבודה מבני 25-54, 2017	88.3	85.1	86.5	87.1
חציון גיל, 2017	29.3	30.2	30.0	29.7
% חרדים	1.0	7.5	1.1	2.0
% דתיים	24.1	22.4	18.0	21.4
% מסורתיים וחילונים	74.9	70.1	81.5	76.9
% קיבוצים	2.5	40.3	34.9	21.4
% העולים לאחר 1990 מסך תושבי היישוב, 2008	2.6	6.3	4.5	3.9

גוש הימין כלל בבחירות לכנסת ה-24 את המפלגות: הליכוד, הציונות הדתית, ימינה, ישראל ביתנו ותקווה חדשה
גוש נתניהו כלל בבחירות לכנסת ה-24 את המפלגות: הליכוד, הציונות הדתית, ש"ס ויהדות התורה

לוח 1.2 – תיאור סטטיסטי, מוצא מבוסס יבשת לידה 2008

מספר יישובים, 2017	יישובים מזרחים	יישובים אשכנזים	יישובים מעורבים	כלל היישובים
מספר תושבים, 2017	751	808	788	784
% מוצא אסיה אפריקה לפי מפקד 2008	48.4	10.2	19.7	24.5
% מוצא אירופה אמריקה לפי מפקד 2008	7.4	44.6	30.2	28.1
% מוצא ישראל לפי מפקד 2008	44.2	45.2	50.2	47.4
% קולות לגוש הימין בכנסת ה-24	67.1	26.5	41.5	44.2
% קולות לגוש נתניהו בכנסת ה-24	64.0	15.1	25.8	32.7
% קולות לליכוד בכנסת ה-24	45	7.0	15.1	20.5
ערך המדד הכלכלי-חברתי, 2017	0.45	0.65	0.83	0.69
הכנסה חודשית ממוצעת לנפש, 2017	5,789	5,851	6,473	6,145
הכנסה חודשית ממוצעת לנפש של הקיבוצים, 2017		5,104	5,581	5,332
% בעלי תואר אקדמי מבני 27-54, 2017	29.5	53.4	51.1	46.2
% בעלי הכנסה מעבודה מבני 25-54, 2017	88.6	82.6	88.2	86.9
חציון גיל, 2017	29.2	32.3	29.2	30.0
% חרדים	0.9	3.2	0.7	1.4
% דתיים	22.6	11.8	19.0	18.1
% מסורתיים וחילונים	76.5	84.6	80.5	80.5
% קיבוצים	0.0	62.0	28.3	29.7
% העולים לאחר 1990 מסך תושבי היישוב, 2008	2.1	5.5	4.6	4.2

יישוב הוגדר מזרחי לפי נתוני מפקד 2008 אם הוא ברבע העליון של היישובים לפי היחס בין אנשים שמוצאם יבשת אסיה או אפריקה לסכום שתי קבוצות המוצא, ויישוב הוגדר אשכנזי אם הוא נמצא ברבע התחתון לפי אותו יחס. שני הרבעים של היישובים שבין הרבע העליון לרבע התחתון הוגדרו כישובים מעורבים.

2.1: אחוז הקולות לגוש הימין, לפי מערכת בחירות לכנסת

כנסת	מועד הבחירות	ישובים מזרחים	ישובים אשכנזים	ישובים מעורבים	הפער העדתי בהצבעה
24	מרץ 2021	64.8%	41.9%	44.2%	22.9%
23	מרץ 2020	59.8%	35.7%	39.0%	24.1%
22	ספטמבר 2019	51.5%	33.1%	33.9%	18.4%
21	אפריל 2019	49.1%	24.7%	26.9%	24.4%
20	מרץ 2015	48.7%	31.0%	33.0%	17.7%
19	ינואר 2013	44.6%	31.1%	31.5%	13.5%
18	פברואר 2009	47.3%	36.7%	35.2%	10.6%
17	מרץ 2006	30.5%	25.2%	23.2%	5.3%
16	ינואר 2003	53.6%	35.5%	37.5%	18.1%

מוצא היישוב מוגדר לפי שמות משפחה
הפער העדתי בהצבעה מחושב כהפרש בין אחוז הקולות ביישובים מזרחים לאחוז הקולות ביישובים אשכנזים

2.2: אחוז הקולות לגוש נתניהו, לפי מערכת בחירות לכנסת

כנסת	מועד הבחירות	ישובים מזרחים	ישובים אשכנזים	ישובים מעורבים	הפער העדתי בהצבעה
24	מרץ 2021	59.5%	29.9%	30.8%	29.6%
23	מרץ 2020	69.5%	41.3%	41.2%	28.2%
22	ספטמבר 2019	59.8%	36.8%	34.6%	23.0%
21	אפריל 2019	62.1%	33.4%	32.7%	28.7%
20	מרץ 2015	57.3%	37.2%	36.2%	20.1%
19	ינואר 2013	60.1%	38.4%	36.5%	21.7%
18	פברואר 2009	64.7%	44.6%	40.8%	20.1%
17	מרץ 2006	49.6%	33.6%	29.5%	16.0%
16	ינואר 2003	71.7%	44.7%	43.7%	27.0%

מוצא היישוב מוגדר לפי שמות משפחה
הפער העדתי בהצבעה מחושב כהפרש בין אחוז הקולות ביישובים מזרחים לאחוז הקולות ביישובים אשכנזים

לוח 3.1: אחוז הקולות לגוש הימין בכנסת ה-24, לפי מוצא ולפי עשירון כלכלי-חברתי

הפער העדתי בהצבעה	ישובים מעורבים	ישובים אשכנזים	ישובים מזרחים	
0.229	0.442	0.419	0.648	ממוצע
-0.123	0.489	0.482	0.359	עשירון תחתון
-0.062	0.596	0.678	0.616	עשירון 2
0.141	0.737	0.617	0.758	עשירון 3
0.120	0.540	0.568	0.688	עשירון 4
0.406	0.445	0.322	0.728	עשירון 5
0.291	0.471	0.350	0.641	עשירון 6
0.233	0.344	0.300	0.533	עשירון 7
0.284	0.366	0.249	0.533	עשירון 8
0.205	0.295	0.268	0.473	עשירון 9
0.092	0.251	0.249	0.341	עשירון עליון

מוצא היישוב מוגדר לפי שמות משפחה

עשירון כלכלי-חברתי לשנת 2017

הפער העדתי בהצבעה מחושב כהפרש בין אחוז הקולות ביישובים מזרחים לאחוז הקולות ביישובים אשכנזים

לוח 3.2: אחוז הקולות לגוש נתניהו בכנסת ה-24, לפי מוצא ולפי עשירון כלכלי-חברתי

הפער העדתי בהצבעה	ישובים מעורבים	ישובים אשכנזים	ישובים מזרחים	
0.296	0.308	0.299	0.595	ממוצע
-0.450	0.485	0.808	0.358	עשירון תחתון
0.297	0.424	0.447	0.744	עשירון 2
0.448	0.536	0.337	0.785	עשירון 3
0.430	0.406	0.250	0.680	עשירון 4
0.507	0.334	0.167	0.674	עשירון 5
0.338	0.330	0.191	0.529	עשירון 6
0.259	0.209	0.146	0.405	עשירון 7
0.292	0.217	0.098	0.390	עשירון 8
0.095	0.165	0.160	0.255	עשירון 9
0.052	0.137	0.128	0.18	עשירון עליון

מוצא היישוב מוגדר לפי שמות משפחה.

עשירון כלכלי-חברתי לשנת 2017

הפער העדתי בהצבעה מחושב כהפרש בין אחוז הקולות ביישובים מזרחים לאחוז הקולות ביישובים אשכנזים

לוח 3.3: אחוז הקולות לליכוד בכנסת ה-24, לפי מוצא ולפי עשירון כלכלי-חברתי

הפער העדתי בהצבעה	ישובים מעורבים	ישובים אשכנזים	ישובים מזרחים	
0.300	0.199	0.116	0.416	ממוצע
0.051	0.173	0.082	0.133	עשירון תחתון
0.251	0.149	0.121	0.372	עשירון 2
0.398	0.236	0.080	0.478	עשירון 3
0.329	0.251	0.152	0.481	עשירון 4
0.426	0.249	0.081	0.507	עשירון 5
0.220	0.244	0.182	0.402	עשירון 6
0.188	0.171	0.127	0.315	עשירון 7
0.249	0.178	0.087	0.336	עשירון 8
0.082	0.138	0.144	0.226	עשירון 9
0.041	0.122	0.097	0.138	עשירון עליון

מוצא היישוב מוגדר לפי שמות משפחה

עשירון כלכלי-חברתי לשנת 2017

הפער העדתי בהצבעה מחושב כהפרש בין אחוז הקולות ביישובים מזרחים לאחוז הקולות ביישובים אשכנזים

לוח 4.1: רגרסיות דפוסי הצבעה לגוש הימין ומאפיינים כלכליים-חברתיים
המשתנה המוסבר: אחוז הקולות לגוש הימין בכנסת ה-24

9	8	7	6	5	4	3	2	1	
0.045 (0.030)	0.135*** (0.038)	0.188*** (0.042)	0.234*** (0.037)	0.220*** (0.028)	0.215*** (0.033)	0.245*** (0.034)	0.226*** (0.034)	0.230*** (0.037)	מזרחי
-0.011 (0.025)	0.010 (0.039)	0.018 (0.042)	0.026 (0.040)	0.034 (0.029)	0.019 (0.036)	0.045 (0.038)	0.051 (0.037)	0.024 (0.040)	מעורב
							-0.040*** (0.005)		עשירון כלכלי- חברתי
-0.014* (0.008)						-0.041*** (0.007)			הכנסה
-0.012*** (0.003)					-0.017*** (0.003)				גיל חציוני
0.202*** (0.026)				0.302*** (0.022)					דתי
-0.449*** (0.128)				-0.068 (0.080)					חרדי
-0.149 (0.181)			0.135 (0.161)						שיעור עולים לאחר 1990
-0.396*** (0.084)		-0.278*** (0.099)							השכלה
-0.214*** (0.027)	-0.251*** (0.031)								קיבוץ
1.116*** (0.094)	0.520*** (0.037)	0.546*** (0.057)	0.410*** (0.036)	0.356*** (0.025)	0.923*** (0.079)	0.636*** (0.060)	0.625*** (0.047)	0.419*** (0.035)	קבוע
454	459	454	459	459	454	454	455	459	מספר תצפיות
0.653	0.305	0.192	0.172	0.406	0.373	0.242	0.303	0.171	R ²

מוצא היישוב מוגדר לפי שמות משפחה. המשתנה המושמט הוא יישוב אשכנזי
עשירון כלכלי-חברתי לשנת 2017
הכנסה מחושבת לפי הכנסה חודשית ממוצעת לנפש בשנת 2017 (נתוני המדד הכלכלי חברתי)
גיל חציוני מחושב לפי נתוני המדד הכלכלי חברתי
ישוב מוגדר חרדי, דתי או מסורתי וחילוני לפי תיאור היישוב בויקיפדיה (פירוט במאמר)
השכלה מוגדרת כשיעור בעלי תואר אקדמי מבני 27-54 בשנת 2017 (נתוני המדד הכלכלי חברתי)
שיעור עולים לאחר 1990 מחושב לפי שיעור העולים שעלו לאחר 1990 מסך תושבי היישוב (מפקד 2008)

לוח 4.2: רגרסיות דפוסי הצבעה לגוש נתניהו ומאפיינים כלכליים-חברתיים
 המשתנה המוסבר: אחוז הקולות לגוש נתניהו בכנסת ה-24

9	8	7	6	5	4	3	2	1	
0.050** (0.023)	0.177*** (0.039)	0.145*** (0.041)	0.284*** (0.041)	0.332*** (0.027)	0.280*** (0.032)	0.316*** (0.032)	0.289*** (0.031)	0.296*** (0.039)	מזרחי
-0.006 (0.020)	-0.008 (0.036)	-0.011 (0.040)	0.004 (0.042)	0.061** (0.028)	0.002 (0.033)	0.037 (0.035)	0.046 (0.033)	0.009 (0.041)	מעורב
							-0.056*** (0.005)		עשירון כלכלי- חברתי
-0.021*** (0.007)						-0.056*** (0.008)			הכנסה
-0.010*** (0.003)					-0.016*** (0.003)				גיל חציוני
0.179*** (0.021)				0.246*** (0.025)					דתי
0.136** (0.053)				0.626*** (0.074)					חרדי
-0.619*** (0.129)			-0.307 (0.256)						שיעור עולים לאחר 1990
-0.934*** (0.069)		-0.997*** (0.086)							השכלה
-0.226*** (0.025)	-0.315*** (0.024)								קיבוץ
1.217*** (0.077)	0.426*** (0.037)	0.761*** (0.052)	0.318*** (0.039)	0.197*** (0.021)	0.792*** (0.079)	0.600*** (0.059)	0.591*** (0.044)	0.299*** (0.036)	קבוע
454	459	454	459	459	454	454	455	459	מספר תצפיות
0.799	0.404	0.459	0.248	0.43	0.393	0.349	0.448	0.242	R ²

ראו הערות ללוח 4.1

לוח 4.3: רגרסיות דפוסיות הצבעה לליכוד ומאפיינים כלכליים-חברתיים
 המשתנה המוסבר: אחוז הקולות לליכוד בכנסת ה-24

9	8	7	6	5	4	3	2	1	
0.105*** (0.019)	0.237*** (0.017)	0.197*** (0.021)	0.291*** (0.016)	0.291*** (0.016)	0.302*** (0.015)	0.301*** (0.015)	0.301*** (0.016)	0.300*** (0.015)	מזרחי
0.034** (0.015)	0.075*** (0.016)	0.072*** (0.019)	0.079*** (0.017)	0.077*** (0.017)	0.083*** (0.016)	0.083*** (0.017)	0.091*** (0.018)	0.083*** (0.016)	מעורב
							-0.011*** (0.003)		עשירון כלכלי-חברתי
0.010*** (0.004)						0.000 (0.004)			הכנסה
-0.003*** (0.001)					0.000 (0.001)				גיל חציוני
0.052*** (0.014)				0.030* (0.017)					דתי
-0.342*** (0.073)				-0.125*** (0.036)					חרדי
-0.232*** (0.077)			-0.232 (0.183)						שיעור עולים לאחר 1990
-0.792*** (0.046)		-0.694*** (0.055)							השכלה
-0.102*** (0.014)	-0.166*** (0.014)								קיבוץ
0.591*** (0.048)	0.182*** (0.014)	0.435*** (0.034)	0.130*** (0.014)	0.118*** (0.012)	0.110*** (0.031)	0.112*** (0.026)	0.172*** (0.021)	0.116*** (0.011)	קבוע
454	459	454	459	459	454	454	455	459	מספר תצפיות
0.737	0.478	0.609	0.387	0.392	0.383	0.383	0.402	0.380	R ²

מוצא היישוב מוגדר לפי שמות משפחה. המשתנה המושמט הוא יישוב אשכנזי
 ראו הערות ללוח 4.1

לוח 5: גרסיות דפוסיות הצבעה לגוש הימין וגוש נתניהו והומוגניות היישוב

	6	5	4	3	2	1	
	המשתנה המוסבר: אחוז הקולות לגוש נתניהו בכנסת ה-24			המשתנה המוסבר: אחוז הקולות לגוש הימין בכנסת ה-24			
מזרחי	0.028 (0.021)	0.169*** (0.040)	0.296*** (0.039)	0.034 (0.029)	0.163*** (0.038)	0.230*** (0.037)	
מעורב	-0.005 (0.019)	-0.002 (0.040)	0.009 (0.041)	-0.011 (0.024)	0.017 (0.040)	0.024 (0.040)	
הכנסה	-0.019*** (0.007)			-0.013 (0.008)			
גיל חציוני	-0.010*** (0.003)			-0.012*** (0.003)			
דתי	0.162*** (0.021)			0.193*** (0.026)			
חרדי	0.185*** (0.048)			-0.423*** (0.125)			
שיעור עולים לאחר 1990	-0.517*** (0.129)			-0.097 (0.183)			
השכלה	-0.749*** (0.072)			-0.301*** (0.090)			
קיבוץ	-0.213*** (0.024)			-0.207*** (0.027)			
הומוגניות	0.690*** (0.078)	1.459*** (0.121)		0.353*** (0.102)	0.774*** (0.107)		
קבוע	1.025*** (0.079)	0.101** (0.039)	0.299*** (0.036)	1.018*** (0.101)	0.314*** (0.038)	0.419*** (0.035)	
מספר תצפיות	454	459	459	454	459	459	
R ²	0.827	0.409	0.242	0.662	0.232	0.171	

ראו הערות ללוח 4.1

הומוגניות היישוב נמדדת לפי אחוז 4 שמות המשפחה הנפוצים מכלל שמות המשפחה ביישוב

לוח 6: דפוסי הצבעה לגוש הימין ומאפיינים כלכליים-חברתיים, השוואת הגדרות מוצא המשתנה המוסבר: אחוז הקולות לגוש הימין בכנסת ה-24

	4	3	2	1	
סיווג מוצא לפי	סיווג מוצא לפי יבשת לידה במפקד 2008			סיווג מוצא לפי שמות משפחה	
אוכלוסיית מחקר לפי	מפקד 2008	מפקד 2008	שמות משפחה	שמות משפחה	
מזרחי	0.153*** (0.026)	0.406*** (0.019)	0.107** (0.041)	0.045 (0.030)	
מעורב	0.029** (0.014)	0.150*** (0.021)	-0.011 (0.030)	-0.011 (0.025)	
הכנסה	-0.013** (0.005)		-0.014* (0.008)	-0.014* (0.008)	
גיל חציוני	-0.012*** (0.002)		-0.011*** (0.003)	-0.012*** (0.003)	
דתי	0.278*** (0.024)		0.201*** (0.026)	0.202*** (0.026)	
חרדי	-0.289*** (0.109)		-0.398*** (0.122)	-0.449*** (0.128)	
שיעור עולים לאחר 1990	0.043 (0.166)		-0.032 (0.180)	-0.149 (0.181)	
השכלה	-0.347*** (0.071)		-0.262*** (0.095)	-0.396*** (0.084)	
קיבוץ	-0.155*** (0.018)		-0.198*** (0.028)	-0.214*** (0.027)	
קבוע	0.991*** (0.085)	0.265*** (0.017)	1.006*** (0.109)	1.116*** (0.094)	
מספר תצפיות	869	883	454	454	
R2	0.74	0.275	0.671	0.653	

ראו הערות ללוח 4.1

לוח 7.1: דפוסי הצבעה לגוש הימין ומאפיינים כלכליים-חברתיים
המשתנה המוסבר: אחוז הקולות לגוש מפלגות הימין בתשע מערכות הבחירות האחרונות

24	23	22	21	20	19	18	17	16	כנסת
3/2021	3/2020	9/2019	4/2019	3/2015	1/2013	2/2009	3/2006	1/2003	תאריך
0.230*** (0.037)	0.241*** (0.035)	0.184*** (0.033)	0.245*** (0.029)	0.177*** (0.033)	0.135*** (0.034)	0.106*** (0.039)	0.053 (0.036)	0.181*** (0.037)	מזרחי ללא משתני בקרה
0.045 (0.030)	0.053* (0.031)	0.035 (0.029)	0.043 (0.026)	0.024 (0.029)	0.004 (0.028)	-0.025 (0.029)	-0.037 (0.027)	-0.003 (0.030)	מזרחי
-0.011 (0.025)	-0.002 (0.025)	-0.015 (0.023)	-0.014 (0.021)	-0.013 (0.023)	-0.023 (0.023)	-0.034 (0.024)	-0.031 (0.022)	-0.031 (0.026)	מעורב
-0.014* (0.008)	-0.016** (0.008)	-0.019*** (0.007)	-0.019*** (0.006)	-0.014** (0.007)	-0.020*** (0.007)	-0.025*** (0.008)	-0.031*** (0.007)	-0.014* (0.008)	הכנסה
-0.012*** (0.003)	-0.011*** (0.003)	-0.008*** (0.002)	-0.008*** (0.002)	-0.010*** (0.002)	-0.010*** (0.002)	-0.010*** (0.002)	-0.007*** (0.002)	-0.008*** (0.002)	גיל חציוני
0.202*** (0.026)	0.200*** (0.026)	0.198*** (0.025)	0.145*** (0.020)	0.191*** (0.025)	0.172*** (0.026)	0.198*** (0.027)	0.227*** (0.027)	0.166*** (0.028)	דתי
-0.449*** (0.128)	-0.496*** (0.127)	-0.427*** (0.113)	-0.390*** (0.119)	-0.471*** (0.104)	-0.425*** (0.098)	-0.400*** (0.109)	-0.309*** (0.094)	-0.521*** (0.099)	חרדי
-0.149 (0.181)	-0.104 (0.178)	-0.052 (0.185)	-0.356 (0.234)	-0.100 (0.150)	-0.164 (0.211)	-0.017 (0.228)	-0.191 (0.251)	-0.378** (0.168)	שיעור עולים לאחר 1990
-0.396*** (0.084)	-0.398*** (0.083)	-0.283*** (0.078)	-0.528*** (0.068)	-0.281*** (0.074)	-0.084 (0.075)	-0.008 (0.076)	0.136* (0.075)	-0.135* (0.080)	השכלה
-0.214*** (0.027)	-0.220*** (0.027)	-0.188*** (0.024)	-0.210*** (0.021)	-0.179*** (0.024)	-0.199*** (0.024)	-0.236*** (0.025)	-0.188*** (0.024)	-0.266*** (0.027)	קיבוץ
1.116*** (0.094)	1.041*** (0.094)	0.886*** (0.082)	0.926*** (0.073)	0.892*** (0.079)	0.838*** (0.077)	0.905*** (0.082)	0.630*** (0.078)	0.888*** (0.080)	קבוע
454	454	454	454	454	452	446	444	442	מספר תצפיות
0.653	0.649	0.594	0.696	0.604	0.574	0.600	0.576	0.566	R2

ראו הערות ללוח 4.1

לוח 7.2: דפוסי הצבעה לגוש נתניהו ומאפיינים כלכליים-חברתיים

המשתנה המוסבר: אחוז הקולות לגוש נתניהו בתשע מערכות הבחירות האחרונות

24	23	22	21	20	19	18	17	16	כנסת
3/2021	3/2020	9/2019	4/2019	3/2015	1/2013	2/2009	3/2006	1/2003	תאריך
0.296*** (0.039)	0.282*** (0.044)	0.230*** (0.041)	0.287*** (0.038)	0.200*** (0.038)	0.217*** (0.041)	0.201*** (0.046)	0.159*** (0.046)	0.270*** (0.042)	מזרחי ללא משתני בקרה
0.050** (0.023)	0.059** (0.026)	0.050** (0.024)	0.052** (0.023)	0.025 (0.026)	0.025 (0.026)	0.012 (0.027)	0.005 (0.027)	0.032 (0.029)	מזרחי
-0.006 (0.020)	-0.008 (0.024)	-0.018 (0.022)	-0.019 (0.021)	-0.016 (0.024)	-0.025 (0.024)	-0.033 (0.025)	-0.030 (0.024)	-0.034 (0.028)	מעורב
-0.021*** (0.007)	-0.026*** (0.008)	-0.029*** (0.008)	-0.019*** (0.007)	-0.017** (0.007)	-0.024*** (0.008)	-0.034*** (0.008)	-0.040*** (0.009)	-0.024*** (0.008)	הכנסה
-0.010*** (0.003)	-0.013*** (0.003)	-0.010*** (0.003)	-0.009*** (0.002)	-0.011*** (0.002)	-0.012*** (0.003)	-0.012*** (0.003)	-0.009*** (0.003)	-0.010*** (0.003)	גיל חציוני
0.179*** (0.021)	0.262*** (0.027)	0.252*** (0.026)	0.181*** (0.020)	0.215*** (0.025)	0.224*** (0.027)	0.249*** (0.027)	0.280*** (0.030)	0.218*** (0.028)	דתי
0.136** (0.053)	0.076 (0.063)	0.146*** (0.054)	0.107** (0.045)	0.059 (0.075)	0.078 (0.062)	0.119** (0.057)	0.225*** (0.064)	0.020 (0.069)	חרדי
-0.619*** (0.129)	-0.588*** (0.156)	-0.592*** (0.144)	-0.382* (0.197)	-0.263 (0.166)	-0.447* (0.241)	-0.358 (0.276)	-0.583* (0.313)	-0.634** (0.266)	שיעור עולים לאחר 1990
-0.934*** (0.069)	-0.691*** (0.080)	-0.561*** (0.074)	-0.886*** (0.066)	-0.576*** (0.069)	-0.559*** (0.075)	-0.440*** (0.076)	-0.326*** (0.079)	-0.558*** (0.078)	השכלה
-0.226*** (0.025)	-0.250*** (0.030)	-0.208*** (0.027)	-0.231*** (0.024)	-0.193*** (0.026)	-0.224*** (0.026)	-0.278*** (0.028)	-0.226*** (0.028)	-0.310*** (0.030)	קיבוץ
1.217*** (0.077)	1.334*** (0.097)	1.145*** (0.083)	1.188*** (0.070)	1.103*** (0.076)	1.194*** (0.081)	1.273*** (0.088)	1.043*** (0.088)	1.271*** (0.087)	קבוע
454	454	454	454	454	452	446	444	442	מספר תצפיות
0.799	0.759	0.719	0.794	0.675	0.708	0.728	0.684	0.718	R2

ראו הערות ללוח 4.1

לוח 8 – תיאור סטטיסטי של אזורים סטטיסטיים, מוצא מבוסס יבשת לידה 2008

כלל האזורים	אזורים מעורבים	אזורים אשכנזים	אזורים מזרחים	
1386	692	347	347	מספר אזורים סטטיסטיים, 2017
3892	3848	3817	4054	מספר תושבים, 2017
29.3	28.9	16.6	42.9	% מוצא אסיה אפריקה לפי מפקד 2008
35.8	37.1	48.1	20.9	% מוצא אירופה אמריקה לפי מפקד 2008
34.9	34.0	35.3	36.2	% מוצא ישראל לפי מפקד 2008
49.6	46.6	43	61.7	% קולות לגוש נתניהו בכנסת ה-24
50.7	51.3	39.6	60.5	% קולות לגוש הימין בכנסת ה-24
28.4	27.9	18.1	39.4	% קולות לליכוד בכנסת ה-24
0.09	0.16	0.20	-0.14	ערך המדד הכלכלי-חברתי, 2017
5,965	6,070	6,314	5,389	הכנסה חודשית ממוצעת לנפש, 2017
34.7	35.8	41.3	25.7	% בעלי תואר אקדמי מבני 27-54, 2017
84.6	85.3	81.8	85.8	% בעלי הכנסה מעבודה מבני 25-54, 2017
33.4	34.4	33.4	31.5	חציון גיל, 2017
12.6	10.1	20.2	9.9	% חרדים, 2020
14.9	15.4	18.0	11.0	% העולים לאחר 1990 מסך תושבי האזור, 2008

אזור סטטיסטי הוגדר מזרחי לפי נתוני מפקד 2008 אם הוא ברבע העליון של האזורים לפי היחס בין אנשים שמוצאם יבשת אסיה או אפריקה לסכום שתי קבוצות המוצא, ואזור הוגדר אשכנזי אם הוא נמצא ברבע התחתון לפי אותו יחס. שני הרבעים של האזורים הסטטיסטיים שבין הרבע העליון לרבע התחתון הוגדרו כאזורים מעורבים.

9.1: אחוז הקולות לגוש הימין באזורים סטטיסטיים, לפי מערכת בחירות לכנסת

כנסת	מועד הבחירות	אזורים סטטיסטיים מזרחים	אזורים סטטיסטיים אשכנזים	אזורים סטטיסטיים מעורבים	הפער העדתי בהצבעה
24	מרץ 2021	60.5%	39.6%	51.3%	20.9%
23	מרץ 2020	56.9%	36.2%	47.3%	20.7%
22	ספטמבר 2019	52.3%	34.4%	44.2%	17.9%
21	אפריל 2019	49.5%	29.0%	39.2%	20.5%
20	מרץ 2015	47.8%	31.6%	40.2%	16.2%
19	ינואר 2013	42.2%	29.3%	36.3%	12.9%
18	פברואר 2009	49.7%	36.7%	44.0%	13.0%
17	מרץ 2006	30.5%	25.2%	28.4%	5.3%
16	ינואר 2003	51.4%	34.5%	44.0%	16.9%

מוצא האזור הסטטיסטי מוגדר לפי יבשת לידה במפקד 2008. הפער העדתי בהצבעה מחושב כהפרש בין אחוז הקולות ביישובים מזרחים לאחוז הקולות ביישובים אשכנזים

9.2: אחוז הקולות לגוש נתניהו באזורים סטטיסטיים, לפי מערכת בחירות לכנסת

כנסת	מועד הבחירות	אזורים סטטיסטיים מזרחים	אזורים סטטיסטיים אשכנזים	אזורים סטטיסטיים מעורבים	הפער העדתי בהצבעה
24	מרץ 2021	61.7%	43.0%	46.6%	18.7%
23	מרץ 2020	70.2%	50.2%	54.9%	20.0%
22	ספטמבר 2019	63.9%	46.7%	50.1%	17.2%
21	אפריל 2019	68.5%	52.9%	56.3%	15.6%
20	מרץ 2015	61.8%	51.4%	52.1%	10.4%
19	ינואר 2013	61.8%	50.9%	51.3%	10.9%
18	פברואר 2009	68.2%	57.4%	58.0%	10.8%
17	מרץ 2006	53.1%	42.6%	43.5%	10.5%
16	ינואר 2003	72.4%	53.7%	59.6%	18.7%

מוצא האזור הסטטיסטי מוגדר לפי יבשת לידה במפקד 2008. הפער העדתי בהצבעה מחושב כהפרש בין אחוז הקולות ביישובים מזרחים לאחוז הקולות ביישובים אשכנזים

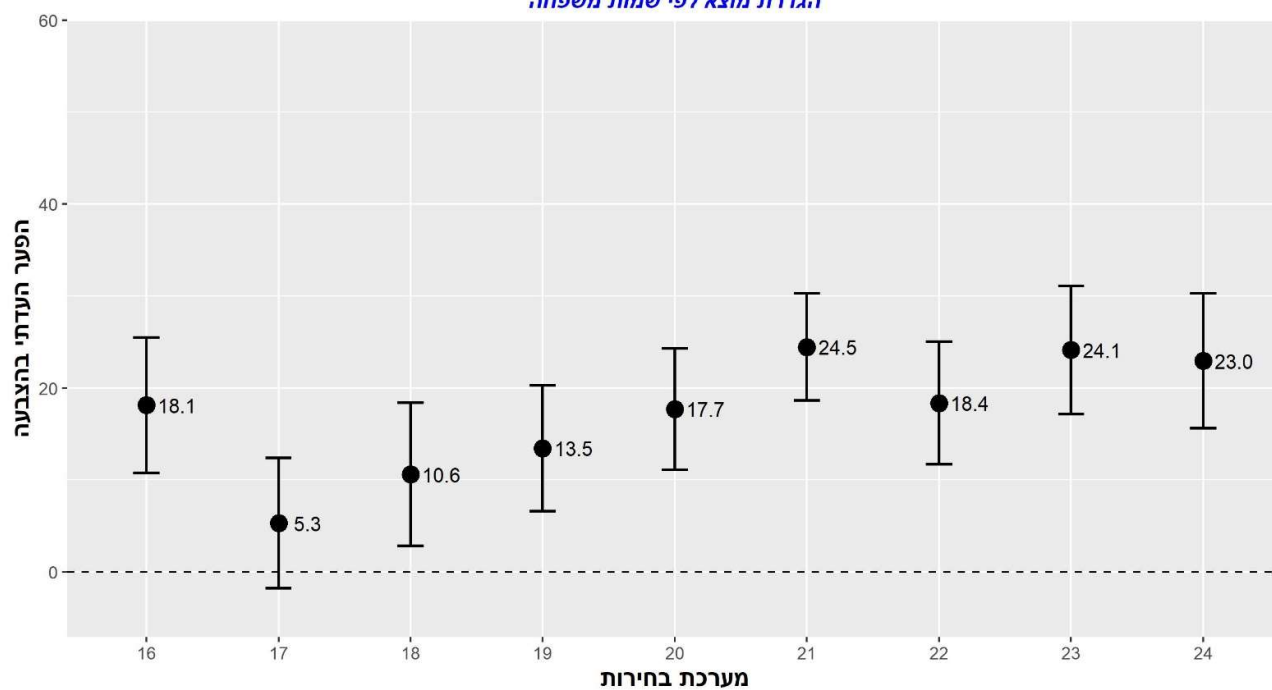
לוח 10: דפוסי הצבעה לגוש הימין ומאפיינים כלכליים-חברתיים, אזורים סטטיסטיים
המשתנה המוסבר: אחוז הקולות לגוש מפלגות הימין בתשע מערכות הבחירות האחרונות

	9	8	7	6	5	4	3	2	1	
כנסת	24	23	22	21	20	19	18	17	16	
תאריך	מרץ 21	מרץ 20	ספטמבר 19	אפריל 19	מרץ 15	ינואר 13	פברואר 09	מרץ 06	ינואר 03	
מזרחי ללא משתני בקרה	0.209*** (0.015)	0.207*** (0.015)	0.179*** (0.014)	0.205*** (0.013)	0.163*** (0.013)	0.129*** (0.011)	0.129*** (0.013)	0.053*** (0.011)	0.168*** (0.011)	
מזרחי	0.089*** (0.026)	0.106*** (0.024)	0.090*** (0.023)	0.106*** (0.020)	0.112*** (0.020)	0.110*** (0.017)	0.133*** (0.018)	0.051*** (0.011)	0.088*** (0.012)	
מעורב	0.037** (0.015)	0.040*** (0.013)	0.033*** (0.012)	0.038*** (0.011)	0.045*** (0.011)	0.046*** (0.010)	0.059*** (0.010)	0.023*** (0.008)	0.041*** (0.008)	
הכנסה	0.000*** (0.000)	0.000*** (0.000)	0.000*** (0.000)	0.000*** (0.000)	0.000*** (0.000)	0.000*** (0.000)	0.000*** (0.000)	0.000*** (0.000)	0.000*** (0.000)	
גיל חציוני	-0.004** (0.001)	-0.003* (0.001)	-0.001 (0.001)	-0.002 (0.001)	-0.003*** (0.001)	-0.003** (0.001)	-0.004*** (0.001)	-0.005*** (0.001)	-0.004*** (0.001)	
% חרדים	-0.664*** (0.064)	-0.625*** (0.062)	-0.570*** (0.057)	-0.498*** (0.051)	-0.491*** (0.051)	-0.396*** (0.043)	-0.380*** (0.047)	-0.271*** (0.028)	-0.457*** (0.028)	
שיעור עולים לאחר 1990	0.386*** (0.060)	0.535*** (0.059)	0.495*** (0.055)	0.490*** (0.050)	0.652*** (0.050)	0.582*** (0.042)	0.821*** (0.046)	0.603*** (0.038)	0.208*** (0.037)	
השכלה	-0.002*** (0.001)	-0.002*** (0.000)	-0.002*** (0.000)	-0.003*** (0.000)	-0.001* (0.000)	0.001** (0.000)	0.001*** (0.000)	0.002*** (0.000)	0.000 (0.000)	
קבוע	0.874*** (0.102)	0.755*** (0.100)	0.670*** (0.092)	0.633*** (0.082)	0.604*** (0.082)	0.493*** (0.069)	0.539*** (0.074)	0.491*** (0.042)	0.717*** (0.038)	
מספר תצפיות	1164	1199	1196	1197	1225	1223	1220	960	958	
R2	0.77	0.802	0.793	0.81	0.797	0.745	0.743	0.612	0.645	

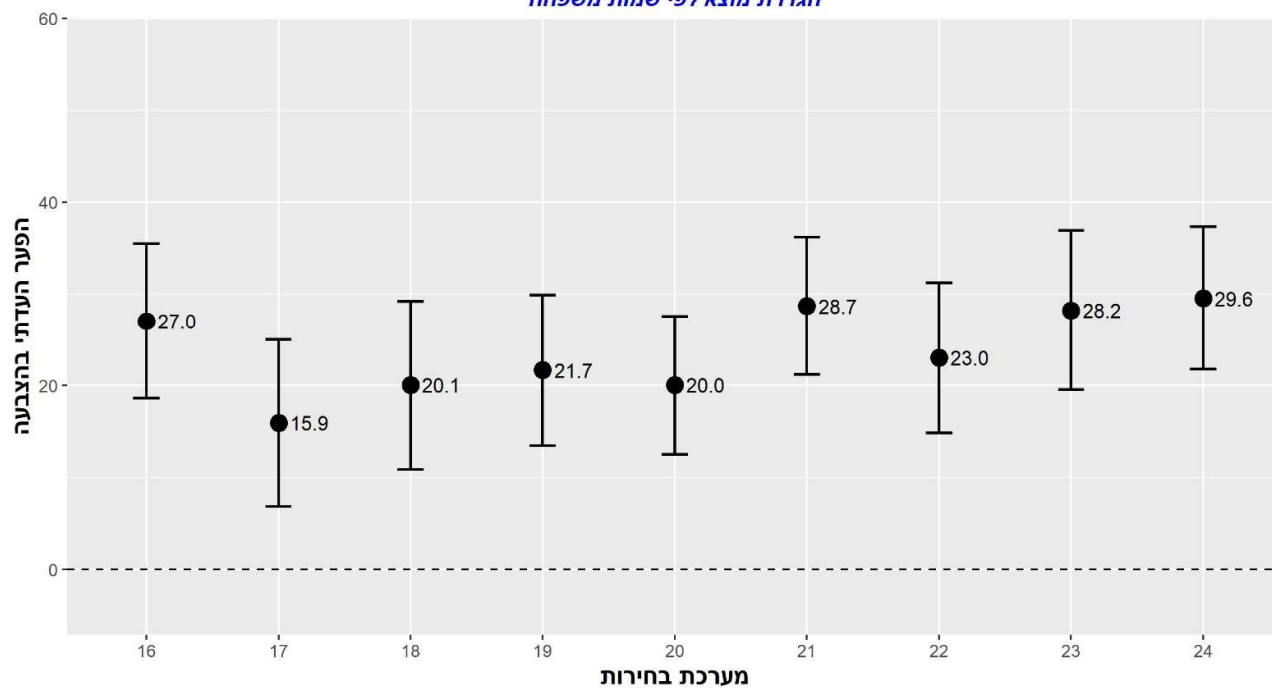
סיווג המוצא של אזורים סטטיסטיים הוא לפי יבשת לידה

תרשים 1.1:

הפער העדתי בהצבעה עבור גוש הימין בתשע מערכות הבחירות האחרונות
הגדרת מוצא לפי שמות משפחה

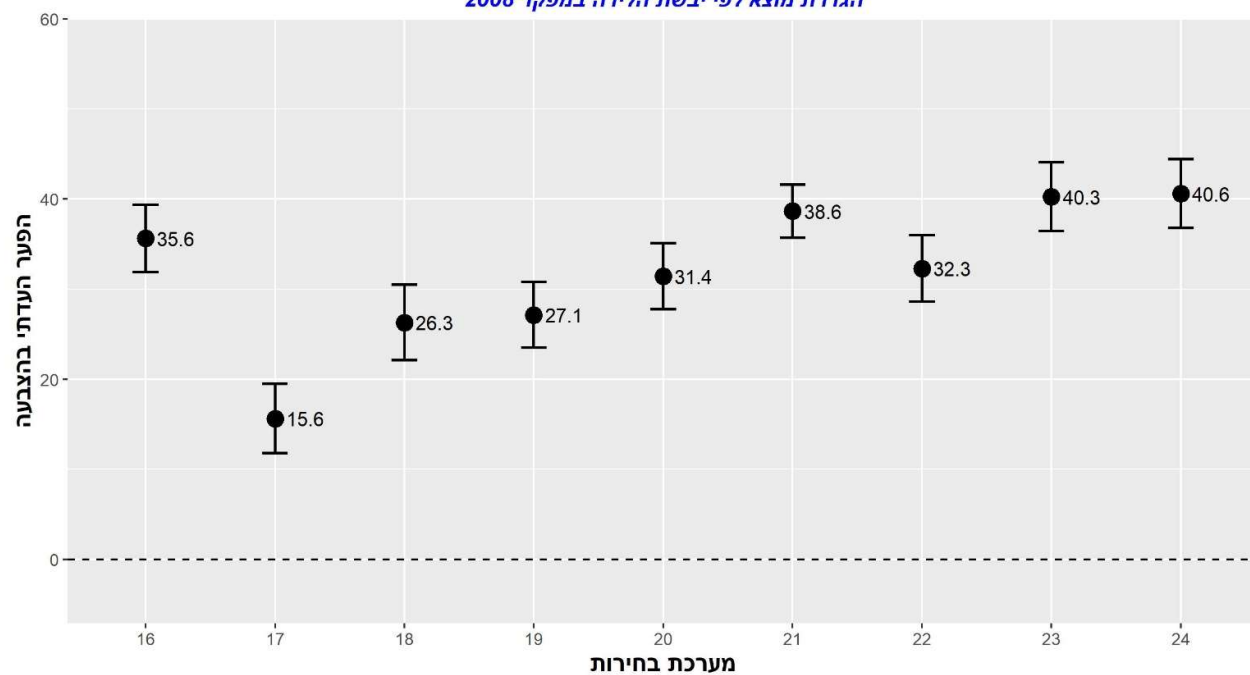


הפער העדתי בהצבעה עבור גוש נתניהו בתשע מערכות הבחירות האחרונות
הגדרת מוצא לפי שמות משפחה

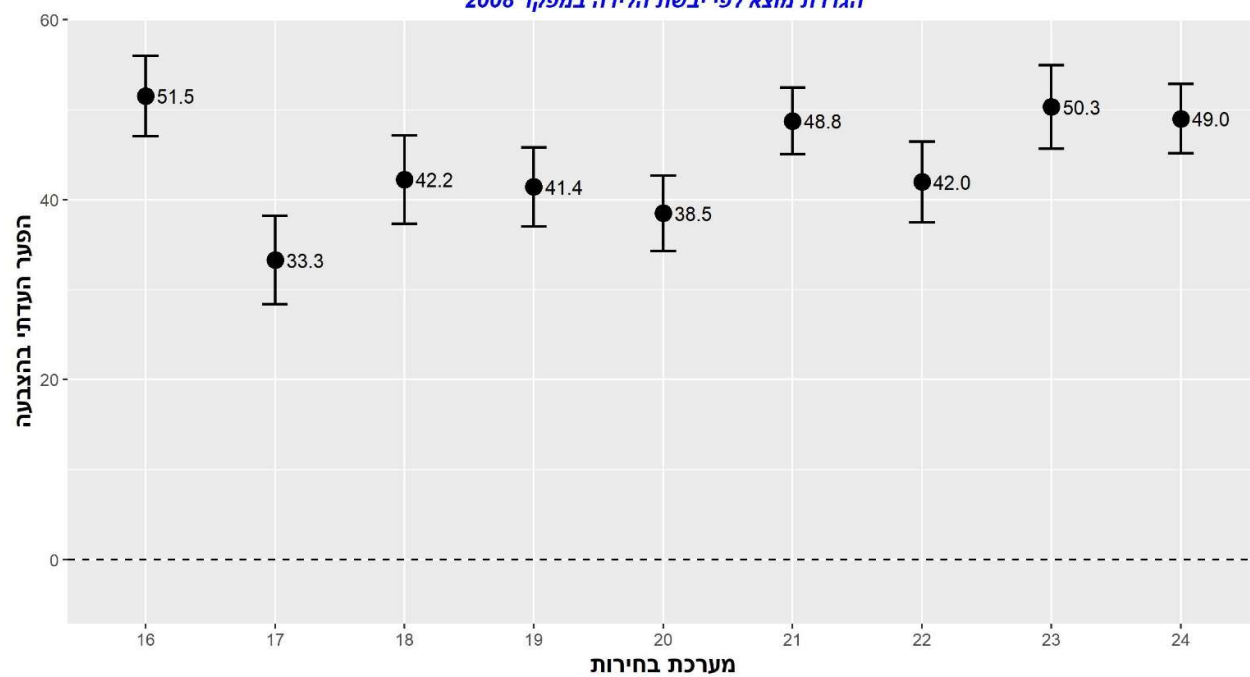


תרשים 1.2:

הפער העדתי בהצבעה עבור גוש הימין בתשע מערכות הבחירות האחרונות
הגדרת מוצא לפי יבשת הלידה במפקד 2008



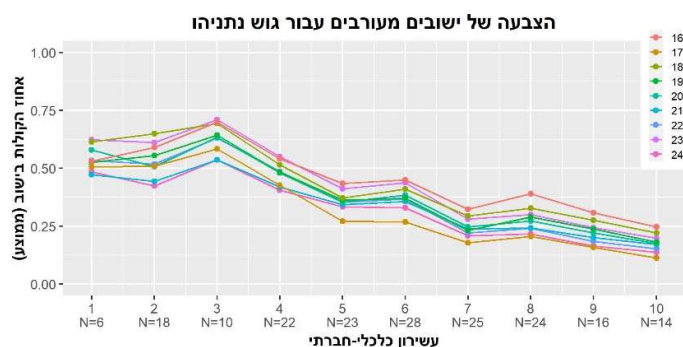
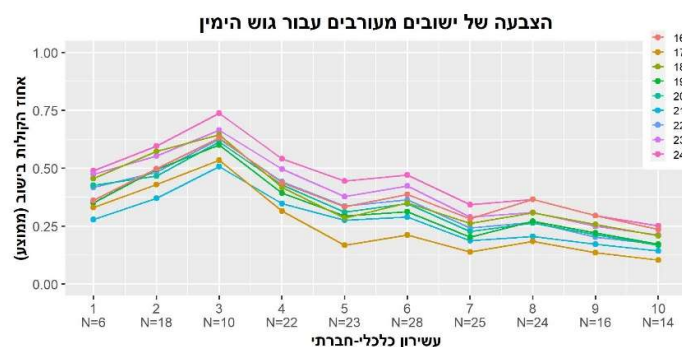
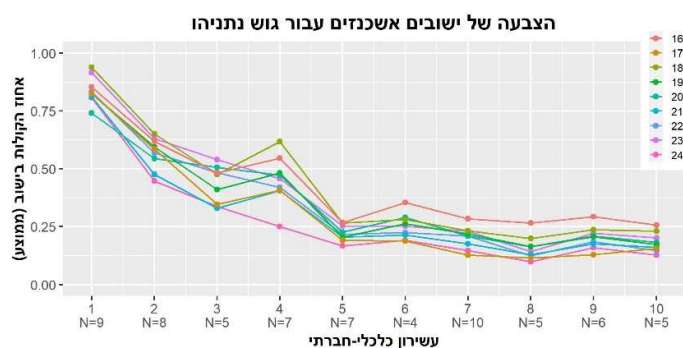
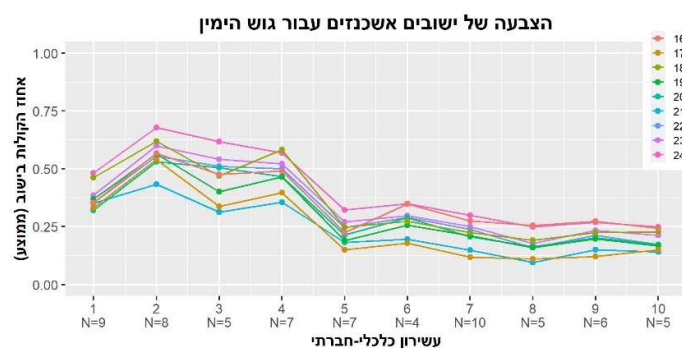
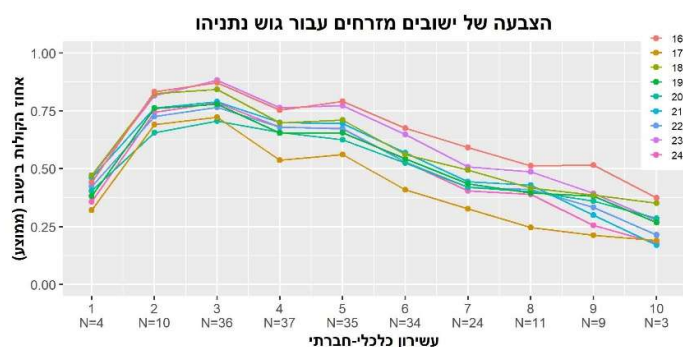
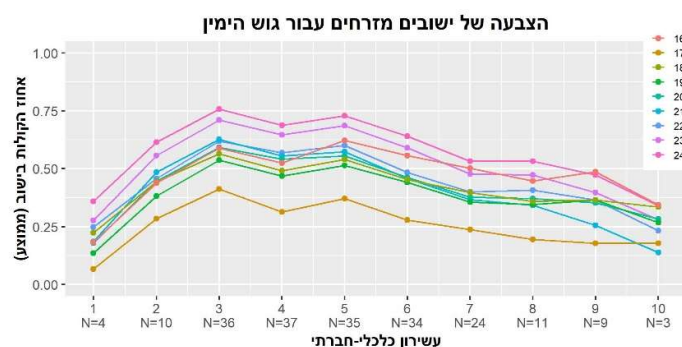
הפער העדתי בהצבעה עבור גוש נתניהו בתשע מערכות הבחירות האחרונות
הגדרת מוצא לפי יבשת הלידה במפקד 2008



תרשים 2.1:

דפוסי ההצבעה בבחירות לכנסת לפי עשירון כלכלי-חברתי ולפי מוצא

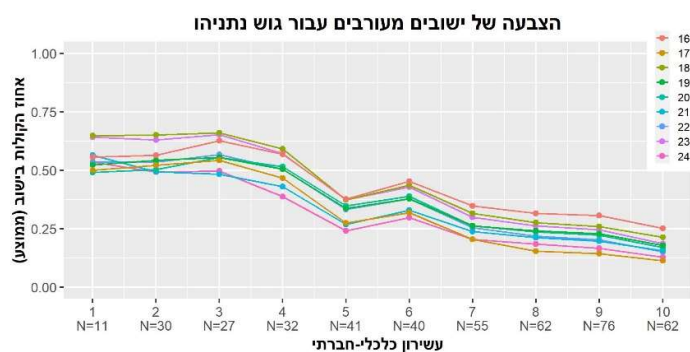
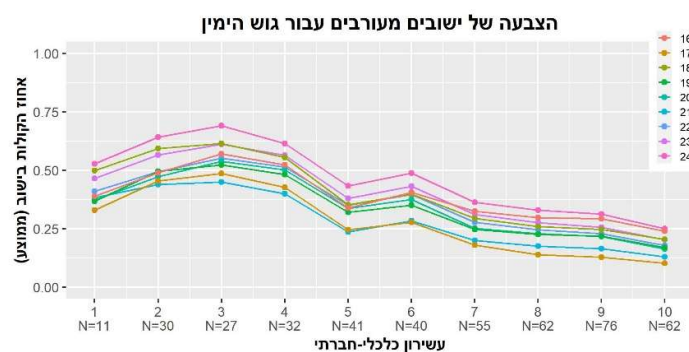
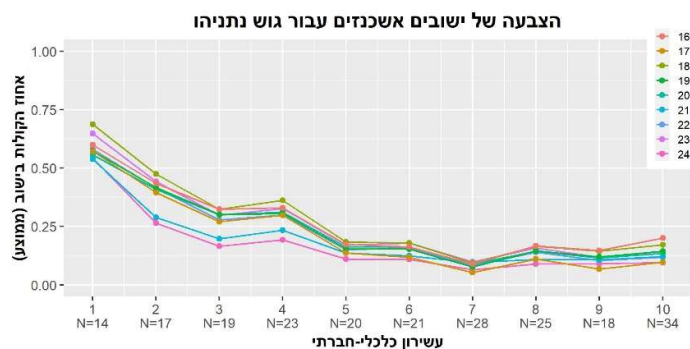
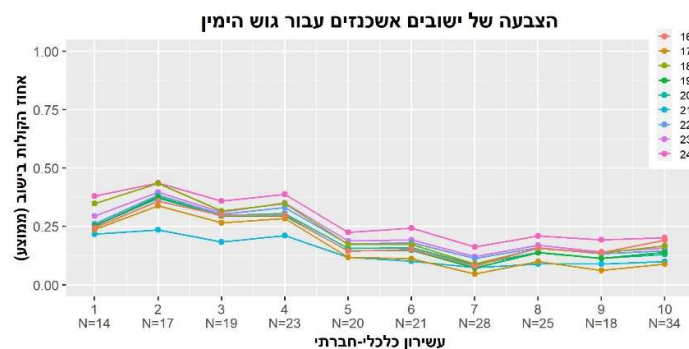
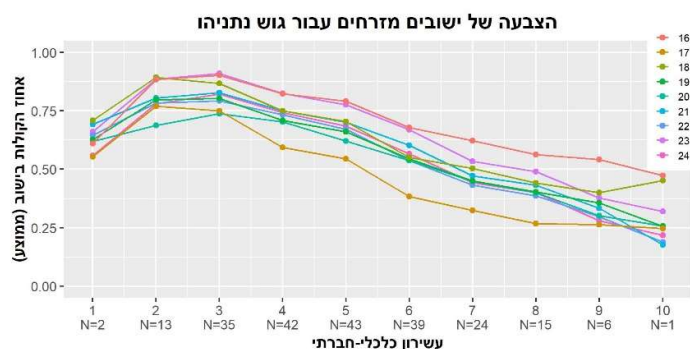
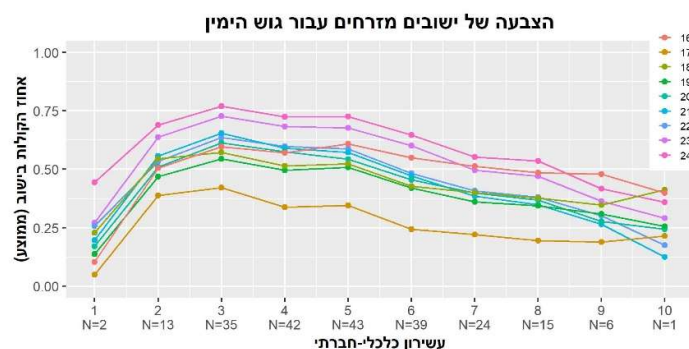
הגדרת מוצא לפי שמות משפחה



תרשים 2.2:

דפוסי ההצבעה בבחירות לכנסת לפי עשירון כלכלי-חברתי ולפי מוצא

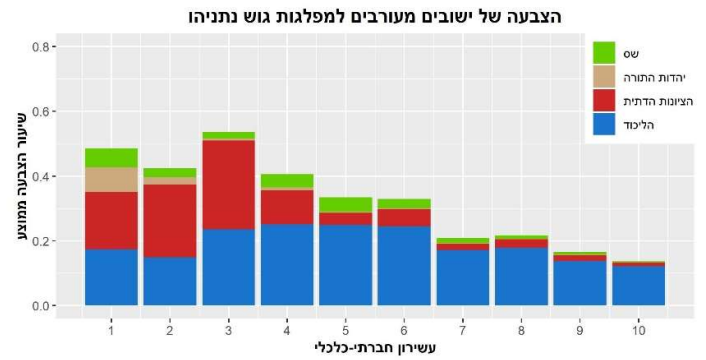
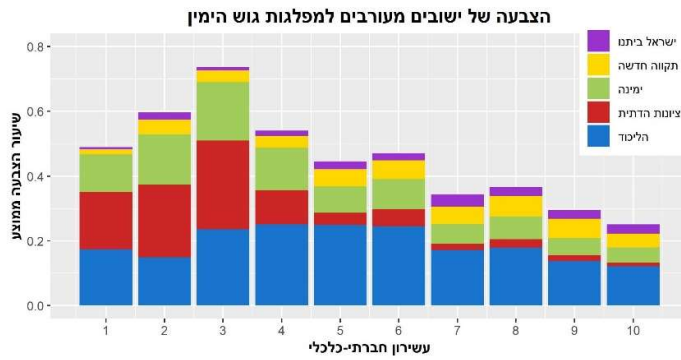
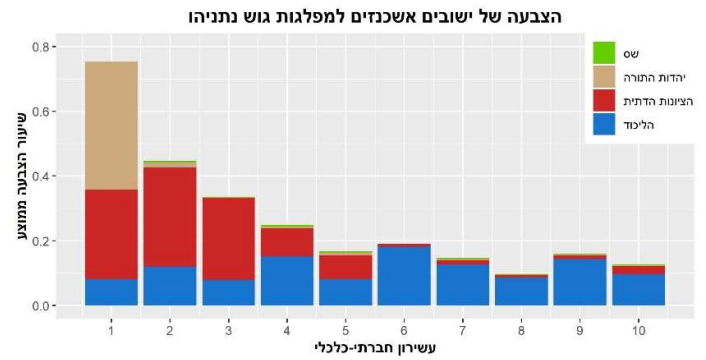
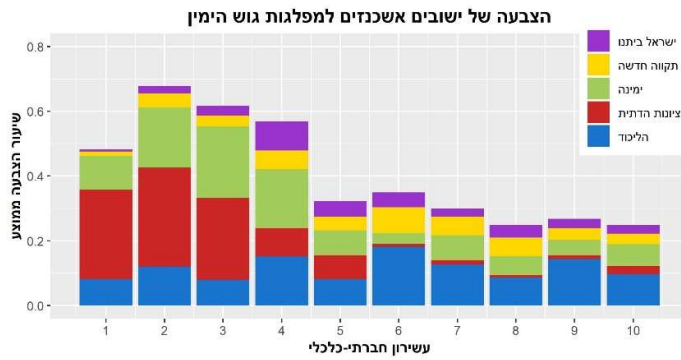
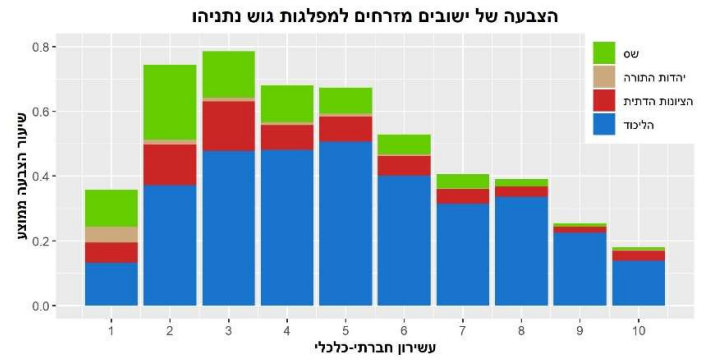
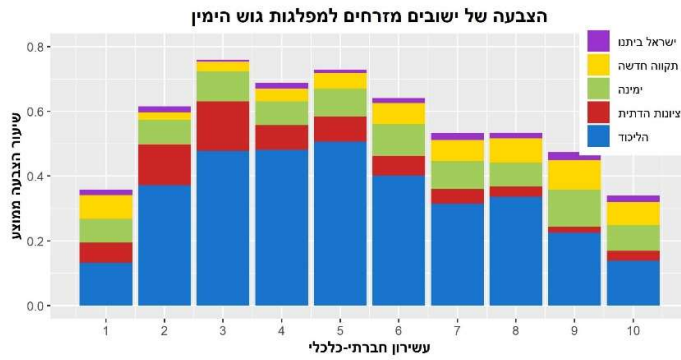
הגדרת מוצא לפי יבשת הלידה במפקד 2008



תרשים 3.1

הצבעה למפלגות בגושים לפי עשירון חברתי-כלכלי ולפי מוצא

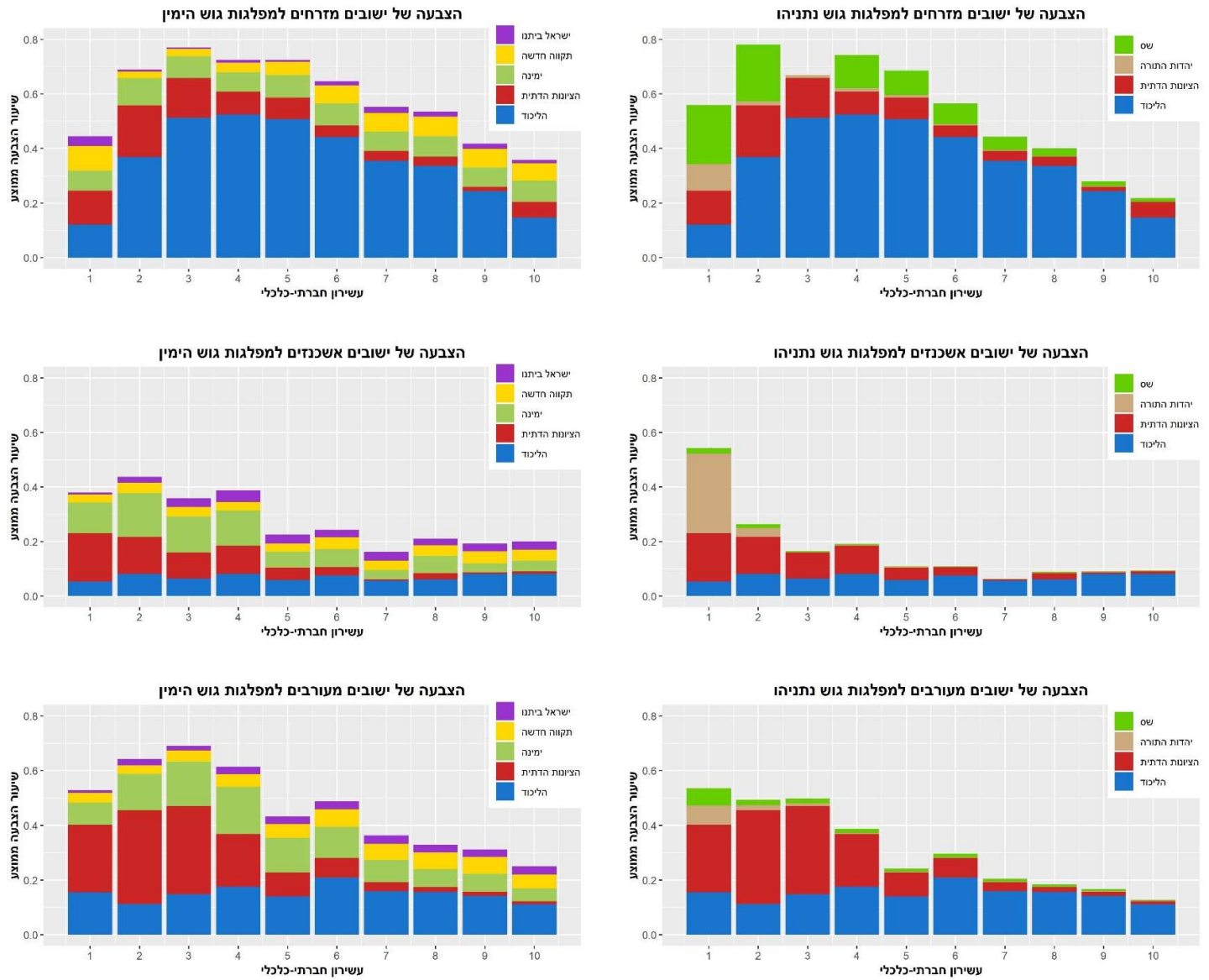
הגדרת מוצא לפי שמות משפחה



תרשים 3.2

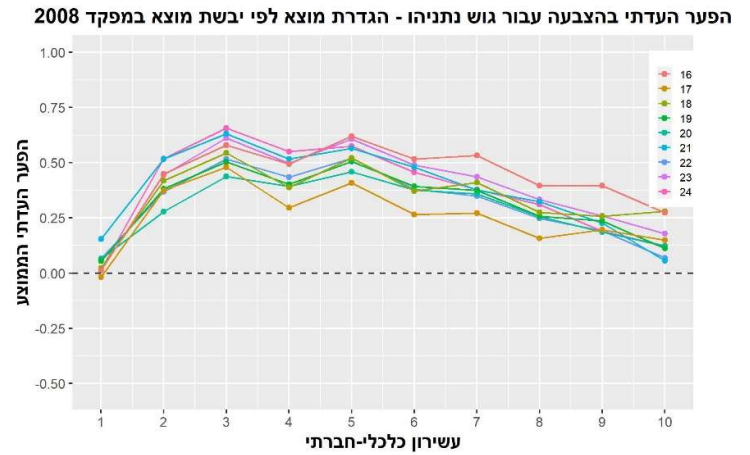
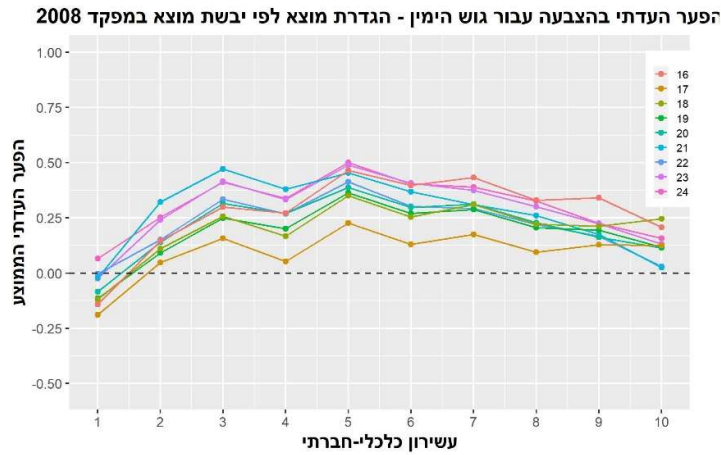
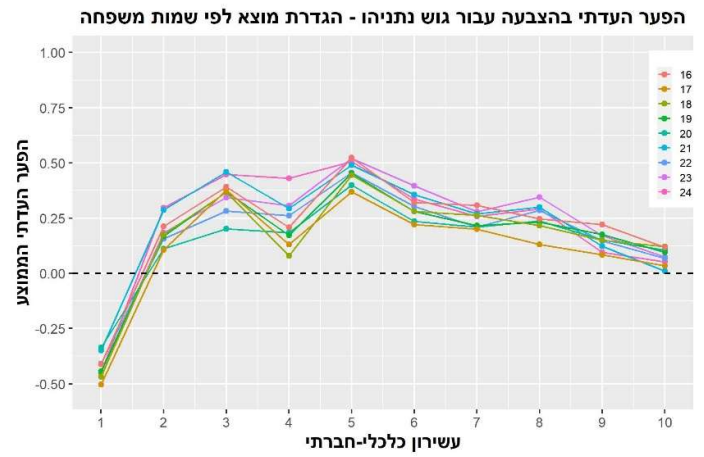
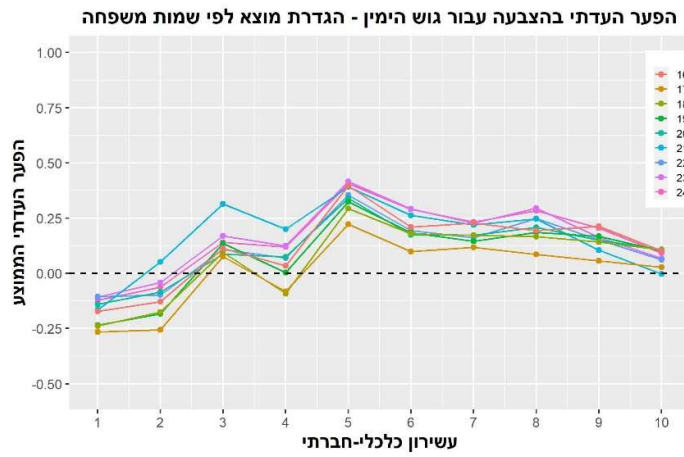
הצבעה למפלגות בגושים לפי עשירון חברתי-כלכלי ולפי מוצא

הגדרת מוצא לפי יבשת הלידה במפקד 2008



תרשים 4:

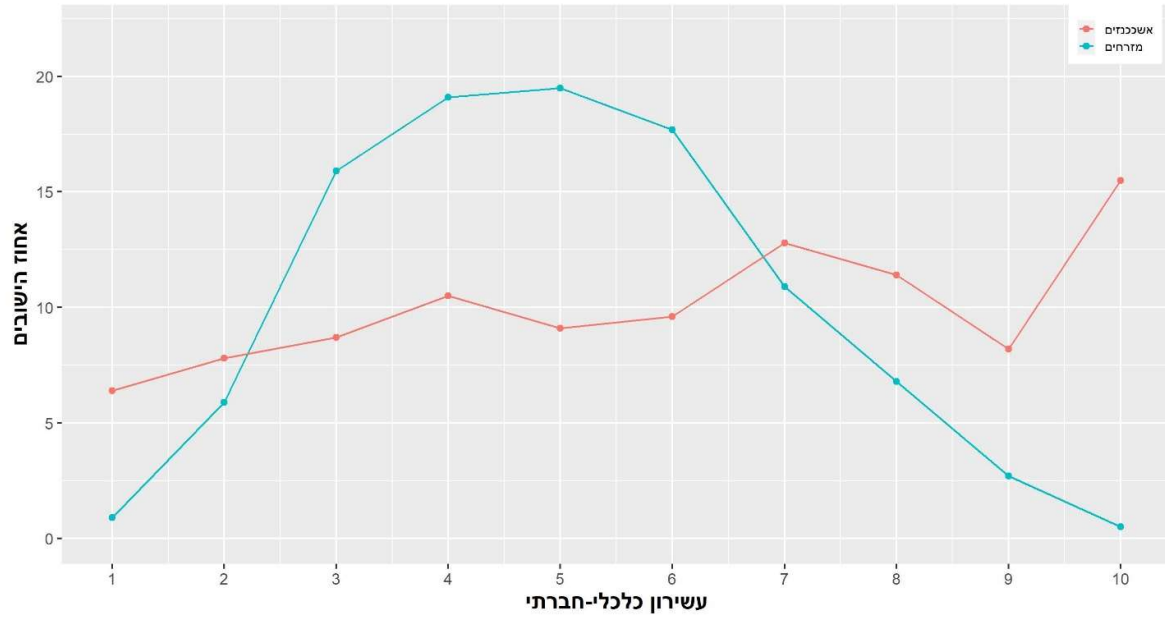
הפער העדתי בהצבעה עבור גוש נתניהו והליכוד בבחירות 16-24



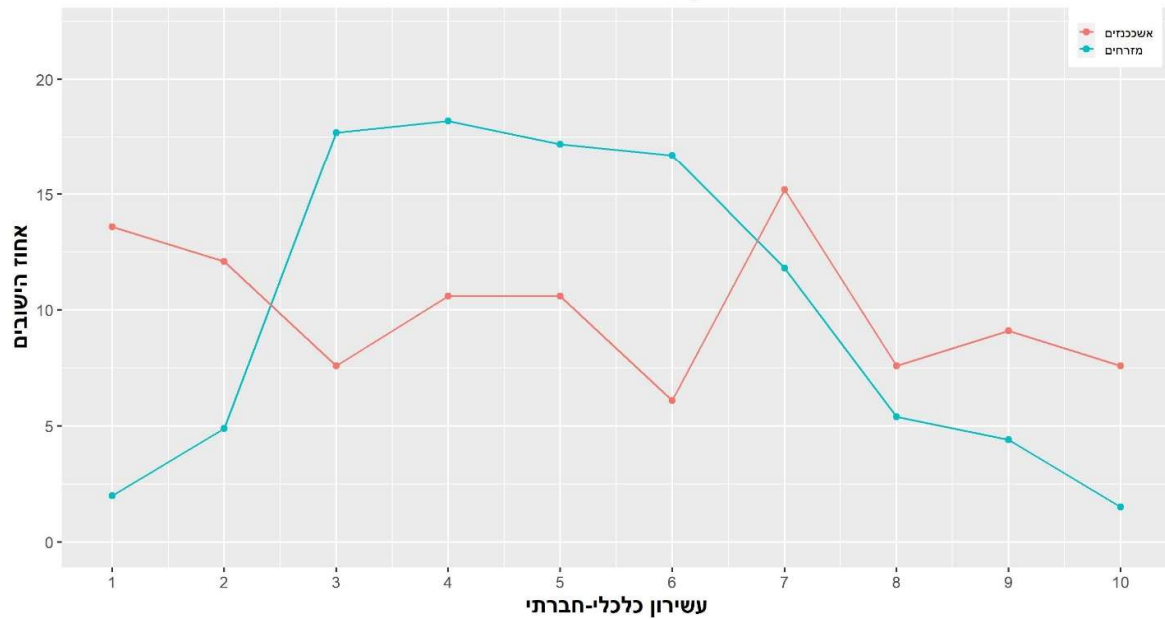
תרשים 5:

התפלגות הישובים לפי עשירון חברתי-כלכלי

התפלגות לפי עשירון - הגדרת מוצא לפי יבשת מוצא במפקד 2008



התפלגות לפי עשירון - הגדרת מוצא לפי שמות משפחה



לוח נספח 1: רשימת המפלגות בגוש נתניהו וגוש הימין לפי כנסת

כנסת	תאריך הבחירות	גוש הימין ^א	גוש נתניהו ^{ב,ג}
24	23.03.2021	ליכוד, הציונות הדתית, ימינה, ישראל ביתנו, תקווה חדשה	ליכוד, ש"ס, יהדות התורה, הציונות הדתית
23	02.03.2020	ליכוד, ימינה, ישראל ביתנו	ליכוד, ש"ס, יהדות התורה, ימינה
22	17.09.2019	ליכוד, ימינה, ישראל ביתנו	ליכוד, ש"ס, יהדות התורה, ימינה
21	09.04.2019	ליכוד, איחוד מפלגות הימין, ישראל ביתנו	ליכוד, ש"ס, יהדות התורה, איחוד מפלגות הימין, ישראל ביתנו, כולנו
20	17.03.2015	ליכוד, הבית היהודי, ישראל ביתנו	ליכוד, ש"ס, יהדות התורה, הבית היהודי, ישראל ביתנו
19	22.01.2013	ליכוד-ישראל ביתנו, הבית היהודי	ליכוד-ישראל ביתנו, ש"ס, יהדות התורה, הבית היהודי
18	10.02.2009	ליכוד, הבית היהודי, האיחוד הלאומי, ישראל ביתנו	ליכוד, ש"ס, יהדות התורה, הבית היהודי, האיחוד הלאומי, ישראל ביתנו
17	28.03.2006	ליכוד, האיחוד הלאומי-מפדל, ישראל ביתנו	ליכוד, ש"ס, יהדות התורה, האיחוד הלאומי, ישראל ביתנו
16	28.01.2003	ליכוד, המפדל, האיחוד הלאומי	ליכוד, ש"ס, יהדות התורה, המפדל, האיחוד הלאומי, ישראל בעלייה

א. גוש הימין בבחירות 16-21 סווג לפי הסיווג בנספח A1 במאמר של ברמן (2020). בבחירות מאוחרות יותר (22-24), סווגו המפלגות לפי גישה דומה.

ב. גוש נתניהו כולל רק מפלגות שעברו את אחוז החסימה בבחירות.

ג. סיווג המפלגות לגוש נתניהו בארבע מערכות הבחירות בוצע על בסיס חלוקת הגושים בסקרים האחרונים לפני כל מערכת בחירות בערוצי התקשורת 11, 12 ו-13. יש להתייחס לסיווג בחמש מערכות הבחירות לכנסות 16-20 בזהירות כי לא היה אז בלוק פוליטי תחת השם גוש נתניהו.

לוח נספח 2: אחוז הקולות באוכלוסיית המחקר ובאוכלוסייה היהודית הארצית

כנסת	אוכלוסיית המחקר לפי שמות משפחה ^א	אוכלוסיית המחקר לפי מפקד 2008 ^ב	האוכלוסייה היהודית הארצית ^ג
	גוש נתניה גוש הימין	גוש נתניה גוש הימין	גוש נתניה גוש הימין
24	0.43 0.53	0.33 0.44	0.46 0.49
23	0.54 0.48	0.42 0.39	0.55 0.46
22	0.46 0.42	0.36 0.34	0.50 0.42
21	0.46 0.36	0.35 0.28	0.54 0.37
20	0.46 0.40	0.36 0.32	0.51 0.39
19	0.47 0.37	0.37 0.31	0.51 0.35
18	0.52 0.41	0.42 0.35	0.57 0.43
17	0.39 0.27	0.31 0.23	0.43 0.28
16	0.57 0.44	0.45 0.37	0.59 0.43
מספר ישובים ^ד	459 459	883 883	1051 1051

- א. יישובים שבהם ארבע השמות הנפוצים הם 10% או יותר מהאוכלוסייה (וגם נכללו במפקד 2008).
- ב. יישובים עם 2,000 תושבים או פחות להם נתונים על מוצא במפקד 2008.
- ג. האוכלוסייה כוללת את כל הישובים היהודים או המעורבים שהופיעו בקבצי הבחירות הרשמיים ללא הקולות שסומנו תחת "מעטפות חיצוניות". אחוז הקולות חושב לפי ממוצע משוקלל בהתאם למשקל הקולות הכשרים ביישוב מתוך האוכלוסייה הכללית.
- ד. המספר המוצג באוכלוסיה היהודית הארצית הוא מספר הישובים היהודים הממוצע בכל מערכות הבחירות. מספר הישובים נע בין 1071 (בחירות 24) ל-1023 (בחירות 17).

לוח נספח 3: מאפיינים ודפוסי הצבעה לכנסת 24 לפי דתיות היישוב

ישובים חילוניים או מסורתיים		ישובים דתיים		ישובים חרדים		
לפי שמות משפחה	כלל הישובים	לפי שמות משפחה	כלל הישובים	לפי שמות משפחה	כלל הישובים	אוכלוסיית המחקר
353	711	98	160	9	12	מספר ישובים
6,138	6,513	4,731	4,794	2,790	2,699	הכנסה ממוצעת
87.3	86.7	87.0	88.4	81.3	81.3	שיעור תעסוקה
38.6	46.2	41.8	48.2	21.3	22.6	שיעור בעלי תואר אקדמי
31.6	32.0	24.0	22.3	17.0	16.7	גיל חציוני
						% הקולות בבחירות 24
0.439	0.332	0.769	0.797	0.343	0.420	גוש מפלגות הימין
0.367	0.254	0.633	0.607	0.911	0.904	גוש נתניהו
0.048	0.028	0.090	0.069	0.634	0.554	המפלגות החרדיות
0.004	0.003	0.015	0.013	0.486	0.435	יהדות התורה
0.042	0.031	0.223	0.274	0.202	0.283	הציונות הדתית
0.044	0.026	0.076	0.056	0.148	0.118	שס
0.277	0.195	0.320	0.263	0.075	0.067	ליכוד
0.067	0.056	0.185	0.219	0.057	0.061	ימינה
0.053	0.050	0.041	0.041	0.009	0.009	תקווה חדשה
0.157	0.199	0.042	0.040	0.010	0.008	יש עתיד
0.127	0.160	0.027	0.026	0.003	0.002	העבודה
0.109	0.123	0.038	0.034	0.002	0.002	כחול לבן
0.026	0.028	0.007	0.009	0.001	0.001	ישראל ביתנו
0.071	0.106	0.010	0.009	0.001	0.001	מרצ
0.002	0.003	0.000	0.000	0.000	0.000	הרשימה המשותפת
0.001	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	רעם

יישוב מוגדר חרדי אם המילה חרדי כלולה בתיאור היישוב בויקיפדיה
 יישוב מוגדר דתי אם המילה דתי כלולה בתיאור היישוב בויקיפדיה
 יישוב מוגדר מסורתי או חילוני אם המילה חרדי או דתי אינה כלולה בתיאור היישוב בויקיפדיה
 היישובים בלוח כוללים את אוכלוסיית המחקר: יישובים יהודיים עם פחות מ-2000 תושבים המופיעים במפקד 2008 ויש מידע לגבי דפוס ההצבעה של תושביהם בבחירות.
 בעמודת "לפי שמות משפחה" מוצגים היישובים באוכלוסיית המחקר להם יש מידע על מוצא לפי שמות משפחה (459 יישובים).

לוח נספח 4.1:

אחוז הקולות לגוש הימין ביישובי המחקר בבחירות לכנסת 24-16 לפי עשירון כלכלי-חברתי ולפי מוצא (סיווג מוצא היישוב לפי שמות משפחה. המספר בסוגריים מציין את מספר היישובים)

בחירות לכנסת ה-23				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערובים
1	0.391 (19)	0.278 (4)	0.386 (9)	0.473 (6)
2	0.564 (36)	0.557 (10)	0.599 (8)	0.553 (18)
3	0.686 (51)	0.711 (36)	0.542 (5)	0.665 (10)
4	0.583 (66)	0.646 (37)	0.521 (7)	0.496 (22)
5	0.533 (65)	0.687 (35)	0.270 (7)	0.378 (23)
6	0.502 (66)	0.590 (34)	0.298 (4)	0.423 (28)
7	0.359 (59)	0.477 (24)	0.250 (10)	0.290 (25)
8	0.338 (40)	0.474 (11)	0.178 (5)	0.310 (24)
9	0.290 (31)	0.397 (9)	0.233 (6)	0.251 (16)
10	0.221 (22)	0.280 (3)	0.212 (5)	0.211 (14)
ממוצע	0.477 (455)	0.598 (203)	0.357 (66)	0.390 (186)

בחירות לכנסת ה-24				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערובים
1	0.458 (19)	0.359 (4)	0.482 (9)	0.489 (6)
2	0.620 (36)	0.616 (10)	0.678 (8)	0.596 (18)
3	0.740 (51)	0.758 (36)	0.617 (5)	0.737 (10)
4	0.626 (66)	0.688 (37)	0.568 (7)	0.540 (22)
5	0.584 (65)	0.728 (35)	0.322 (7)	0.445 (23)
6	0.551 (66)	0.641 (34)	0.350 (4)	0.471 (28)
7	0.413 (59)	0.533 (24)	0.300 (10)	0.344 (25)
8	0.397 (40)	0.533 (11)	0.249 (5)	0.366 (24)
9	0.342 (31)	0.473 (9)	0.268 (6)	0.295 (16)
10	0.263 (22)	0.341 (3)	0.249 (5)	0.251 (14)
ממוצע	0.530 (455)	0.648 (203)	0.419 (66)	0.442 (186)

בחירות לכנסת ה-21				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערובים
1	0.294 (19)	0.186 (4)	0.352 (9)	0.280 (6)
2	0.416 (36)	0.485 (10)	0.433 (8)	0.370 (18)
3	0.573 (51)	0.627 (36)	0.313 (5)	0.507 (10)
4	0.465 (66)	0.556 (37)	0.356 (7)	0.348 (22)
5	0.427 (65)	0.574 (35)	0.182 (7)	0.276 (23)
6	0.370 (66)	0.458 (34)	0.195 (4)	0.289 (28)
7	0.254 (59)	0.367 (24)	0.148 (10)	0.188 (25)
8	0.230 (40)	0.343 (11)	0.096 (5)	0.206 (24)
9	0.192 (31)	0.255 (9)	0.150 (6)	0.173 (16)
10	0.143 (22)	0.139 (3)	0.142 (5)	0.144 (14)
ממוצע	0.364 (455)	0.491 (203)	0.247 (66)	0.269 (186)

בחירות לכנסת ה-22				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערובים
1	0.351 (19)	0.248 (4)	0.353 (9)	0.418 (6)
2	0.492 (36)	0.458 (10)	0.556 (8)	0.484 (18)
3	0.610 (51)	0.620 (36)	0.511 (5)	0.626 (10)
4	0.520 (66)	0.570 (37)	0.500 (7)	0.443 (22)
5	0.469 (65)	0.601 (35)	0.246 (7)	0.337 (23)
6	0.421 (66)	0.484 (34)	0.290 (4)	0.364 (28)
7	0.306 (59)	0.400 (24)	0.239 (10)	0.242 (25)
8	0.292 (40)	0.408 (11)	0.159 (5)	0.266 (24)
9	0.251 (31)	0.364 (9)	0.212 (6)	0.203 (16)
10	0.181 (22)	0.233 (3)	0.172 (5)	0.172 (14)
ממוצע	0.416 (455)	0.515 (203)	0.331 (66)	0.339 (186)

בחירות לכנסת ה-19				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערובים
1	0.314 (19)	0.135 (4)	0.369 (9)	0.351 (6)
2	0.479 (36)	0.381 (10)	0.564 (8)	0.496 (18)
3	0.539 (51)	0.537 (36)	0.401 (5)	0.601 (10)
4	0.443 (66)	0.469 (37)	0.465 (7)	0.394 (22)
5	0.402 (65)	0.515 (35)	0.190 (7)	0.295 (23)
6	0.375 (66)	0.442 (34)	0.257 (4)	0.312 (28)
7	0.267 (59)	0.356 (24)	0.211 (10)	0.203 (25)
8	0.277 (40)	0.345 (11)	0.158 (5)	0.271 (24)
9	0.258 (31)	0.365 (9)	0.197 (6)	0.221 (16)
10	0.184 (22)	0.268 (3)	0.167 (5)	0.172 (14)
ממוצע	0.372 (455)	0.446 (203)	0.311 (66)	0.315 (186)

בחירות לכנסת ה-20				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערובים
1	0.324 (19)	0.180 (4)	0.320 (9)	0.426 (6)
2	0.475 (36)	0.446 (10)	0.530 (8)	0.467 (18)
3	0.588 (51)	0.592 (36)	0.505 (5)	0.614 (10)
4	0.496 (66)	0.542 (37)	0.467 (7)	0.428 (22)
5	0.433 (65)	0.556 (35)	0.215 (7)	0.312 (23)
6	0.403 (66)	0.462 (34)	0.288 (4)	0.347 (28)
7	0.285 (59)	0.378 (24)	0.206 (10)	0.228 (25)
8	0.281 (40)	0.372 (11)	0.163 (5)	0.264 (24)
9	0.251 (31)	0.352 (9)	0.202 (6)	0.213 (16)
10	0.185 (22)	0.282 (3)	0.173 (5)	0.168 (14)
ממוצע	0.396 (455)	0.487 (203)	0.310 (66)	0.330 (186)

בחירות לכנסת ה-17				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערובים
1	0.275 (19)	0.066 (4)	0.331 (9)	0.330 (6)
2	0.414 (36)	0.285 (10)	0.541 (8)	0.429 (18)
3	0.431 (51)	0.413 (36)	0.337 (5)	0.535 (10)
4	0.322 (66)	0.314 (37)	0.396 (7)	0.315 (22)
5	0.276 (65)	0.372 (35)	0.149 (7)	0.168 (23)
6	0.245 (66)	0.278 (34)	0.179 (4)	0.213 (28)
7	0.177 (59)	0.237 (24)	0.119 (10)	0.139 (25)
8	0.178 (40)	0.195 (11)	0.110 (5)	0.184 (24)
9	0.146 (31)	0.178 (9)	0.121 (6)	0.137 (16)
10	0.124 (22)	0.178 (3)	0.150 (5)	0.104 (14)
ממוצע	0.268 (455)	0.305 (203)	0.252 (66)	0.232 (186)

בחירות לכנסת ה-18				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערובים
1	0.410 (19)	0.223 (4)	0.462 (9)	0.456 (6)
2	0.546 (36)	0.444 (10)	0.619 (8)	0.573 (18)
3	0.573 (51)	0.565 (36)	0.469 (5)	0.645 (10)
4	0.476 (66)	0.491 (37)	0.583 (7)	0.417 (22)
5	0.421 (65)	0.541 (35)	0.247 (7)	0.285 (23)
6	0.400 (66)	0.453 (34)	0.274 (4)	0.351 (28)
7	0.313 (59)	0.398 (24)	0.225 (10)	0.263 (25)
8	0.307 (40)	0.359 (11)	0.192 (5)	0.307 (24)
9	0.282 (31)	0.366 (9)	0.224 (6)	0.257 (16)
10	0.230 (22)	0.334 (3)	0.227 (5)	0.209 (14)
ממוצע	0.408 (455)	0.473 (203)	0.367 (66)	0.352 (186)

בחירות לכנסת ה-16				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערובים
1	0.320 (19)	0.182 (4)	0.354 (9)	0.361 (6)
2	0.497 (36)	0.438 (10)	0.568 (8)	0.498 (18)
3	0.588 (51)	0.589 (36)	0.476 (5)	0.631 (10)
4	0.492 (66)	0.525 (37)	0.491 (7)	0.437 (22)
5	0.477 (65)	0.623 (35)	0.225 (7)	0.333 (23)
6	0.475 (66)	0.557 (34)	0.347 (4)	0.387 (28)
7	0.375 (59)	0.502 (24)	0.274 (10)	0.283 (25)
8	0.375 (40)	0.448 (11)	0.255 (5)	0.366 (24)
9	0.347 (31)	0.487 (9)	0.274 (6)	0.295 (16)
10	0.252 (22)	0.344 (3)	0.243 (5)	0.236 (14)
ממוצע	0.445 (455)	0.536 (203)	0.355 (66)	0.375 (186)

לוח נספח 4.2:

אחוז הקולות לגוש נתניהו ביישובי המחקר בבחירות לכנסת 24-16 לפי עשירון כלכלי-חברתי ולפי מוצא (סיווג מוצא היישוב לפי שמות משפחה. המספר בסוגריים מציין את מספר היישובים)

בחירות לכנסת ה-23				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערבים
1	0.729 (19)	0.468 (4)	0.916 (9)	0.623 (6)
2	0.672 (36)	0.816 (10)	0.631 (8)	0.611 (18)
3	0.816 (51)	0.883 (36)	0.540 (5)	0.710 (10)
4	0.660 (66)	0.764 (37)	0.457 (7)	0.550 (22)
5	0.589 (65)	0.773 (35)	0.253 (7)	0.412 (23)
6	0.535 (66)	0.649 (34)	0.252 (4)	0.437 (28)
7	0.365 (59)	0.509 (24)	0.230 (10)	0.280 (25)
8	0.332 (40)	0.487 (11)	0.142 (5)	0.300 (24)
9	0.283 (31)	0.393 (9)	0.222 (6)	0.244 (16)
10	0.210 (22)	0.277 (3)	0.202 (5)	0.199 (14)
ממוצע	0.537 (455)	0.695 (203)	0.413 (66)	0.412 (186)

בחירות לכנסת ה-24				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערבים
1	0.611 (19)	0.358 (4)	0.808 (9)	0.485 (6)
2	0.518 (36)	0.744 (10)	0.447 (8)	0.424 (18)
3	0.692 (51)	0.785 (36)	0.337 (5)	0.536 (10)
4	0.543 (66)	0.680 (37)	0.250 (7)	0.406 (22)
5	0.499 (65)	0.674 (35)	0.167 (7)	0.334 (23)
6	0.424 (66)	0.529 (34)	0.191 (4)	0.330 (28)
7	0.278 (59)	0.405 (24)	0.146 (10)	0.209 (25)
8	0.250 (40)	0.390 (11)	0.098 (5)	0.217 (24)
9	0.190 (31)	0.255 (9)	0.160 (6)	0.165 (16)
10	0.141 (22)	0.180 (3)	0.128 (5)	0.137 (14)
ממוצע	0.434 (455)	0.595 (203)	0.299 (66)	0.308 (186)

בחירות לכנסת ה-21				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערבים
1	0.630 (19)	0.461 (4)	0.810 (9)	0.473 (6)
2	0.539 (36)	0.763 (10)	0.476 (8)	0.444 (18)
3	0.696 (51)	0.790 (36)	0.330 (5)	0.537 (10)
4	0.575 (66)	0.699 (37)	0.406 (7)	0.418 (22)
5	0.517 (65)	0.695 (35)	0.204 (7)	0.343 (23)
6	0.458 (66)	0.570 (34)	0.214 (4)	0.357 (28)
7	0.311 (59)	0.444 (24)	0.175 (10)	0.237 (25)
8	0.279 (40)	0.429 (11)	0.129 (5)	0.242 (24)
9	0.225 (31)	0.299 (9)	0.176 (6)	0.201 (16)
10	0.168 (22)	0.170 (3)	0.160 (5)	0.170 (14)
ממוצע	0.458 (455)	0.621 (203)	0.334 (66)	0.327 (186)

בחירות לכנסת ה-22				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערבים
1	0.652 (19)	0.424 (4)	0.833 (9)	0.533 (6)
2	0.587 (36)	0.725 (10)	0.569 (8)	0.518 (18)
3	0.712 (51)	0.766 (36)	0.484 (5)	0.631 (10)
4	0.588 (66)	0.681 (37)	0.420 (7)	0.486 (22)
5	0.510 (65)	0.672 (35)	0.216 (7)	0.353 (23)
6	0.442 (66)	0.529 (34)	0.225 (4)	0.367 (28)
7	0.300 (59)	0.419 (24)	0.209 (10)	0.221 (25)
8	0.273 (40)	0.411 (11)	0.125 (5)	0.241 (24)
9	0.228 (31)	0.333 (9)	0.185 (6)	0.185 (16)
10	0.160 (22)	0.215 (3)	0.146 (5)	0.153 (14)
ממוצע	0.461 (455)	0.598 (203)	0.368 (66)	0.346 (186)

בחירות לכנסת ה-19				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערבים
1	0.637 (19)	0.381 (4)	0.825 (9)	0.526 (6)
2	0.623 (36)	0.762 (10)	0.594 (8)	0.555 (18)
3	0.722 (51)	0.779 (36)	0.410 (5)	0.643 (10)
4	0.579 (66)	0.655 (37)	0.482 (7)	0.482 (22)
5	0.504 (65)	0.657 (35)	0.204 (7)	0.363 (23)
6	0.453 (66)	0.544 (34)	0.263 (4)	0.371 (28)
7	0.312 (59)	0.434 (24)	0.218 (10)	0.232 (25)
8	0.303 (40)	0.396 (11)	0.163 (5)	0.290 (24)
9	0.273 (31)	0.382 (9)	0.206 (6)	0.238 (16)
10	0.191 (22)	0.268 (3)	0.173 (5)	0.182 (14)
ממוצע	0.472 (455)	0.601 (203)	0.384 (66)	0.365 (186)

בחירות לכנסת ה-20				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערבים
1	0.619 (19)	0.405 (4)	0.741 (9)	0.579 (6)
2	0.557 (36)	0.656 (10)	0.544 (8)	0.507 (18)
3	0.673 (51)	0.707 (36)	0.506 (5)	0.634 (10)
4	0.579 (66)	0.657 (37)	0.474 (7)	0.480 (22)
5	0.486 (65)	0.626 (35)	0.226 (7)	0.353 (23)
6	0.451 (66)	0.525 (34)	0.290 (4)	0.385 (28)
7	0.311 (59)	0.419 (24)	0.210 (10)	0.247 (25)
8	0.295 (40)	0.401 (11)	0.164 (5)	0.273 (24)
9	0.260 (31)	0.361 (9)	0.209 (6)	0.221 (16)
10	0.192 (22)	0.287 (3)	0.182 (5)	0.175 (14)
ממוצע	0.457 (455)	0.573 (203)	0.372 (66)	0.362 (186)

בחירות לכנסת ה-17				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערבים
1	0.618 (19)	0.321 (4)	0.825 (9)	0.505 (6)
2	0.579 (36)	0.691 (10)	0.585 (8)	0.510 (18)
3	0.665 (51)	0.723 (36)	0.346 (5)	0.584 (10)
4	0.488 (66)	0.537 (37)	0.407 (7)	0.427 (22)
5	0.419 (65)	0.562 (35)	0.192 (7)	0.271 (23)
6	0.338 (66)	0.409 (34)	0.188 (4)	0.268 (28)
7	0.233 (59)	0.327 (24)	0.127 (10)	0.178 (25)
8	0.206 (40)	0.246 (11)	0.115 (5)	0.207 (24)
9	0.168 (31)	0.213 (9)	0.129 (6)	0.158 (16)
10	0.133 (22)	0.191 (3)	0.156 (5)	0.113 (14)
ממוצע	0.391 (455)	0.496 (203)	0.336 (66)	0.295 (186)

בחירות לכנסת ה-18				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערבים
1	0.738 (19)	0.471 (4)	0.939 (9)	0.614 (6)
2	0.702 (36)	0.826 (10)	0.650 (8)	0.650 (18)
3	0.784 (51)	0.843 (36)	0.475 (5)	0.693 (10)
4	0.628 (66)	0.698 (37)	0.618 (7)	0.515 (22)
5	0.546 (65)	0.711 (35)	0.266 (7)	0.372 (23)
6	0.482 (66)	0.561 (34)	0.281 (4)	0.410 (28)
7	0.369 (59)	0.495 (24)	0.232 (10)	0.294 (25)
8	0.336 (40)	0.416 (11)	0.199 (5)	0.328 (24)
9	0.301 (31)	0.387 (9)	0.237 (6)	0.276 (16)
10	0.241 (22)	0.351 (3)	0.230 (5)	0.221 (14)
ממוצע	0.521 (455)	0.647 (203)	0.446 (66)	0.408 (186)

בחירות לכנסת ה-16				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערבים
1	0.665 (19)	0.442 (4)	0.853 (9)	0.530 (6)
2	0.666 (36)	0.832 (10)	0.619 (8)	0.590 (18)
3	0.807 (51)	0.873 (36)	0.482 (5)	0.700 (10)
4	0.663 (66)	0.753 (37)	0.546 (7)	0.541 (22)
5	0.609 (65)	0.792 (35)	0.267 (7)	0.434 (23)
6	0.564 (66)	0.676 (34)	0.355 (4)	0.449 (28)
7	0.433 (59)	0.593 (24)	0.284 (10)	0.323 (25)
8	0.409 (40)	0.512 (11)	0.266 (5)	0.390 (24)
9	0.365 (31)	0.515 (9)	0.294 (6)	0.308 (16)
10	0.266 (22)	0.374 (3)	0.256 (5)	0.247 (14)
ממוצע	0.565 (455)	0.717 (203)	0.447 (66)	0.437 (186)

- - - - -

לוח נספח 4.3:

אחוז הקולות לליכוד ביישובי המחקר בבחירות לכנסת 20-24 לפי עשירון כלכלי-חברתי ולפי מוצא (סיווג מוצא היישוב לפי שמות משפחה. המספר בסוגריים מציין את מספר היישובים)

בחירות לכנסת ה-23				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערבים
1	0.213 (19)	0.208 (4)	0.147 (9)	0.315 (6)
2	0.293 (36)	0.465 (10)	0.173 (8)	0.252 (18)
3	0.486 (51)	0.582 (36)	0.148 (5)	0.311 (10)
4	0.444 (66)	0.567 (37)	0.214 (7)	0.309 (22)
5	0.444 (65)	0.603 (35)	0.127 (7)	0.298 (23)
6	0.400 (66)	0.492 (34)	0.232 (4)	0.313 (28)
7	0.283 (59)	0.396 (24)	0.170 (10)	0.220 (25)
8	0.268 (40)	0.412 (11)	0.116 (5)	0.234 (24)
9	0.225 (31)	0.303 (9)	0.188 (6)	0.194 (16)
10	0.165 (22)	0.200 (3)	0.148 (5)	0.163 (14)
ממוצע	0.355 (455)	0.505 (203)	0.166 (66)	0.262 (186)

בחירות לכנסת ה-24				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערבים
1	0.121 (19)	0.133 (4)	0.082 (9)	0.173 (6)
2	0.205 (36)	0.372 (10)	0.121 (8)	0.149 (18)
3	0.392 (51)	0.478 (36)	0.080 (5)	0.236 (10)
4	0.370 (66)	0.481 (37)	0.152 (7)	0.251 (22)
5	0.369 (65)	0.507 (35)	0.081 (7)	0.249 (23)
6	0.322 (66)	0.402 (34)	0.182 (4)	0.244 (28)
7	0.222 (59)	0.315 (24)	0.127 (10)	0.171 (25)
8	0.210 (40)	0.336 (11)	0.087 (5)	0.178 (24)
9	0.165 (31)	0.226 (9)	0.144 (6)	0.138 (16)
10	0.118 (22)	0.138 (3)	0.097 (5)	0.122 (14)
ממוצע	0.283 (455)	0.416 (203)	0.116 (66)	0.199 (186)

בחירות לכנסת ה-21				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערבים
1	0.137 (19)	0.156 (4)	0.100 (9)	0.180 (6)
2	0.227 (36)	0.406 (10)	0.123 (8)	0.173 (18)
3	0.428 (51)	0.526 (36)	0.078 (5)	0.250 (10)
4	0.389 (66)	0.507 (37)	0.171 (7)	0.261 (22)
5	0.378 (65)	0.519 (35)	0.094 (7)	0.249 (23)
6	0.328 (66)	0.414 (34)	0.177 (4)	0.245 (28)
7	0.229 (59)	0.331 (24)	0.133 (10)	0.169 (25)
8	0.208 (40)	0.327 (11)	0.080 (5)	0.180 (24)
9	0.180 (31)	0.245 (9)	0.138 (6)	0.160 (16)
10	0.125 (22)	0.114 (3)	0.117 (5)	0.130 (14)
ממוצע	0.296 (455)	0.437 (203)	0.122 (66)	0.205 (186)

בחירות לכנסת ה-22				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערבים
1	0.154 (19)	0.160 (4)	0.105 (9)	0.225 (6)
2	0.216 (36)	0.364 (10)	0.121 (8)	0.175 (18)
3	0.391 (51)	0.474 (36)	0.094 (5)	0.240 (10)
4	0.367 (66)	0.476 (37)	0.166 (7)	0.247 (22)
5	0.367 (65)	0.504 (35)	0.088 (7)	0.244 (23)
6	0.314 (66)	0.383 (34)	0.198 (4)	0.245 (28)
7	0.220 (59)	0.307 (24)	0.157 (10)	0.162 (25)
8	0.210 (40)	0.332 (11)	0.095 (5)	0.178 (24)
9	0.172 (31)	0.249 (9)	0.149 (6)	0.137 (16)
10	0.117 (22)	0.154 (3)	0.093 (5)	0.117 (14)
ממוצע	0.282 (455)	0.411 (203)	0.128 (66)	0.199 (186)

בחירות לכנסת ה-19				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערבים
1	0.102 (19)	0.079 (4)	0.061 (9)	0.179 (6)
2	0.147 (36)	0.190 (10)	0.088 (8)	0.148 (18)
3	0.264 (51)	0.300 (36)	0.145 (5)	0.182 (10)
4	0.255 (66)	0.322 (37)	0.178 (7)	0.167 (22)
5	0.250 (65)	0.336 (35)	0.068 (7)	0.175 (23)
6	0.232 (66)	0.289 (34)	0.161 (4)	0.173 (28)
7	0.174 (59)	0.231 (24)	0.124 (10)	0.139 (25)
8	0.173 (40)	0.255 (11)	0.098 (5)	0.151 (24)
9	0.182 (31)	0.267 (9)	0.128 (6)	0.154 (16)
10	0.132 (22)	0.184 (3)	0.106 (5)	0.130 (14)
ממוצע	0.209 (455)	0.285 (203)	0.117 (66)	0.160 (186)

בחירות לכנסת ה-20				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערבים
1	0.158 (19)	0.142 (4)	0.091 (9)	0.268 (6)
2	0.199 (36)	0.323 (10)	0.133 (8)	0.159 (18)
3	0.375 (51)	0.442 (36)	0.140 (5)	0.254 (10)
4	0.336 (66)	0.437 (37)	0.148 (7)	0.226 (22)
5	0.330 (65)	0.451 (35)	0.087 (7)	0.220 (23)
6	0.284 (66)	0.349 (34)	0.146 (4)	0.223 (28)
7	0.203 (59)	0.284 (24)	0.117 (10)	0.160 (25)
8	0.196 (40)	0.309 (11)	0.084 (5)	0.168 (24)
9	0.180 (31)	0.248 (9)	0.142 (6)	0.156 (16)
10	0.129 (22)	0.163 (3)	0.114 (5)	0.128 (14)
ממוצע	0.263 (455)	0.377 (203)	0.118 (66)	0.193 (186)

בחירות לכנסת ה-17				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערובים
1	0.047 (19)	0.013 (4)	0.028 (9)	0.098 (6)
2	0.066 (36)	0.098 (10)	0.036 (8)	0.062 (18)
3	0.149 (51)	0.173 (36)	0.082 (5)	0.087 (10)
4	0.130 (66)	0.165 (37)	0.072 (7)	0.086 (22)
5	0.125 (65)	0.182 (35)	0.021 (7)	0.070 (23)
6	0.103 (66)	0.127 (34)	0.047 (4)	0.082 (28)
7	0.068 (59)	0.098 (24)	0.038 (10)	0.049 (25)
8	0.078 (40)	0.127 (11)	0.032 (5)	0.064 (24)
9	0.076 (31)	0.090 (9)	0.062 (6)	0.073 (16)
10	0.060 (22)	0.070 (3)	0.062 (5)	0.056 (14)
ממוצע	0.099 (455)	0.142 (203)	0.045 (66)	0.070 (186)

בחירות לכנסת ה-18				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערובים
1	0.136 (19)	0.097 (4)	0.099 (9)	0.219 (6)
2	0.176 (36)	0.246 (10)	0.126 (8)	0.158 (18)
3	0.314 (51)	0.356 (36)	0.204 (5)	0.210 (10)
4	0.269 (66)	0.325 (37)	0.167 (7)	0.208 (22)
5	0.269 (65)	0.364 (35)	0.091 (7)	0.176 (23)
6	0.245 (66)	0.295 (34)	0.137 (4)	0.197 (28)
7	0.181 (59)	0.238 (24)	0.115 (10)	0.149 (25)
8	0.188 (40)	0.258 (11)	0.109 (5)	0.171 (24)
9	0.197 (31)	0.271 (9)	0.152 (6)	0.172 (16)
10	0.156 (22)	0.230 (3)	0.141 (5)	0.145 (14)
ממוצע	0.228 (455)	0.306 (203)	0.132 (66)	0.177 (186)

בחירות לכנסת ה-16				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערובים
1	0.123 (19)	0.165 (4)	0.079 (9)	0.162 (6)
2	0.195 (36)	0.301 (10)	0.120 (8)	0.168 (18)
3	0.387 (51)	0.438 (36)	0.302 (5)	0.238 (10)
4	0.353 (66)	0.425 (37)	0.271 (7)	0.255 (22)
5	0.389 (65)	0.507 (35)	0.136 (7)	0.286 (23)
6	0.372 (66)	0.453 (34)	0.253 (4)	0.285 (28)
7	0.312 (59)	0.418 (24)	0.228 (10)	0.234 (25)
8	0.317 (40)	0.415 (11)	0.226 (5)	0.289 (24)
9	0.313 (31)	0.449 (9)	0.247 (6)	0.261 (16)
10	0.213 (22)	0.294 (3)	0.172 (5)	0.211 (14)
ממוצע	0.325 (455)	0.432 (203)	0.195 (66)	0.252 (186)

- - - - -

לוח נספח 4.4:

אחוז הקולות לגוש הימין ביישובי המחקר בבחירות לכנסת 16-24 לפי עשירון כלכלי-חברתי ולפי מוצא (סיווג מוצא היישוב לפי יבשת לידה במפקד 2008. המספר בסוגריים מציין את מספר היישובים)

בחירות לכנסת ה-23				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערבים
1	0.363 (27)	0.270 (2)	0.295 (14)	0.465 (11)
2	0.533 (60)	0.638 (13)	0.396 (17)	0.566 (30)
3	0.591 (81)	0.727 (35)	0.312 (19)	0.610 (27)
4	0.565 (97)	0.684 (42)	0.351 (23)	0.563 (32)
5	0.466 (104)	0.677 (43)	0.188 (20)	0.380 (41)
6	0.447 (100)	0.601 (39)	0.193 (21)	0.431 (40)
7	0.303 (107)	0.497 (24)	0.121 (28)	0.312 (55)
8	0.279 (102)	0.471 (15)	0.170 (25)	0.277 (62)
9	0.242 (100)	0.363 (6)	0.141 (18)	0.256 (76)
10	0.188 (97)	0.290 (1)	0.158 (34)	0.202 (62)
ממוצע	0.389 (875)	0.622 (220)	0.219 (219)	0.358 (436)

בחירות לכנסת ה-24				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערבים
1	0.445 (27)	0.445 (2)	0.380 (14)	0.528 (11)
2	0.594 (60)	0.689 (13)	0.437 (17)	0.642 (30)
3	0.647 (81)	0.770 (35)	0.358 (19)	0.690 (27)
4	0.608 (97)	0.725 (42)	0.388 (23)	0.614 (32)
5	0.514 (104)	0.726 (43)	0.225 (20)	0.433 (41)
6	0.498 (100)	0.646 (39)	0.243 (21)	0.487 (40)
7	0.353 (107)	0.552 (24)	0.163 (28)	0.363 (55)
8	0.331 (102)	0.536 (15)	0.210 (25)	0.330 (62)
9	0.297 (100)	0.418 (6)	0.192 (18)	0.312 (76)
10	0.234 (97)	0.359 (1)	0.201 (34)	0.250 (62)
ממוצע	0.442 (875)	0.671 (220)	0.265 (219)	0.415 (436)

בחירות לכנסת ה-21				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערבים
1	0.283 (27)	0.196 (2)	0.218 (14)	0.383 (11)
2	0.407 (60)	0.557 (13)	0.235 (17)	0.439 (30)
3	0.476 (81)	0.655 (35)	0.183 (19)	0.449 (27)
4	0.437 (97)	0.590 (42)	0.210 (23)	0.399 (32)
5	0.352 (104)	0.572 (43)	0.118 (20)	0.236 (41)
6	0.319 (100)	0.471 (39)	0.102 (21)	0.284 (40)
7	0.208 (107)	0.385 (24)	0.074 (28)	0.200 (55)
8	0.180 (102)	0.349 (15)	0.089 (25)	0.175 (62)
9	0.157 (100)	0.265 (6)	0.089 (18)	0.165 (76)
10	0.120 (97)	0.125 (1)	0.100 (34)	0.130 (62)
ממוצע	0.285 (875)	0.519 (220)	0.133 (219)	0.244 (436)

בחירות לכנסת ה-22				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערבים
1	0.321 (27)	0.256 (2)	0.261 (14)	0.411 (11)
2	0.472 (60)	0.535 (13)	0.385 (17)	0.494 (30)
3	0.530 (81)	0.636 (35)	0.302 (19)	0.552 (27)
4	0.507 (97)	0.599 (42)	0.331 (23)	0.513 (32)
5	0.415 (104)	0.588 (43)	0.175 (20)	0.350 (41)
6	0.385 (100)	0.483 (39)	0.180 (21)	0.397 (40)
7	0.264 (107)	0.407 (24)	0.114 (28)	0.277 (55)
8	0.244 (102)	0.380 (15)	0.159 (25)	0.245 (62)
9	0.216 (100)	0.300 (6)	0.133 (18)	0.229 (76)
10	0.167 (97)	0.175 (1)	0.146 (34)	0.178 (62)
ממוצע	0.344 (875)	0.529 (220)	0.206 (219)	0.321 (436)

בחירות לכנסת ה-19				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערבים
1	0.290 (27)	0.137 (2)	0.252 (14)	0.367 (11)
2	0.455 (60)	0.469 (13)	0.377 (17)	0.496 (30)
3	0.479 (81)	0.545 (35)	0.295 (19)	0.523 (27)
4	0.444 (97)	0.496 (42)	0.294 (23)	0.482 (32)
5	0.364 (104)	0.509 (43)	0.145 (20)	0.319 (41)
6	0.335 (100)	0.420 (39)	0.149 (21)	0.350 (40)
7	0.227 (107)	0.361 (24)	0.073 (28)	0.247 (55)
8	0.222 (102)	0.344 (15)	0.138 (25)	0.226 (62)
9	0.205 (100)	0.309 (6)	0.114 (18)	0.218 (76)
10	0.160 (97)	0.256 (1)	0.139 (34)	0.170 (62)
ממוצע	0.309 (875)	0.456 (220)	0.185 (219)	0.298 (436)

בחירות לכנסת ה-20				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערבים
1	0.296 (27)	0.170 (2)	0.254 (14)	0.372 (11)
2	0.452 (60)	0.510 (13)	0.371 (17)	0.473 (30)
3	0.515 (81)	0.614 (35)	0.298 (19)	0.538 (27)
4	0.487 (97)	0.575 (42)	0.305 (23)	0.501 (32)
5	0.387 (104)	0.543 (43)	0.156 (20)	0.336 (41)
6	0.361 (100)	0.455 (39)	0.159 (21)	0.376 (40)
7	0.242 (107)	0.399 (24)	0.087 (28)	0.252 (55)
8	0.228 (102)	0.368 (15)	0.140 (25)	0.229 (62)
9	0.202 (100)	0.276 (6)	0.114 (18)	0.217 (76)
10	0.153 (97)	0.244 (1)	0.131 (34)	0.164 (62)
ממוצע	0.325 (875)	0.503 (220)	0.188 (219)	0.304 (436)

בחירות לכנסת ה-17				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערבים
1	0.261 (27)	0.049 (2)	0.237 (14)	0.330 (11)
2	0.405 (60)	0.388 (13)	0.340 (17)	0.454 (30)
3	0.406 (81)	0.422 (35)	0.265 (19)	0.487 (27)
4	0.354 (97)	0.337 (42)	0.284 (23)	0.428 (32)
5	0.263 (104)	0.345 (43)	0.118 (20)	0.245 (41)
6	0.228 (100)	0.243 (39)	0.112 (21)	0.277 (40)
7	0.155 (107)	0.221 (24)	0.046 (28)	0.181 (55)
8	0.137 (102)	0.195 (15)	0.100 (25)	0.138 (62)
9	0.119 (100)	0.189 (6)	0.061 (18)	0.128 (76)
10	0.099 (97)	0.215 (1)	0.089 (34)	0.103 (62)
ממוצע	0.229 (875)	0.309 (220)	0.153 (219)	0.227 (436)

בחירות לכנסת ה-18				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערבים
1	0.400 (27)	0.227 (2)	0.348 (14)	0.498 (11)
2	0.535 (60)	0.545 (13)	0.435 (17)	0.593 (30)
3	0.525 (81)	0.572 (35)	0.315 (19)	0.614 (27)
4	0.488 (97)	0.514 (42)	0.348 (23)	0.554 (32)
5	0.389 (104)	0.524 (43)	0.174 (20)	0.352 (41)
6	0.362 (100)	0.427 (39)	0.172 (21)	0.399 (40)
7	0.265 (107)	0.400 (24)	0.089 (28)	0.294 (55)
8	0.251 (102)	0.377 (15)	0.155 (25)	0.259 (62)
9	0.233 (100)	0.347 (6)	0.136 (18)	0.247 (76)
10	0.193 (97)	0.413 (1)	0.167 (34)	0.204 (62)
ממוצע	0.349 (875)	0.482 (220)	0.219 (219)	0.346 (436)

בחירות לכנסת ה-16				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערבים
1	0.293 (27)	0.102 (2)	0.245 (14)	0.389 (11)
2	0.454 (60)	0.505 (13)	0.359 (17)	0.489 (30)
3	0.517 (81)	0.597 (35)	0.298 (19)	0.570 (27)
4	0.490 (97)	0.571 (42)	0.299 (23)	0.523 (32)
5	0.414 (104)	0.609 (43)	0.144 (20)	0.338 (41)
6	0.408 (100)	0.549 (39)	0.152 (21)	0.405 (40)
7	0.303 (107)	0.514 (24)	0.080 (28)	0.325 (55)
8	0.290 (102)	0.486 (15)	0.157 (25)	0.297 (62)
9	0.275 (100)	0.479 (6)	0.138 (18)	0.292 (76)
10	0.224 (97)	0.398 (1)	0.191 (34)	0.239 (62)
ממוצע	0.366 (875)	0.554 (220)	0.198 (219)	0.355 (436)

- - - - -

לוח נספח 4.5:

אחוז הקולות לגוש נתניהו ביישובי המחקר בבחירות לכנסת 24-16 לפי עשירון כלכלי-חברתי ולפי מוצא (סיווג מוצא היישוב לפי יבשת לידה במפקד 2008. המספר בסוגריים מציין את מספר היישובים)

בחירות לכנסת ה-23				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערבים
1	0.646 (27)	0.660 (2)	0.648 (14)	0.641 (11)
2	0.632 (60)	0.886 (13)	0.442 (17)	0.630 (30)
3	0.680 (81)	0.910 (35)	0.298 (19)	0.651 (27)
4	0.623 (97)	0.825 (42)	0.327 (23)	0.572 (32)
5	0.501 (104)	0.777 (43)	0.169 (20)	0.374 (41)
6	0.470 (100)	0.669 (39)	0.180 (21)	0.429 (40)
7	0.299 (107)	0.534 (24)	0.098 (28)	0.299 (55)
8	0.270 (102)	0.491 (15)	0.157 (25)	0.262 (62)
9	0.230 (100)	0.377 (6)	0.118 (18)	0.245 (76)
10	0.172 (97)	0.320 (1)	0.142 (34)	0.186 (62)
ממוצע	0.422 (875)	0.733 (220)	0.230 (219)	0.362 (436)

בחירות לכנסת ה-24				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערבים
1	0.541 (27)	0.559 (2)	0.543 (14)	0.535 (11)
2	0.490 (60)	0.781 (13)	0.264 (17)	0.493 (30)
3	0.560 (81)	0.822 (35)	0.165 (19)	0.497 (27)
4	0.495 (97)	0.742 (42)	0.192 (23)	0.388 (32)
5	0.400 (104)	0.685 (43)	0.111 (20)	0.242 (41)
6	0.362 (100)	0.566 (39)	0.109 (21)	0.297 (40)
7	0.221 (107)	0.443 (24)	0.065 (28)	0.204 (55)
8	0.193 (102)	0.400 (15)	0.090 (25)	0.184 (62)
9	0.159 (100)	0.280 (6)	0.091 (18)	0.166 (76)
10	0.117 (97)	0.218 (1)	0.095 (34)	0.128 (62)
ממוצע	0.327 (875)	0.640 (220)	0.151 (219)	0.258 (436)

בחירות לכנסת ה-21				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערבים
1	0.560 (27)	0.693 (2)	0.538 (14)	0.565 (11)
2	0.503 (60)	0.805 (13)	0.288 (17)	0.493 (30)
3	0.565 (81)	0.828 (35)	0.197 (19)	0.483 (27)
4	0.522 (97)	0.750 (42)	0.234 (23)	0.430 (32)
5	0.422 (104)	0.701 (43)	0.136 (20)	0.268 (41)
6	0.393 (100)	0.603 (39)	0.124 (21)	0.330 (40)
7	0.253 (107)	0.471 (24)	0.095 (28)	0.237 (55)
8	0.220 (102)	0.433 (15)	0.109 (25)	0.213 (62)
9	0.188 (100)	0.334 (6)	0.107 (18)	0.196 (76)
10	0.144 (97)	0.177 (1)	0.121 (34)	0.155 (62)
ממוצע	0.351 (875)	0.662 (220)	0.175 (219)	0.283 (436)

בחירות לכנסת ה-22				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערבים
1	0.567 (27)	0.646 (2)	0.581 (14)	0.535 (11)
2	0.555 (60)	0.784 (13)	0.415 (17)	0.536 (30)
3	0.597 (81)	0.794 (35)	0.278 (19)	0.567 (27)
4	0.555 (97)	0.734 (42)	0.299 (23)	0.504 (32)
5	0.437 (104)	0.671 (43)	0.150 (20)	0.332 (41)
6	0.394 (100)	0.538 (39)	0.159 (21)	0.378 (40)
7	0.250 (107)	0.432 (24)	0.083 (28)	0.255 (55)
8	0.224 (102)	0.387 (15)	0.139 (25)	0.219 (62)
9	0.190 (100)	0.296 (6)	0.104 (18)	0.203 (76)
10	0.140 (97)	0.188 (1)	0.119 (34)	0.151 (62)
ממוצע	0.363 (875)	0.626 (220)	0.206 (219)	0.309 (436)

בחירות לכנסת ה-19				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערבים
1	0.556 (27)	0.627 (2)	0.573 (14)	0.522 (11)
2	0.563 (60)	0.798 (13)	0.417 (17)	0.542 (30)
3	0.604 (81)	0.804 (35)	0.301 (19)	0.555 (27)
4	0.546 (97)	0.709 (42)	0.306 (23)	0.505 (32)
5	0.436 (104)	0.660 (43)	0.154 (20)	0.337 (41)
6	0.396 (100)	0.546 (39)	0.154 (21)	0.378 (40)
7	0.256 (107)	0.451 (24)	0.076 (28)	0.263 (55)
8	0.242 (102)	0.404 (15)	0.146 (25)	0.241 (62)
9	0.217 (100)	0.356 (6)	0.120 (18)	0.229 (76)
10	0.167 (97)	0.256 (1)	0.144 (34)	0.179 (62)
ממוצע	0.371 (875)	0.628 (220)	0.214 (219)	0.321 (436)

בחירות לכנסת ה-20				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערבים
1	0.535 (27)	0.620 (2)	0.557 (14)	0.491 (11)
2	0.517 (60)	0.688 (13)	0.409 (17)	0.504 (30)
3	0.575 (81)	0.738 (35)	0.301 (19)	0.555 (27)
4	0.548 (97)	0.704 (42)	0.311 (23)	0.515 (32)
5	0.425 (104)	0.620 (43)	0.162 (20)	0.348 (41)
6	0.400 (100)	0.538 (39)	0.162 (21)	0.389 (40)
7	0.259 (107)	0.449 (24)	0.089 (28)	0.262 (55)
8	0.238 (102)	0.400 (15)	0.144 (25)	0.237 (62)
9	0.209 (100)	0.302 (6)	0.115 (18)	0.223 (76)
10	0.158 (97)	0.257 (1)	0.135 (34)	0.170 (62)
ממוצע	0.363 (875)	0.599 (220)	0.214 (219)	0.319 (436)

בחירות לכנסת ה-17				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערובים
1	0.541 (27)	0.554 (2)	0.572 (14)	0.500 (11)
2	0.540 (60)	0.770 (13)	0.395 (17)	0.521 (30)
3	0.569 (81)	0.750 (35)	0.271 (19)	0.543 (27)
4	0.482 (97)	0.594 (42)	0.298 (23)	0.467 (32)
5	0.361 (104)	0.545 (43)	0.136 (20)	0.274 (41)
6	0.301 (100)	0.383 (39)	0.118 (21)	0.318 (40)
7	0.192 (107)	0.325 (24)	0.053 (28)	0.205 (55)
8	0.160 (102)	0.267 (15)	0.110 (25)	0.154 (62)
9	0.136 (100)	0.263 (6)	0.068 (18)	0.143 (76)
10	0.108 (97)	0.246 (1)	0.096 (34)	0.113 (62)
ממוצע	0.307 (875)	0.519 (220)	0.186 (219)	0.259 (436)

בחירות לכנסת ה-18				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערובים
1	0.673 (27)	0.710 (2)	0.687 (14)	0.647 (11)
2	0.653 (60)	0.893 (13)	0.475 (17)	0.651 (30)
3	0.671 (81)	0.868 (35)	0.323 (19)	0.659 (27)
4	0.606 (97)	0.750 (42)	0.362 (23)	0.592 (32)
5	0.475 (104)	0.705 (43)	0.183 (20)	0.374 (41)
6	0.427 (100)	0.551 (39)	0.179 (21)	0.437 (40)
7	0.300 (107)	0.503 (24)	0.094 (28)	0.316 (55)
8	0.273 (102)	0.441 (15)	0.166 (25)	0.276 (62)
9	0.247 (100)	0.401 (6)	0.143 (18)	0.259 (76)
10	0.201 (97)	0.452 (1)	0.172 (34)	0.213 (62)
ממוצע	0.419 (875)	0.673 (220)	0.251 (219)	0.374 (436)

בחירות לכנסת ה-16				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערובים
1	0.582 (27)	0.611 (2)	0.599 (14)	0.556 (11)
2	0.598 (60)	0.884 (13)	0.435 (17)	0.563 (30)
3	0.675 (81)	0.902 (35)	0.323 (19)	0.627 (27)
4	0.623 (97)	0.823 (42)	0.329 (23)	0.569 (32)
5	0.512 (104)	0.792 (43)	0.172 (20)	0.377 (41)
6	0.481 (100)	0.679 (39)	0.163 (21)	0.453 (40)
7	0.341 (107)	0.623 (24)	0.089 (28)	0.347 (55)
8	0.316 (102)	0.563 (15)	0.167 (25)	0.315 (62)
9	0.291 (100)	0.542 (6)	0.147 (18)	0.306 (76)
10	0.235 (97)	0.473 (1)	0.200 (34)	0.251 (62)
ממוצע	0.445 (875)	0.756 (220)	0.240 (219)	0.389 (436)

- - - - -

לוח נספח 4.6:

אחוז הקולות לליכוד ביישובי המחקר בבחירות לכנסת 24-16 לפי עשירון כלכלי-חברתי ולפי מוצא (סיווג מוצא היישוב לפי יבשת לידה במפקד 2008. המספר בסוגריים מציין את מספר היישובים)

בחירות לכנסת ה-23				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערבים
1	0.187 (27)	0.190 (2)	0.117 (14)	0.276 (11)
2	0.244 (60)	0.481 (13)	0.145 (17)	0.198 (30)
3	0.369 (81)	0.610 (35)	0.102 (19)	0.245 (27)
4	0.381 (97)	0.610 (42)	0.124 (23)	0.264 (32)
5	0.343 (104)	0.598 (43)	0.085 (20)	0.201 (41)
6	0.344 (100)	0.532 (39)	0.108 (21)	0.285 (40)
7	0.230 (107)	0.429 (24)	0.079 (28)	0.219 (55)
8	0.209 (102)	0.407 (15)	0.091 (25)	0.208 (62)
9	0.182 (100)	0.303 (6)	0.099 (18)	0.192 (76)
10	0.139 (97)	0.180 (1)	0.112 (34)	0.153 (62)
ממוצע	0.267 (875)	0.537 (220)	0.104 (219)	0.214 (436)

בחירות לכנסת ה-24				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערבים
1	0.100 (27)	0.121 (2)	0.053 (14)	0.155 (11)
2	0.159 (60)	0.369 (13)	0.082 (17)	0.112 (30)
3	0.286 (81)	0.512 (35)	0.065 (19)	0.148 (27)
4	0.304 (97)	0.524 (42)	0.081 (23)	0.176 (32)
5	0.276 (104)	0.507 (43)	0.059 (20)	0.140 (41)
6	0.272 (100)	0.442 (39)	0.076 (21)	0.210 (40)
7	0.176 (107)	0.354 (24)	0.058 (28)	0.159 (55)
8	0.159 (102)	0.336 (15)	0.062 (25)	0.156 (62)
9	0.137 (100)	0.243 (6)	0.082 (18)	0.142 (76)
10	0.101 (97)	0.147 (1)	0.082 (34)	0.112 (62)
ממוצע	0.205 (875)	0.450 (220)	0.070 (219)	0.151 (436)

בחירות לכנסת ה-21				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערבים
1	0.120 (27)	0.170 (2)	0.065 (14)	0.181 (11)
2	0.180 (60)	0.417 (13)	0.104 (17)	0.121 (30)
3	0.314 (81)	0.559 (35)	0.071 (19)	0.167 (27)
4	0.322 (97)	0.545 (42)	0.094 (23)	0.194 (32)
5	0.285 (104)	0.518 (43)	0.062 (20)	0.149 (41)
6	0.278 (100)	0.445 (39)	0.069 (21)	0.224 (40)
7	0.182 (107)	0.361 (24)	0.059 (28)	0.166 (55)
8	0.160 (102)	0.334 (15)	0.067 (25)	0.156 (62)
9	0.145 (100)	0.254 (6)	0.080 (18)	0.151 (76)
10	0.108 (97)	0.072 (1)	0.089 (34)	0.119 (62)
ממוצע	0.216 (875)	0.467 (220)	0.076 (219)	0.159 (436)

בחירות לכנסת ה-22				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערבים
1	0.132 (27)	0.165 (2)	0.071 (14)	0.204 (11)
2	0.173 (60)	0.376 (13)	0.111 (17)	0.120 (30)
3	0.291 (81)	0.502 (35)	0.079 (19)	0.167 (27)
4	0.306 (97)	0.513 (42)	0.090 (23)	0.189 (32)
5	0.279 (104)	0.496 (43)	0.065 (20)	0.157 (41)
6	0.270 (100)	0.412 (39)	0.082 (21)	0.231 (40)
7	0.180 (107)	0.334 (24)	0.065 (28)	0.171 (55)
8	0.161 (102)	0.307 (15)	0.069 (25)	0.163 (62)
9	0.143 (100)	0.233 (6)	0.083 (18)	0.150 (76)
10	0.106 (97)	0.094 (1)	0.088 (34)	0.116 (62)
ממוצע	0.209 (875)	0.435 (220)	0.080 (219)	0.161 (436)

בחירות לכנסת ה-19				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערבים
1	0.092 (27)	0.068 (2)	0.052 (14)	0.146 (11)
2	0.121 (60)	0.190 (13)	0.097 (17)	0.103 (30)
3	0.205 (81)	0.317 (35)	0.079 (19)	0.147 (27)
4	0.221 (97)	0.337 (42)	0.098 (23)	0.156 (32)
5	0.201 (104)	0.336 (43)	0.060 (20)	0.127 (41)
6	0.198 (100)	0.298 (39)	0.063 (21)	0.171 (40)
7	0.144 (107)	0.264 (24)	0.055 (28)	0.137 (55)
8	0.140 (102)	0.255 (15)	0.064 (25)	0.143 (62)
9	0.144 (100)	0.232 (6)	0.084 (18)	0.151 (76)
10	0.118 (97)	0.164 (1)	0.101 (34)	0.126 (62)
ממוצע	0.165 (875)	0.298 (220)	0.077 (219)	0.142 (436)

בחירות לכנסת ה-20				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערבים
1	0.136 (27)	0.138 (2)	0.081 (14)	0.207 (11)
2	0.163 (60)	0.331 (13)	0.093 (17)	0.131 (30)
3	0.281 (81)	0.474 (35)	0.078 (19)	0.172 (27)
4	0.284 (97)	0.474 (42)	0.090 (23)	0.175 (32)
5	0.254 (104)	0.448 (43)	0.067 (20)	0.142 (41)
6	0.244 (100)	0.371 (39)	0.070 (21)	0.210 (40)
7	0.162 (107)	0.320 (24)	0.055 (28)	0.148 (55)
8	0.152 (102)	0.301 (15)	0.068 (25)	0.150 (62)
9	0.141 (100)	0.230 (6)	0.075 (18)	0.149 (76)
10	0.108 (97)	0.109 (1)	0.092 (34)	0.117 (62)
ממוצע	0.197 (875)	0.401 (220)	0.077 (219)	0.154 (436)

בחירות לכנסת ה-17				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערובים
1	0.045 (27)	0.007 (2)	0.028 (14)	0.073 (11)
2	0.054 (60)	0.102 (13)	0.030 (17)	0.046 (30)
3	0.105 (81)	0.182 (35)	0.026 (19)	0.061 (27)
4	0.107 (97)	0.175 (42)	0.032 (23)	0.070 (32)
5	0.095 (104)	0.167 (43)	0.022 (20)	0.053 (41)
6	0.088 (100)	0.134 (39)	0.020 (21)	0.077 (40)
7	0.058 (107)	0.121 (24)	0.011 (28)	0.055 (55)
8	0.058 (102)	0.126 (15)	0.026 (25)	0.054 (62)
9	0.056 (100)	0.131 (6)	0.027 (18)	0.057 (76)
10	0.050 (97)	0.069 (1)	0.042 (34)	0.053 (62)
ממוצע	0.074 (875)	0.150 (220)	0.027 (219)	0.058 (436)

בחירות לכנסת ה-18				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערובים
1	0.125 (27)	0.068 (2)	0.088 (14)	0.182 (11)
2	0.153 (60)	0.247 (13)	0.126 (17)	0.125 (30)
3	0.240 (81)	0.370 (35)	0.086 (19)	0.178 (27)
4	0.235 (97)	0.358 (42)	0.086 (23)	0.181 (32)
5	0.216 (104)	0.353 (43)	0.069 (20)	0.144 (41)
6	0.212 (100)	0.301 (39)	0.071 (21)	0.199 (40)
7	0.149 (107)	0.275 (24)	0.039 (28)	0.150 (55)
8	0.151 (102)	0.270 (15)	0.071 (25)	0.155 (62)
9	0.152 (100)	0.269 (6)	0.079 (18)	0.160 (76)
10	0.132 (97)	0.273 (1)	0.115 (34)	0.140 (62)
ממוצע	0.180 (875)	0.321 (220)	0.083 (219)	0.158 (436)

בחירות לכנסת ה-16				
עשירון	סה"כ	מזרחים	אשכנזים	מערובים
1	0.116 (27)	0.079 (2)	0.070 (14)	0.180 (11)
2	0.156 (60)	0.279 (13)	0.115 (17)	0.122 (30)
3	0.287 (81)	0.436 (35)	0.103 (19)	0.220 (27)
4	0.293 (97)	0.470 (42)	0.091 (23)	0.204 (32)
5	0.302 (104)	0.509 (43)	0.074 (20)	0.190 (41)
6	0.310 (100)	0.487 (39)	0.078 (21)	0.256 (40)
7	0.244 (107)	0.454 (24)	0.062 (28)	0.246 (55)
8	0.240 (102)	0.445 (15)	0.094 (25)	0.249 (62)
9	0.241 (100)	0.446 (6)	0.122 (18)	0.255 (76)
10	0.197 (97)	0.324 (1)	0.165 (34)	0.213 (62)
ממוצע	0.253 (875)	0.454 (220)	0.101 (219)	0.226 (436)

- - - - -